

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2021

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Col. (r) Hagop Hairabetian

Secretar de redacție:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri:

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
Gl. mr. (r) Marin Ioniță
Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Mesajul Directorului SRI, domnul Eduard Hellvig, adresat cadrelor în rezervă și retragere cu ocazia aniversării a 31 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații	9
---	---

File de istorie

• Serviciul Special de Informații și lovitura de stat de la 23 august 1944 Gl. bg. (r) Florin-Badea Pintilie • Mărița Tănase: geniu artistic și veleități informative Mădălina Gavrea • Istorie din cioburi Col. (r) Mihai Cristian Munteanu	11 33 39
---	----------------

Memorie profesională

• Apărarea ordinii constituționale – obiectiv constant al serviciilor române de informații. 4. Evoluția organizării și desfășurării activității informative (II) Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu • Blagoveștenie 1991 (3): procesul celor 24-1-2. Secvențe necenzurate Col. (r) Gheorghe Ciobotaru • „Luneta” și Securitatea Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu • Emoții pe frontul invizibil Col. (r) Tiberiu Radu • Obliterarea anonimelor Col. (r) Ștefan Pleșuvescu	43 71 78 85 88
---	----------------------------

Atitudini

• Măria Sa Țăranul e Dacul coborât de pe Columnă Valeriu Ilica	91
---	----

Colțul mizantropului

- Mizantropul în vacanță 96
Col. (r) Hagop Hairabetian

În sprijinul culturii de securitate

- Instituțiile de *intelligence*, între transparență și secretizare 101
Col. (r) dr. ing. Cătălin Peptan
- Despre trădare și spionaj în *intelligence*: de la Brian Regan, spionul uitat, la Bradley Edward Manning 113
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
- Note de lectură 117
 - Tiberiu Tănase (coordonator), Ovidiu Boureanu, Petru Ștețcu: *Investigarea infracțiunilor informatice* (gl. dr. Stan Petrescu)
 - Ioan Codruț Lucinescu: *Din istoria filajului românesc (1918 – 1948) Îndrumar* (col. (r) dr. Tiberiu Tănase)
 - Tudor Păcuraru, Florian Bichir: *Târgu Mureș 1990: Zori Însângerate – Conflictele interetnice din 1989-1990 în arhivele CNSAS* (col. (r) dr. Aurel V. David)
 - *Le Figaro Histoire*: Generalul Mihai Caraman într-o ediție de colecție despre Războiul Rece (Maria Ilie)
- Ecouri 131
 - *Arhivele totalitarismului*, an XXVIII, nr. 108-109 - 3-4/2020 – Ana Maria Cătănuș
 - *Evenimentul Istoric*, *Enigmele Istoriei*, cititori din *Sucursala Brăila*, *Evenimentul Zilei*

Pașini literare 137

- Ioan Florian, Corin Bianu, Emil Dreptate, George Vlaicu, Theodor Borcan, Gheorghe Micle, Mircea Dorin Istrate, Gheorghe Trifu
- Vernisaj bucureștean al artistei Stela Bungău (*George St. Savu*)

Din viața și activitatea ACMRR-SRI 143

- Cronologie
- *In memoriam*: general Mihai Stan
- Întru cinstirea memoriei eroilor

Mesajul Directorului SRI, domnul Eduard Hellyvig, adresat cadrelor în rezervă și retragere cu ocazia aniversării a 31 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații

Doamnelor și domnilor generali, ofițeri, subofițeri și maiștri militari,

Serviciul Român de Informații împlinește în această primăvară 31 de ani de la înființare. În mod normal, ar fi fost un bun prilej de sărbătoare și de reîntâlnire. Însă azi am preferat să respectăm strict reglementările naționale, pentru a nu vă expune suplimentar riscului și pentru a ne putea revedea sănătoși atunci când condițiile o vor permite.

Realitatea medicală și socială pe care o trăim cu toții ne-a obligat la ajustarea planurilor în conformitate cu variabile cu care nu eram obișnuiți. Virusul a pătruns pe neașteptate în viața noastră, iar mulți dintre rezerviști au fost afectați. În intervalul scurs până la apariția vaccinurilor, mulți dintre dumneavoastră ați avut de suferit, câțiva dintre colegi au plecat dintre noi. Permiteți să îmi exprim regretul pentru pierderea lor și să transmit condoleanțe familiilor și prietenilor. Dumnezeu să îi aibă în pază!

Apariția pe piața globală a vaccinurilor a însemnat însă pentru Serviciu și pentru Asociație un moment de solidaritate, un moment în care am ținut să subliniez faptul că nimeni nu este uitat. Știu că la momentul actual foarte mulți dintre rezerviștii SRI s-au vaccinat, grație unei mobilizări exemplare a colegilor noștri care activează în domeniul medical, împreună cu reprezentanții Asociației. Îmi exprim speranța că sunteți bine, sănătoși și că aveți grijă în continuare să respectați recomandările medicilor și ale autorităților. Vă doresc în continuare sănătate și multe bucurii.

Doamnelor și domnilor,

La moment aniversar doresc să vă împărtășesc câteva dintre proiectele majore ale SRI, proiecte care ne preocupă în această perioadă. Parcurgem în aceste momente un proces de transformare profundă care este destinat racordării instituției la prezentul dominat de confruntări hibride, tehnologii inovatoare și cantități uriașe de informație care trebuie procesată. Avem un ritm bun, precum și reacții pozitive atât din partea cadrelor SRI, cât și dinspre partenerii tradiționali.

De asemenea, suntem în plin proces de intensificare a cooperării organizației noastre cu omologi din întreaga lume. Avem foarte multe operațiuni

în comun, dosare importante în lucru la nivel european, precum și proiecte relevante în cadrul cărora am contribuit. Apărarea cibernetică, combaterea extremismului, a crimei organizate și a terorismului reprezintă priorități asumate de SRI în cadrul formatelor internaționale din care face parte. Vom continua să ne facem datoria, astfel încât SRI să își sporească în mod constant relevanța și prestigiul în cadrul alianțelor în care țara noastră este parte.

De asemenea, pentru viitorul apropiat va fi prioritar să explicăm clasei politice necesitatea actualizării cadrului legislativ privitor la securitatea națională. După cum bine cunoașteți, principalele texte de lege care ne ghidează activitatea sunt vechi de trei decenii; Legea siguranței naționale este din 1991, iar Legea de organizare și funcționare a SRI este din 1992. Or, în intervalul scurs de atunci, societatea s-a schimbat dramatic, amenințările au cunoscut mutații, atitudinile ostile s-au diversificat. Mediul cibernetic, împreună cu toate procesele care se derulează la nivelul său, are un impact uriaș în viața noastră și în activitatea serviciilor de informații. Este necesar să oferim argumentele profesionale necesare pentru o dezbatere pe baze corecte cu privire la reglementările care ne stabilesc locul și rolul în societate.

Prin canalele oficiale de legătură, așteptăm și din partea dumneavoastră idei, sprijin și lecții învățate care să ne orienteze demersurile de transformare. Este important ca, în aceste momente de transformare instituțională, SRI și Asociația să lucreze în continuare ca parteneri pentru realizarea securității naționale, fiecare în conformitate cu misiunea socială stabilită. Ne dorim o atitudine critică în sens constructiv, precum și o deschidere firească față de mai tinerii colegi care vă continuă astăzi munca în SRI.

La acest ceas aniversar vă urez încă o dată sănătate și împlinirea tuturor proiectelor. Îmi doresc ca următoarea sărbătoare a Serviciului să ne găsească împreună, fără griji suplimentare aduse de pandemie. La mulți ani tuturor!

Patria a priori!

FILE DE ISTORIE

SERVICIUL SPECIAL DE INFORMAȚII ȘI LOVITURA DE STAT DE LA 23 AUGUST 1944

Serviciul Special de Informații (SSI) a fost principalul instrument informativ utilizat de Conducătorul Statului, generalul Ion Antonescu, în perioada celui de al doilea război mondial. De altfel, într-un proces-verbal de interogatoriu din iunie 1945, directorul SSI, Eugen Cristescu, declara că într-o ședință a Consiliului de Miniștri din 20 iunie 1941, a primit din partea generalului Ion Antonescu sarcina „*să asigur securitatea în interiorul țării, să întăresc supravegherea tuturor partidelor și grupărilor politice (comuniști, țărăniști și alții), pentru activitatea lor ilegală îndreptată împotriva guvernului și războiului, să iau măsuri de contraspionaj, care să poată curma orice frământări populare, sabotajul, actele de diversiune, spionajul, teroarea*”.¹

Pentru îndeplinirea acestor obiective, S.S.I. și-a creat o rețea de informatori în toate partidele politice, formată din membri de partid și ziariști cu posibilități reale de acces la deciziile de cel mai înalt nivel.²

În același timp, la nivelul serviciului au fost încadrate persoane³ care aveau legături directe cu conducerea P.N.Ț., cu ajutorul cărora erau transmise mesaje confidențiale între conducerea statului și „opозиția democratică”.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat că în toți anii războiului SSI a protejat, cu aprobarea conducerii statului, cetățenii români implicați în desfășurarea de activități informative în favoarea anglo-americanilor (exemplu cazurile Rica Georgescu și Ion Popovici, precum și Nicolae Turcanu), dar și pe străinii care au făcut spionaj în România (cazurile Gwardine de Chastelain,

¹ Radu Ioanid, *Lotul Antonescu în ancheta SMERS*, Moscova, 1944-1946, București, 2006, p.264.

² Marius-Dumitru Ciucă, *Procesul Mareșalului Antonescu. Documente*, București, 1995, vol.3, p.223-226.

³ Este vorba de maiorul magistrat Tulius Goruneanu. Vezi și declarația lui Eugen Cristescu din 11 mai 1946, în Marius-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.2, p.71-75.

Ivor Porter, Nicolae Metzianu sau organizația condusă de profesorul Alexander Eck).⁴

Pe măsură ce operațiunile militare în U.R.S.S. au cunoscut o evoluție negativă, iar trupele sovietice se apropiau de granițele României, implicarea SSI în stabilirea unor relații de colaborare sistematică între putere și opoziție s-a amplificat în vederea identificării unei soluții de ieșire din război onorabile și cât mai puțin costisitoare pentru țară. Precizăm că această acțiune se desfășura sub coordonarea și la ordinul mareșalului Ion Antonescu, fiind folosit uneori ca intermediar Mihai Antonescu, ministrul de Externe și principal colaborator al Mareșalului. Spre exemplu, la 6 mai 1946, în cadrul procesului Marii Trădări Naționale, mareșalul Antonescu declara în legătură cu încheierea armistițiului că din ordinul său Eugen Cristescu s-a întâlnit cu Iuliu Maniu pentru a-i transmite mesajul că *„domnul Mareșal Antonescu vă oferă conducerea Statului imediat ce o luați și să faceți armistițiul...și vă rog să-mi dați răspunsul”*. Maniu însă s-a eschivat de la a-și lua un angajament categoric⁵.

La rândul său, Eugen Cristescu confirma la interogatoriul ce i-a fost luat la data de 8 mai 1946, că *„în ultima parte a războiului, adică în special în anul 1944... când se făceau tratative de armistițiu, eu eram însărcinat de dl. Mareșal Antonescu să fac anumite legături politice”*.⁶

Protejarea teritoriului național de distrugerile provocate de război și păstrarea unității statale fiind stabilite informal ca obiectiv comun atât al puterii cât și al opoziției, au fost demarate într-un relativ secret demersuri diplomatice în mai multe capitale europene (Berna, Madrid, Lisabona, Stockholm, Ankara, Cairo), cu scopul de a convinge principalele Puteri Aliate (S.U.A., Marea Britanie și U.R.S.S.) că România era gata să iasă din război în anumite condiții.

În acest sens putem aminti mărturia lui Mihai Antonescu din 7 mai 1946, care confirmă că *„eu am informat de foarte multe ori pe dl Iuliu Maniu, de câteva ori pe dl Dinu Brătianu și de multe ori pe dl Gheorghe Brătianu... de toată acțiunea diplomatică pe care am dus-o până în 1944”*.⁷ La interogatoriul din 9 mai 1946, Gheorghe Brătianu confirma că Mihai Antonescu *„până în*

⁴ Sorin Aparaschivei, Florin-Badea Pintilie, *Din istoria oficială a contraspionajului românesc, 1918-1945*, București, 2018, p.451-507. Vezi și Florin-Badea Pintilie, *Justiția și Serviciul Special de Informații din România 1936-1945*, București, 2019, p.185-193, 210-211.

⁵ Marius-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.1, p.221-222.

⁶ Ibidem, vol.1, p.311-312.

⁷ Ibidem, vol.1, p.275. Vezi și declarația lui Ion Antonescu, p.255.

1943 m-a ținut la curent și m-a rugat să transmit – ceea ce am și făcut – dlui Dinu Brătianu, dlui Maniu, despre contacte ce le stabilise prin țări neutre, cu reprezentanții Națiunilor Unite”.⁸ Același Gh. Brătianu recunoștea că a fost ținut la curent cu mersul tratativelor până la 23 august 1944, iar Barbu Știrbey și Alexandru Vișoianu plecaseră din țară pentru a duce tratative la Ankara și Cairo „cu consimțământul Guvernului, însă ca mandatar ai opoziției”.⁹

Totul se bloca însă din două motive: cererea imperativă a U.R.S.S. de a-și restaura dominația în Basarabia și Bucovina și prezența masivă a trupelor germane pe teritoriul României. Pentru a stimula eforturile liderilor de la București de a adopta o soluție, sovieticii au transmis în aprilie, prin Ambasada de la Stockholm, un set de propuneri neașteptat de favorabile, iar anglo-americanii au intensificat bombardarea principalelor centre urbane românești. Din diverse motive, atât obiective cât și subiective, conducerea statului întârzia semnarea armistițiului, astfel că principalele partide din opoziție au încheiat un acord de colaborare politică, ca alternativă pentru ieșirea țării din război.

În aceste circumstanțe, la data de 4 mai 1944, SSI informa conducerea statului că „opoziția democratică” susținea „încetarea imediată a ostilităților, ieșirea din alianța cu Reich-ul și începerea discuțiilor cu U.R.S.S.”.

Orice întârziere era considerată „fatală”, astfel că se intenționa „o intervenție pe lângă Coroană”, combinată cu un memoriu semnat colectiv „pe categorii profesionale”, pentru ca numărul mare de semnatori să împiedice adoptarea unor măsuri represive.

Această propunere era însă combătută de fruntașul liberal Gheorghe Brătianu, care atrăgea atenția asupra principiului constituțional potrivit căruia „Regele domnește și nu guvernează”. Majoritatea liberală și țărănistă susținea însă necesitatea implicării punctuale a Regelui în această problemă, motivând că împrejurările erau excepționale, iar Constituția era suspendată.

Cert este că la începutul lunii mai 1944, opoziția „democratică” aștepta declanșarea ofensivei de vară a trupelor sovietice și „debarcarea Aliaților” pentru a intra în acțiune.

În Nota din 9 mai 1944, SSI semnală că fruntași național-țărăniști au contactat „elemente social-democrate și comuniste” în scopul stabilirii „atitudinii acestora despre ideea de monarhie în România și despre persoana

⁸ Ibidem, vol.1, p.353.

⁹ Ibidem, vol.1, p.259.

M.S. Regelui”, precum și pentru a evalua posibilitatea „unei colaborări politice cu grupările de stânga, ca în Italia”. Serviciul aflase că social-democrații au răspuns „că sunt pentru o monarhie constituțională și democratică, în sensul britanic și că socotesc că M.S. Regele ar putea îndeplini această misiune”. La rândul lor, comuniștii declaraseră că „principial sunt antimonarhici, dar că nu înțeleg a pune problema monarhică atâta timp cât sunt alte probleme grave”, iar „problema monarhică nu poate fi decisă decât de un plebiscit al poporului”. Aceste răspunsuri „au satisfăcut conducerea național-țărănistă”.

O informație interesantă se referă la încrederea acordată de Legațiile străine din București prințesei Marta Bibescu, în al cărei castel de la Mogoșoaia fuseseră evacuate total sau parțial arhivele diplomatice ale Finlandei, Turciei și Elveției.¹⁰

La jumătatea lunii mai, SSI informa că liderii național-țărăniști considerau că „*este probabil ca România, ca și întreaga zona dunăreană să cadă sub influența sovietică*”, astfel că „*ar fi recomandabil a se abandona ideea unui ajutor aliat pentru contrabalansarea influenței sovietice, deoarece un astfel de ajutor ar putea cel mult să ne facă suspecti sovieticilor*”.¹¹

Trebuie precizat că de mai bine de un an SSI raporta Cabinetului Mareșalului Antonescu atragerea unor generali în rezervă în sfera de influență a „opozității democrat”, aceștia având rolul de a culege informații despre evoluția ostilităților pe frontul de Est și de a informa apoi conducerile național-țărăniste și liberale. Alături de național-țărăniști lucrau generalii V. Barbu, Al. Ghica, Ilcuș, Negrei, Ioan Sichițiu ș.a., iar în zona liberală fuseseră atrași generalii Paul Angelescu, Cornicioiu, Ghe. Mihail, Nic. Petala, Paul Teodorescu ș.a. Toți aceștia transmiteau verbal sau în scris date despre mersul operațiunilor militare, dar și despre starea de spirit din armată. O atenție deosebită era acordată generalului Nicolae Rădescu, care recomanda insistent „opozității unite” să renunțe la „manifestările memorandiste” și să treacă „*la o acțiune directă pentru părăsirea alianței cu Reich-ul, încheierea armistițiului și angajarea României într-un sistem de alianțe cu democrațiile, încheind un acord eficient de amicitie cu U.R.S.S.*”. La rândul său, generalul Iosif Iacobici era de părere ca militarii să se împotrivescă unei eventuale retrageri alături de trupele germane, în Transilvania, pentru a lupta împotriva Armatei Roșii.¹² Liderii opozității apreciau și calitățile generalilor Gheorghe Avramescu, Radu Korne, N. Dragalina ș.a.

¹⁰ ASRI, fond documentar, dosar nr.4733, f.108.

¹¹ ASRI, fond documentar, dosar nr.4733, f.136.

¹² ASRI, fond documentar, dosar nr.4733, f.143.

Pe 18 mai, agenții SSI informau despre încercările de apropiere de „opoziția democratică” a liberalilor tătărăscieni, acțiune privită cu încredință de PNL dar repudiată de PNT, deoarece Maniu nu le putea ierta colaborarea cu Regele Carol al II-lea. Pentru a debloca această situație, Tătărăscu a reluat legăturile directe cu generalul Rădescu, pe care l-a rugat să intervină pe lângă liderii politici democrați, în vederea încheierii unui armistițiu cu U.R.S.S.

Dar cea mai importantă mișcare politică raportată privea contactele inițiate de Iuliu Maniu cu fruntașii organizațiilor de stânga, Lucrețiu Pătrășcanu și Titel Petrescu, cu care s-a analizat constituirea unui front democratic largit, sub deviza unui „comitet de salvare publică”. În același timp, se aprecia că liderii PNL și PNT sunt tot mai atrași de organizarea unor „acțiuni dinamice”.

„Opoziția democratică” primea, de asemenea, informații de la Legațiile țărilor neutre de la București (Elveția, Portugalia, Turcia, Suedia) despre evoluția evenimentelor europene, în special despre negocierile de pace.

Concomitent, din cercurile tătărăsciene se afirma că, în cazul în care partidele politice românești nu ar intra în acțiune împotriva trupelor germane, se va crea un guvern prosovietic de stânga la Iași, care să înglobeze Moldova, Basarabia și Bucovina, sprijinit de circa 5 divizii formate din prizonierii români capturați la Stalingrad. Însă Pătrășcanu, chestionat de Maniu, a negat veridicitatea acestui zvon.

La data de 22 mai 1944, agenții SSI raportau că liderii național-țărăniști și liberali au adoptat mai multe decizii privind: necesitatea lărgirii frontului democrat (fiind excluși progermanii și adepții lui Carol al II-lea); strângerea contactului cu cercurile militare; adoptarea unei „poziții ferme” după declanșarea ofensivelor aliate în Vest și în Est; formarea unui guvern democrat în jurul Coroanei; un ultim contact cu Mareșalul Antonescu și cu Mihai Antonescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.¹³

La sfârșitul lunii mai, Maniu și Dinu Brătianu au continuat întâlnirile de tatonare cu Titel Petrescu (PSD) și Constantinescu-Iași (PCR), pentru crearea unei opoziții unite. Principala dificultate a unui acord în acest sens a constituit-o pretenția lui Maniu ca social-democrații și comuniștii să nu recunoască drept justă anexarea de către sovietici a Basarabiei și Bucovinei. Până la urmă, după negocieri dure, s-a ajuns la următoarea formulă: „*Partidele social-democrat și*

¹³ ASRI, fond documentar, dosar nr. 4733, f.169.

comunist vor face tot posibilul pentru ca, ameliorând relațiile României cu U.R.S.S., să obțină cele mai mici posibile pierderi teritoriale și de orice altă natură în patrimoniul național al României". Cu acest prilej, Maniu a fost recunoscut drept „*conducător politic și spiritual al României de mâine*".

La finalul discuțiilor s-a stabilit crearea unui „directoriu comun” al celor patru partide (național-țărănist, național-liberal, social-democrat și comunist), care să acționeze pe baza unui plan minimal și a unei tactici comune. Planul minimal prevedea revenirea la principiile politicii democratice, reluarea legăturilor tradiționale cu aliații vestici, dar și încheierea unui armistițiu cu U.R.S.S., precum și instalarea unui guvern democrat format din reprezentanți ai celor patru partide coalizate. În ceea ce privește tactica, s-a stabilit să nu se întreprindă nimic care „să contrarieze guvernul și să trezească o reacție sângeroasă din partea germanilor”. Evenimentele trebuiau așteptate „în liniște”, pentru ca puterea să revină apoi grupărilor democratice. Pe plan extern, trebuia adusă la cunoștința marilor puteri „realizarea blocului politic democrat”. Culmea, s-a pus în discuție informarea Mareșalului Antonescu și a Regelui Mihai cu privire la încheierea coaliției menționate, care era „de ordine și patriotică”.¹⁴ Chiar dacă printre semnatori părea să domnească concordia, comuniștii apreciau că nu se pune în discuție vreo contopire de doctrine sau de programe de guvernare, dar că este nevoie de național-țărăniști și liberali din patriotism și interes politic, inclusiv după semnarea armistițiului. La rândul lor, unii lideri național-țărăniști subliniau că Moscova nu susținea public social-democrații și comuniștii din România, deci nu prea avea rost o alianță cu aceștia. Național-liberalii reproșau conducerii lor că au ajuns la o înțelegere periculoasă cu stânga extremistă, fără a se consulta cu liderii partidului din județe.

În același timp, o serie de personalități politice românești germanofile susțineau că reprezentanții *Reich*-ului vor stabili prin forță noi șefi fideli la Ministerul de Interne, Prefectura Poliției Capitalei, P.T.T. și Radio, pentru a fi siguri că în spatele frontului va fi liniște.¹⁵

Pe data de 7 iunie 1944, Secția a II-a contrainformații a SSI a elaborat o *Notă* care sintetiza în mod excepțional problematica menționată anterior, document apreciat în mod deosebit și de Eugen Cristescu, directorul general al SSI, care a oprit un exemplar, ordonând ca un alt exemplar să fie predat de col.

¹⁴ ASRI, fond documentar, dosar nr.4733, f.269.

¹⁵ ASRI, fond documentar, dosar nr.4733, f.290-294

Traian Borcescu personal generalul Vasiliu¹⁶, pentru a fi utilizat verbal de acesta în conferințe ce urma a le organiza în calitate de comandant al Jandarmeriei, pentru a nu se deconspira sursele informative ale Serviciului.

Documentul preciza că anglo-americanii și sovieticii combinau ofensiva militară cu cea politică. Primii susțineau „în discuții particulare, dar și în emisiuni radio” că nu vor recunoaște Dictatul de la Viena (prin care România pierduse o parte din Transilvania în favoarea Ungariei), dar fără a spune nimic despre frontiera de Est, pentru a nu-i supăra pe sovietici. La rândul lor, rușii dăduseră dispoziții comuniștilor din România să stabilească un acord politic, inițial cu național-țărăniștii, apoi cu liberalii, în vederea ieșirii din război. Primele contacte între reprezentanți comuniști și național-țărăniști au avut loc încă din octombrie 1943, cu obiectivul de a se stabili un program minimal de acțiune. Dar pretenția lui Maniu de a se cere garanții pentru refacerea integrală a teritoriului României în granițele din mai 1940 a dus la stoparea discuțiilor, acestea fiind reluate la jumătatea lunii mai 1944, la insistențele marilor puteri menționate anterior.

Trebuie menționat că din aprilie 1944, social-democrații și comuniștii semnaseră un acord de alianță politică în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, ducând în același timp tratative cu adepții lui Mihai Ralea (fost național-țărănist) și cei ai lui Gheorghe Tătăărăscu (fost național-liberal).

Sinteza SSI preciza că în cursul lunii mai avuseseră loc tratative serioase la care participaseră Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, Lucrețiu Pătrășcanu și Petre Constatinescu-Iași, precum și Titel Petrescu și Ion Fluieraș. Chiar dacă urmăreau și obiective comune, cum ar fi ieșirea țării din război, încheierea armistițiului și revenirea la un regim democratic, sursele Serviciului informau că Maniu spera că prin această acțiune să se evite instalarea de către sovietici a unui guvern monocolor comunist la Iași, temperarea ideilor extremiste de stânga în cadrul unui viitor guvern de colaborare cu partidele burgheze, precum și o eventuală reducere a pierderilor teritoriale în Est. La rândul lor, comuniștii pregăteau o formulă de tranziție spre regimul comunist, trimițând la tratative lideri falși, de suprafață, pentru a-i masca pe cei reali, aflați mai ales la Moscova (erau menționați Constantin Doncea, Ana Pauker, Boris Stefanov, Ștefan Foriș etc.), care ar fi denunțat ulterior eventualele înțelegeri semnate de

¹⁶ Constantin Z. („Piki”) Vasiliu, n. 16.05.1882-d.01.06.1946, subsecretar de stat la Ministerul de Interne (03.01.1942-23.08.1944) și comandant al Jandarmeriei (1940-23.08.1944).

Pătrășcanu și Constantinescu-Iași, intensificând totodată acțiunile de spionaj și sabotaj în favoarea sovietelor.

SSI raporta că se ajunsese totuși la un acord politic minimal între partidele menționate, care prevedea „încheierea armistițiului și ieșirea din alianța cu Germania, revenirea la o viață politică democratică, formarea unui guvern de coaliție și stabilirea de legături amicale cu Alianții și U.R.S.S.”.¹⁷

Se prevenea, totodată, conducerea statului asupra agitației elementelor de extremă dreaptă pe lângă Legația Germană și Grupul Etnic German, care sperau că măsurile de forță aplicate de *Reich* în Ungaria și Bulgaria vor fi continuate și în România. Este interesant de remarcat că la o săptămână după debarcarea anglo-americană în Franța, Gheorghe Brătianu considera că germanii au pierdut momentul prielnic pentru a impune la conducerea Ministerul de Interne și a Prefecturii Poliției Capitalei oameni de încredere prin intermediul cărora să controleze atent situația politică din România. În același timp, Gh. Brătianu aprecia meritul Mareșalului Antonescu în menținerea unor relații aproape normale cu germanii „fără a face concesii esențiale”.¹⁸

Analiza realizată de experții SSI conținea și propunerea următoarelor măsuri: întocmirea unor tabele cu comuniștii cunoscuți, dar și cu cei din clandestinitate; epurarea persoanelor suspecte și internarea în lagăre sau stabilirea de domiciliu obligatorii; supravegherea refugiaților din Est, suspecti de a fi agenți sovietici; urmărirea convorbirilor telefonice particulare, a telegramelor și a corespondenței venite din zona frontului, identificarea și pedepsirea drastică a alarmiștilor; supravegherea activității consulatelor străine neutre din provincie (Constanța, Brăila, Galați); atenție deosebită la granița cu Serbia în cazul unei debarcări aliate pe coasta dalmată, dar și în zona litoralului românesc vizat de flota sovietică; vigilență asupra situației din Bulgaria, unde se prevedea izbucnirea unui război civil; supravegherea atentă a propagandei sovietice pe frontul de Est.

De asemenea, se atrăgea atenția ca materialul informativ obținut să fie temeinic verificat, cu accent pe calitate. În final, se recomanda agenților „*să aibă avânt și să nu se teamă că se expun*”, dar în același timp „*să fie cât mai discreți*”, ținând cont că „*slujesc Tara și Neamul*”.¹⁹ Chiar dacă aceste

¹⁷ ASRI, fond documentar, dosar nr.4733, f. 330.

¹⁸ ASRI, fond documentar, dosar nr.4733, f. 378.

¹⁹ ASRI, fond documentar, dosar nr.4733, f. 334.

îndrumări erau „gen Cațavencu”, fără a ține seama de situația generală internațională și a frontului de Est în special, *Nota sinteză* realizată de SSI conține informații de mare importanță, veridice și provenite de la informatori aflați aproape de nucleul central al liderilor politici de opoziție.

Debarcarea anglo-americană din Normandia, din 6 iunie 1944, a provocat mare emoție opoziției democrate române, ai cărei lideri aflați în provincie au revenit rapid în Capitală. Locul debarcării i-a surprins pe toți, grupările de stânga așteptându-se la sosirea aliaților în Nordul Italiei, iar cele de dreapta, pe coasta Dalmației și în Nordul Europei, sau pe litoralul bulgar și român al Marii Negre. Se specula că războiul se va termina la sfârșitul lunii octombrie 1944. Maniu afirma că după concentrarea forțelor germane în Franța, urma să înceapă o mare ofensivă sovietică, considerată un bun prilej de acțiune și pentru opoziția română. Se considera că România nu putea ieși din război decât cu sprijinul Mareșalului Antonescu, dar „acesta nu vrea”, sau cu concursul unei părți din armată, dar „aceasta nu poate, fiindcă este încadrată între trupele germane”. Dilema trebuia rezolvată deoarece, în cazul în care România nu trecea la acțiune, soarta îi era pecetluită.

Ca urmare, reprezentanții celor patru partide din opoziția unită au hotărât să reia întâlnirile pentru a evalua evoluția situației militare și politice. Situația politică era însă încordată, Maniu fiind acuzat de comuniști că „nu e capabil să ia o hotărâre”, iar acesta îi critica la rândul său pentru discuțiile pe care le purtau cu grupările conduse de Tătăărăscu și Ralea.

Nota informativă a SSI a fost rezoluționată de Mareșalul Antonescu astfel: *„Dacă informația corespunde adevărului este făcută încă o dată dovada ușurinței foștilor oameni politici. Dar refuz să cred că informația este riguros exactă. În tot cazul să se pună la dosarul opoziției și să așteptăm. La agitații de cameră răspundem înțelept cu teamă, la acțiune reală vom vedea cum se răspunde. Țara în aceste momente are nevoie de unire, ordine, muncă, acțiune coordonată. Orice altă atitudine poate transforma un dezastru presupus într-unul real, sau, și aceasta poate fi cazul, va putea transforma – prin acțiunea necugetată a câtorva – într-o catastrofă, o situație foarte grea și periculoasă”*.²⁰

²⁰ Ion Ardeleanu s.a., 23 August 1944. *Documente 1944*, vol. II, Editura științifică și enciclopedică, București, 1984, p.277.

După două zile de analiză, cele patru partide au ajuns la concluzia că debarcarea în Normandia era o diversivune, deoarece sovieticii nu declanșaseră ofensiva proprie, astfel că s-a decis păstrarea expectativei.²¹

Pe 9 iunie 1944 SSI informa că partidele din „opoziția democrată” și-au desemnat reprezentanții în cadrul unei comisii speciale, care trebuia să stabilească modalitățile concrete de acțiune și de conducere a țării în viitorul apropiat. Din partea P.N.Ț. participau Hudiță, Leucuția și dr. Virgil Solomon, de la P.N.L. erau Slama și Zamfirescu, P.S.D. îl avea pe Titel Petrescu, iar P.C.R. împuternicise pe Pătrășcanu și Constantinescu-Iași.²²

La jumătatea lunii iunie, agenții SSI semnalau nemulțumirea grupărilor de stânga față de poziția ezitantă a lui Maniu privind inițierea unei „acțiuni decisive” pentru încheierea armistițiului cu URSS. În opinia liderilor social-democrați și comuniști „lumea muncitorească” era deja „lămurită” în vederea unei schimbări politice radicale, dar se aștepta ca partidele politice democratice să acționeze în același scop față de „lumea militară și intelectuală”. Maniu însă dorea păstrarea pasivității până la apariția unor condiții propice, în timp ce tineretul liberal își presa liderii spre acțiune²³. Aceiași tineri liberali solicitaseră conducerii politice organizarea unor întâlniri (conferințe) cu tineretul social-democrat și cu cel comunist „pentru un schimb de vederi”. Dacă social-democrații apreciau această inițiativă liberală, liderii comuniști au respins-o, motivând că fie tinerii lor erau în lagăre sau închisori, fie acționau în ilegalitate.²⁴

Maniu mai era nemulțumit și de faptul că social-democrații și comuniștii lărgiseră „blocul democratic” în zona de stânga, prin includerea grupărilor conduse de Mihai Ralea și Gheorghe Tătăreanu, personalități față de care Maniu avea o aversiune declarată.²⁵

Fuga din țară cu avionul în Cipru, pe 17 iunie, a industriașului Max Auschnitt, împreună cu alte trei persoane despre care se afirma că dețin informații despre situația economică a țării, despre producția petroliferă, dar și despre evoluția situației politice interne, s-a aflat, de asemenea, în atenția SSI.²⁶

²¹ ASRI, fond documentar, dosar nr. 4733, f. 337-338.

²² Ion Ardeleanu s.a., *op.cit.*, p.278.

²³ ASRI, fond documentar, dosar nr. 4733, f. 362-363.

²⁴ ASRI, fond documentar, dosar nr. 4733, f.430-431.

²⁵ Ion Ardeleanu s.a., *op.cit.*, p.278.

²⁶ ASRI, fond documentar, dosar nr. 4733, f.441-444.

Cert este că pe 20 iunie 1944 s-a creat Blocul Național Democrat, o platformă de alianță comună a partidelor național-țărănesc, național-liberal, comunist și socialist cu scopul de a încheia fără întârziere armistițiul cu Națiunile Unite.²⁷ Mihai Antonescu confirma că a știut de înființarea „blocului” din datele primite de la SSI.²⁸

Pe 21 iulie 1944, sinteza SSI informa despre conținutul unei discuții dintre Iuliu Maniu și Ion Hudița, în cursul căreia liderul național-țărănist afirmase că germanii aveau cunoștință despre tratativele de alianță dintre „grupările politice de centru și cele de stânga” și pregătiseră deja o listă cu 300 de personalități politice democratice românești care trebuia să fie „ridicate și transportate în Germania” în cazul în care ofensiva sovietică ar fi ajuns la Milcov. S-a afirmat și că toți liderii opoziției democratice ar fi ajuns la concluzia că trebuia legată intrarea în acțiune a României de situația războiului din Finlanda.²⁹

În aceeași perioadă, Iuliu Maniu și Ion Mihalache au ajuns la concluzia că este necesară o intervenție pe lângă Mareșalul Antonescu, pentru a-l determina să adopte o altă „soluție” pentru țară, diferită de alianța cu Germania, a cărei redresare militară era socotită imposibilă.³⁰

Dar partidele de stânga, în special comuniștii, erau tot mai enervate de indecizia lui Maniu, considerat *„înclinat spre discuții sterile, pe care le utilizează ca procedeu de amânare și ca mijloc fie pentru a se eschiva de la mari răspunderi, fie pentru a aștepta conjuncturi în care să se debaraseze de angajamente luate contra vederilor sale structurale”*. SSI reitiera că *„atât Pătrășcanu, cât și Constantinescu-Iași nu reprezintă Partidul Comunist, fiind numai elemente utilizate de acesta pentru contacte”*, deoarece *„adevărații șefi ai mișcării comuniste nu se pot expune”*. În Nota din 26 iunie, se aprecia că *„în cele din urmă Maniu va fi depășit de evenimentele ce se vor precipita și că nu el va fi acela care va conduce destinele țării. Sfârșitul războiului va încheia o epocă în istoria omenirii – implicit a Țării Românești – și va promova elemente al căror nume astăzi nu este cunoscut”*.

În același timp, SSI informa că *„urmărind activitatea politică a grupărilor din țară în ultimele 6 săptămâni”* a rezultat că *„după realizarea*

²⁷ *** *Istoria României în date*, București, 1970, p.378-379.

²⁸ Marius-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.3,p.54-55.

²⁹ Gheorghe Buzatu, *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, vol.1, Iași, 1990, f. 428-429.

³⁰ Ibidem, f. 450.

Blocului Democratic s-a produs o luare de contact cu Palatul Regal”, prin intermediul Mareșalului Palatului, generalul Constatin Sănătescu. SSI aprecia că era posibilă „chiar formarea unui guvern generalul Sănătescu, cu caracter categoric militar și cu misiunea precisă de a încheia armistițiul cu URSS”. Persoana generalul Sănătescu era recomandată pentru accederea la funcția de prim-ministru prin faptul că era general de corp de armată, iar în timpul campaniei din URSS, ajuns pe Doneț ca șef al Armatei a IV-a, a trimis mai multe rapoarte în care semnală că este o greșeală să luptăm dincolo de Nistru.³¹ Mareșalul Antonescu recunoaște la interogatoriul din 20 aprilie 1946 că „știa că Blocul Democrat era format de mult. Nu am luat nici o măsură în contra. Era pentru Țară”.³²

Din nota informativă prezentată de SSI pe 30 iunie 1944 reieșea că, deși toate cele patru partide din Blocul Democratic susțineau instaurarea unui guven provizoriu după înlocuirea celui existent, persistau deosebiri de păreri în ceea ce privește persoana potrivită postului de prim ministru. Maniu dorea în această funcție „o înaltă personalitate militară, pe cât posibil dintre acelea care au luptat pe front”, sugerând în acest sens pe generalul Nicolae Rădescu. Dinu Brătianu susținea o „personalitate militară neutră, dar totuși reprezentativă”, în timp ce comuniștii propuneau „soluția Badoglio”, adică „un general reprezentativ, neutru, dar în strânse legături cu Coroana... care să se bucure atât de încrederea Suveranului, cât și a grupărilor politice”. De asemenea, la solicitarea „stângii democate”, țărăniștii și liberalii acceptaseră ca în perioada următoare să fixeze lista noului Guvern, dar și a personalităților care urmau să ocupe celelalte posturi de conducere din administrația centrală și locală. La rândul lor, Maniu și Brătianu au cerut social-democraților și comuniștilor să-și precizeze poziția față de Coroană. Ambele grupări de stânga au prezentat în scris câte o notă identică, în care se consemnau următoarele: a) până când poporul „întrebat în deplină libertate” se va pronunța contrar, cele două grupări se declarau monarhice; b) orice schimbare a ordinii monarhice nu va putea fi făcută decât pe baza unui plebiscit și a unei Constituții care să menționeze un rezultat majoritar absolut al plebiscitului; c) partidele de stânga se declară fidele M.S. Regelui Mihai I și împotriva oricărei schimbări în ordinea monarhică, atât în ceea ce privește familia domnitoare, cât și în ceea ce privește „ordinea propriu-

³¹ Ibidem, f. 468-469.

³² Marius-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.3, p.446.

zisă a succesiunii la tron”; d) orice încercare de „restaurație” carlistă este categoric respinsă; e) cele două grupări de stânga sunt pentru „încadrarea Suveranului în drepturile și datoriile unei Constituții democratice și sociale”³³.

La începutul lunii iulie 1944, analizând efectele ofensivei sovietice pe frontul central, liderii de dreapta din Blocul Democrat considerau că nu a sosit momentul unei acțiuni împotriva regimului Antonescu, în timp ce liderii de stânga apreciau că „*situația internă va fi lămurită în cel mult două luni, fie printr-o acțiune militară, fie printr-una politică*”.³⁴

Liderul PNȚ, Iuliu Maniu, aprecia că în jurul datei de 15 iulie 1944 era posibilă înlocuirea mareșalului Antonescu prin generalul Sănătescu, care era agreat și de Palatul Regal. Maniu considera că „*România va trebui să ia imediat armele în mâini pentru a participa alături de ruși la eliberarea Ardealului*”, această acțiune urmând să schimbe situația noastră de stat învins în una asemănătoare Italiei.³⁵ Pe de altă parte, Carl Clodius, reprezentant al Germaniei la București pe probleme economice, îi scria pe 12 iulie lui Joachim von Ribbentrop, ministrul de externe al *Reich*-ului, că mareșalul Antonescu rămânea mai departe alături de Germania și tolera acțiunile de politică internă ale opoziției deoarece considera că „*rivalii săi politici interni sunt domni bătrâni care nu au nici un fel de reazem în țară*”. În același timp, germanii cunoșteau amănunțit tratativele duse și de opoziție și de Mihai Antonescu cu puterile aliate pentru ieșirea României din război. Mareșalul Antonescu asigura Berlinul că are situația sub control și sugera ca Berlinul „să pregătească diplomatic pacea încă din timpul războiului”.³⁶

La începutul lunii august 1944, cu ocazia ultimei vizite în Germania a Mareșalului Antonescu, ministrul de Externe Mihai Antonescu a fost înștiințat de omologul său german von Ribbentrop, „că în țară se încearcă un complot de generali”.³⁷ În acest context a avut loc la Roman o consfătuire a șefilor detașamentelor germane de legătură cu trupele române, ocazie cu care, apreciindu-se că există „pericolul unui puci din interior”, s-a recomandat

³³ Gheorghe Buzatu, *op.cit.*, vol.1, f. 428-429.

³⁴ Ibidem, f. 492.

³⁵ Ion Ardeleanu s.a., *op.cit.*, p. 331.

³⁶ Ibidem, p. 349-352.

³⁷ Marius-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.3,p.176-177.

observarea atentă a indiciilor care ar deconspira inițierea unei acțiuni militare antigermene a trupelor române³⁸.

Este necesar să precizăm că în perioada aprilie-august 1944, din cauza bombardamentelor aeriene anglo-americane, personalul SSI din București a fost împărțit în două grupe. Un grup a plecat în Transilvania la Geoagiu (jud. Hunedoara), iar alt grup, în special personal operativ, a fost evacuat în comunele din jurul Capitalei. Directorul SSI, Eugen Cristescu, se retrăsese în comună Joița, la 15 km de București.³⁹

Chiar dacă nu au fost încă identificate notele informative ale SSI din luna august în problema armistițiului, avem confirmarea că acestea au existat. Astfel, la interogatoriul din 14 aprilie 1946, Eugen Cristescu afirma că Iuliu Maniu l-a rugat în a doua decadă a lunii august 1944, să transmită Mareșalului din partea lui și a lui Dinu Brătianu, că trebuie să încheie armistițiul cu Națiunile Unite. *„Acest act trebuie făcut iute. Mareșalul Antonescu are toate forțele în mâna lui, are Armata care-l ascultă și dacă germanii vor reacționa, el e singurul în măsură să le răspundă, sau, poate, chiar prin trecerea pe care el o avea la Hitler, să se petreacă lucrurile de așa natură, ca germanii să nu reacționeze”*, a declarat Maniu. În același timp însă, Eugen Cristescu confirma că Serviciul cunoștea acțiunea dlui general Sănătescu (lovitura de stat organizată sub coordonarea Palatului Regal-n.n.)⁴⁰, pe care o raportase lui Ion și Mihai Antonescu, acțiune considerată de cei doi ca puțin probabilă. În aceeași ordine de idei, anchetatorul Zelea⁴¹, la interogatoriul din 14 aprilie 1946 luat lui Eugen Cristescu, considera că *„Serviciul (Special de Informații, n.n.) a fost foarte bine informat în privința lui 23 august de acțiunea comuniștilor. Are note bune”*.⁴² Cristescu a declarat că nu a avut un informator direct în mișcarea comunistă, datele provenind din surse indirecte (ziariști, lideri PNT ș.a.), cu toate că în cadrul SSI acționa o structură aparte denumită Grupa comunistă. La insistențele lui Zilber, directorul SSI a recunoscut că *„dacă organizația comunistă ar fi trecut la o lovitură de stat, ar fi trecut în cadrul nostru (în atenția SSI, n.n.)”*. În ceea ce privește sursele de

³⁸ Ion Ardeleanu s.a., *op.cit.*, p. 387-388.

³⁹ Radu Ioanid, *op.cit.*, p.225.

⁴⁰ Marius-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.3,p.191-192.

⁴¹ Posibil sa fie identificat cu Isidor Selinger, alias Ion Stroescu, alias Mircea Zelea, fost în Serviciul de Informații al PCR (conf. Claudiu Secasiu, *Serviciul de Informații al PCR*, in vol. “6 Martie 1945. Începuturile Comunizării României, București, 1995, p. 146-157).

⁴² Marius-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.3,p.227.

informare din cadrul Partidului Social-Democrat condus de Titel Petrescu, Cristescu afirma că SSI se baza pe activitatea a 4-5 informatori. Din datele furnizate de aceștia rezulta că PSD a fost „totdeauna tolerat de guvern”, ca o contrapondere față de mișcarea comunistă, iar relațiile cu PNT și PNL au fost „bune de când s-a creat Blocul Democrat”. În ceea ce privește pregătirea loviturii de stat de la 23 august 1944, Eugen Cristescu afirma că SSI a prezentat conducerii statului „un buletin politic, o concentrare de informații din mai multe surse. A avut Stănescu⁴³ o serie de informatori care ne-au dat toată chestiunea Sănătescu. Mareșalul nu credea”.⁴⁴

Pe 20 august 1944, Armata Roșie a spart frontul româno-german în zona Iașiului, iar Mareșalul a plecat în zona frontului pentru a evalua situația operativă, care era într-adevar disperată. Ion Antonescu s-a reîntors în București pe 22 august și a avut convorbiri cu Ion Mihalache și Gheorghe Brătianu, încercând să obțină un acord al șefilor PNT și PNL pentru acceptarea pierderii Basarabiei și Bucovinei, ca o condiție pentru semnarea armistițiului. Mareșalul i-a declarat lui Eugen Cristescu la ora 14.30 (aștepta terminarea ședinței Consiliului de Miniștri, având fixată o audiență oficială) în ziua de 23 august 1944 că *„am însărcinat pe Mihai Antonescu să perfecteze aceste tratative și acest manifest cu opoziția (acord politic comun pentru cedarea definitivă a Basarabiei și Bucovinei), după care cu aceste 2 manifeste, mă duc la Rege și închei Armistițiul cu rușii, situația fiind din punct de vedere militar pierdută. Dacă rușii nu vor accepta, atunci sunt forțat să mă retrag în Carpați”*. Cristescu s-a retras apoi, iar la ora 18.00, când era în plină ședință cu șefii de secții din SSI pentru a organiza o eventuală retragere în Ardeal, a primit mai multe semnale atât de la agenții proprii care supravegheau Palatul Regal, cât și de la generalul Tobescu, șeful Jandarmeriei, cu care era în relații de amicitie, că la Palat se întâmplă „ceva”. Deși a fost chemat telefonic la Palat (pentru a fi arestat, n.n.), a refuzat să meargă și s-a retras la Legația Germană, iar după ce i s-a refuzat indirect protecția a peregrinat prin țară pe la cunoscuți, până în luna

⁴³ Nicolae Stănescu, șeful Grupei Politice (1942-23.08.1944) din SSI, a practicat un joc dublu divulgând informații operative vecinului său de stradă Ion Gheorghe Maurer, acțiune pentru care a fost răsplătit cu funcția de director al SSI în perioada 12.03-12.07.1945. A fost arestat la data de 20.10.1950, fiind eliberat după executarea unei pedepse de 6 ani detenție grea pentru „activitate contra clasei muncitoare”. Vezi Florin-Badea Pintilie, *Serviciul Special de Informații din România (1939-1947)*, București, 2003, vol.1, p.413.

⁴⁴ Marius-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.3, p.228.

septembrie când a fost arestat și inclus în lotul restrâns al Antoneștilor ce a fost trimis pentru anchetă în U.R.S.S.⁴⁵ La interogatoriul din 15 aprilie 1946, Eugen Cristescu recunoaște că „în ziua de 22 am avut informații de la Palat, cred că lucrurile s-au precipitat. Se știa că se va petrece peste 3 zile (lovitura de stat, n.n.)”.⁴⁶ Informația era corectă, arestarea Mareșalului era planificată pe 26 august, dar acțiunea a fost devansată de intenția lui Ion Antonescu de a se întoarce pe front. Trebuie precizat că până la audiența la Rege din 23 august 1944, liderii PNT și PNL erau convinși că Mareșalul va semna armistițiul și va scoate România din război, așa cum rezultă și din depoziția lui Iuliu Maniu din 11 mai 1946, dată în Procesul Marii Trădări Naționale.⁴⁷

Serviciul Special de Informații nu a dispărut odată cu șeful său, încercând să își facă datoria în noile condiții impuse de situația complicată în care se găsea România.

În concluzie, se poate susține că Serviciul a furnizat Conducerii Statului informații precise despre evoluția evenimentelor politice interne, despre pregătirea alternativei la eventualul refuz al Mareșalului Ion Antonescu de a semna Armistițiul cu Puterile Aliate, dar beneficiarii informațiilor au fost depășiți de evenimente.

Gl. bg. (r) Florin-Badea Pintilie

⁴⁵ Vezi Radu Ioanid, *Lotul Antonescu în ancheta SMERS, Moscova, 1944-1946*, București, 2006.

⁴⁶ Marcel-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.3, p.269.

⁴⁷ Marcel-Dumitru Ciucă, *op.cit.*, vol.2, p.5-110.

MARIA TĂNASE: GENIU ARTISTIC ȘI VELEITĂȚI INFORMATIVE

„Când te ascult cum le zici, Mărie, aș fi în stare să dăltuiesc pentru fiecare cântec de-al nostru o Pasăre Măiastră!” (Constantin Brâncuși)

Când spui Maria Tănase te gândești la o stare de spirit.

Maria cânta și încânta, deopotrivă, prin întreaga ei ființă, astfel încât unicitatea glasului său, împletită cu modul în care își interpreta melodiile, se remarcă mereu printr-o simplitate fermecătoare. Și, urcând pe scenă, se preschimba, așa cum avea să spună Nicolae Iorga, „într-o pasăre măiastră”.

Timpul, în căderea lui de clepsidră, cu ultimele fărâme de răbdare, ne-a dăruit-o pe fata cu ochi verzi și glas de privighetoare să ne înobileze în vremuri agitate.

Viața Mariei Tănase a fost precum concertele ei: plină, tumultuoasă, minunată! De unde venea frumusețea ei? Sau strălucirea ei? Din armoniile nebănuite ale copilăriei, din parfumul florilor grădinei părintești. Acolo va avea șansa de a trăi înconjurată de oameni speciali prin veselia și bunătatea lor simplă, ce știau a se bucura de toate clipele, astfel încât Maria a crescut și a prins drag de cânt, de joc, de spectacol, încă din primii ani ai vieții.

Se naște în septembrie 1913 la București. Își va aduce aminte cu multă duioșie, ani mai târziu, cum, fiind doar o copilă, tatăl său o lua în brațe seara, iar ea îngâna încet, imitându-l cu plăcere și vioiciune.

Astfel, acesta i-a fost cel dintâi dascăl în tainele muzicii. În afară de părintele său, Maria avea ca izvor nesecat de inspirație, chiar fără să conștientizeze, pe fetele și flăcăii din mahalaua Cărmidarilor, care se adunau seara la clacă, în grădina părinților ei, unde își petreceau timpul cântând și iar cântând.

Dar Maria noastră a avut har, Har Divin, ea însăși, cu acel aer regal, nefiind altceva decât un nemuritor cântec ce a cucerit și vrăjit, deopotrivă, o lume întreagă, chiar din clipa în care s-a dat jos de pe genunchii tatălui ei.

Ascultând-o, nu-ți dădeai seama de unde venea tulburarea sau emoția puternică: din vigoarea vocii, din tânguitul amar sau ironia unor versuri, din cheful de viață ori dilemele metafizice, existențiale, pe care le simțeați prezente la tot pasul în melodiile acesteia.

La fel ca Edith Piaf sau Gabrielle Chanel, contemporane cu ea, femeii puternice, fără inhibiții, care și-au marcat epoca, Maria noastră a avut Geniu! De fapt, artistei îi plăcea să facă suflete fericite și tot ce a avut mai de preț: muzica și, prin muzică, inima și sufletul, a dăruit lumii întregi, iar lumea a iubit-o mereu până la idolatrizare.

Legată de cântec prin fire invizibile, trăia prin el și pentru el. În doar câteva decenii, această femeie remarcabilă a avut parte de o mulțime de vieți, de multe iubiri intense, iar războiul și schimbările dramatice de regim politic au marcat-o prin diverse presiuni. Într-un cuvânt, a trecut de la agonie la extaz, de la lux și răsfăț la lipsuri materiale și suferințe de tot felul. Însă tot acest carusel amețitor nu a împiedicat-o să aibă pe scenă o noblețe, o demnitate și un magnetism greu de egalat.

Dar cum a fost Maria Tănase în viața sentimentală? Era o femeie specială, care a trăit și iubit așa cum a și cântat, cu o puternică pasiune. Cânta din inimă, iubea cu inima. Risipea sentimente tot așa cum cheltuia, peste noapte, averile strânse din cântat, iar bărbații care ajungeau în preajma ei sfârșeau, inevitabil, prin a se îndrăgosti de frumusețea ei clasică, de atitudinea demnă – care nu de puține ori intimida – și de ochii ei verzi, pătrunzători.

Dar viața sentimentală a Mariei, atât de spectaculoasă și tumultuoasă, a coexistat, la un moment dat, în același ritm, cu cea legată de serviciile secrete. Această viață i-a creionat un altfel de portret psihologic, un portret în care umbrele și tainele se împletesc cu șoapte sau bănuieli.

Chiar dacă Maria traversează istoria cu certificatul de naștere dat de Nicolae Iorga, acela de „pasăre măiastră”, în fiecare regim politic, *volens-nolens*, o găsim implicată, personal sau prin intermediul altora, în jocurile de culise, iar iubirile, mai mult sau mai puțin vestite, au constituit o posibilă „acoperire credibilă”, cum se spune în limbajul spionajului.

Cea de a doua conflagrație mondială a fost evenimentul istoric care a marcat înregimentarea masivă a femeilor în „războiul secret”. Acestea au dovedit adesea tot atâta iscusință și curaj ca și bărbații, devenind eroine, cu merite recunoscute sau rămase anonime ale unor „bătălii” adesea cu repercusiuni istorice majore.

Desigur, nici româncele nu au lipsit de pe „frontul secret”, dovedind abilitate și chiar talent pentru activitățile informative. În același timp, România a devenit, datorită poziției sale geo-strategice, un spațiu în care s-au înfruntat

agențiile de informații ale ambelor tabere antrenate în război, astfel încât aici au acționat spioane din cele mai redutabile.

Ca un intermezzo la problema spionajului feminin în România, putem aminti faptul că, în prima jumătate a secolului XX, țara noastră a avut propriul lot de mari personalități feminine, implicate în activități de spionaj. De obicei, este vorba de femei din elita societății, cum ar fi Martha Bibescu, prima femeie din lume conducătoare a unei organizații masonice, ce a fost prinsă în mirajul mișcărilor serviciilor de spionaj aliate, existând documente din care rezultă că ar fi lucrat, inclusiv, pentru serviciul secret de informații (SSI), condus de Mihail Moruzov.

Din acest tablou nu a lipsit Elena Lupescu, care a înțeles că „informația înseamnă putere”, sau Veturia Goga care, în anumite cercuri, a fost poreclită „privighetoarea lui Hitler”.

În acest context, chiar dacă, pe fond, provenea din clasa mijlocie, Maria Tănase a avut avantajul unei cariere uluitoare, ce i-a înlesnit accesul în medii cheie cu multe conexiuni la cel mai înalt nivel, în special în perioada interbelică. În preambulul și în timpul celui de al doilea război mondial, Maria Tănase a traversat o perioadă încă insuficient de bine cunoscută, în care a fost angrenată și în acțiuni de spionaj și de trafic de informații pe diverse canale.

Istoricul Mihai Pelin, în lucrarea sa „*Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*”, afirma că Maria avea, la sfârșitul anilor '30, o relație foarte apropiată cu Maurice Negre, corespondentul de presă al agenției Havas la București și rezident al serviciilor speciale franceze, cu care trăia o fulminantă poveste de dragoste. Acesta fusese trimis în România cu scopul de a reorganiza rețeaua de spionaj, Franța având nevoie de informații din România, în contextul în care atmosfera în Europa se încingea și ne îndreptam cu viteză către al doilea război mondial. Acuzat de spionaj, Maurice Negre e arestat la București și condamnat la muncă silnică pe viață, ulterior pedeapsa fiindu-i redusă la 10 ani închisoare. El s-a bucurat de asistența Mariei Tănase, care a bătut pe la toate ușile pentru a-l elibera.

Dar și ea însăși a avut, la un moment dat, probleme cu poliția legionară, care în 1940 a arestat-o sub pretextul unui pictorial nud în care apărea jucând șah. Discurile îi sunt distruse și sparte, iar ea, de spaimă, se refugiază în mahalaua copilăriei ei. Intervine, însă, Eugen Cristescu, numit în 1940 la șefia Serviciului Special de Informații. Acesta o ia sub protecție și există informații, la nivel speculativ, că îi va da misiunea de a-l vizita pe Maurice Negre pentru

obținerea de eventuale informații. Acesta va fi eliberat destul de repede, iar Maria Tănase este trimisă, în 1943, de către Eugen Cristescu, la Istanbul, să ia contact cu serviciile speciale aliate care activau acolo. Sub acoperirea de activități artistice – va susține mai multe concerte alături de orchestra condusă de Grigoraș Dinicu – ea trebuia să înlesnească legăturile dintre agenții trimiși de Cristescu și agenții anglo-americani.

Astfel, la Istanbul se întâlnește cu Alfred de Chastelain, care conducea filiala SOE (*Special Operations Executive*, structură a spionajului britanic) ce includea și România. În timpul acelui turneu, Chastelain i-a propus Mariei să nu se mai întoarcă în țară. Deși ea l-a refuzat, la întoarcere a fost acuzată de colaborare cu rețeaua acestuia, ba chiar că ar fi avut legături cu ceea ce avea să fie celebra operațiune *Autonomous*, desfășurată de serviciile secrete aliate pe teritoriul României în anul 1943. Această operațiune a constat în parașutarea, pe teritoriul României – în acel moment aliată a Germaniei – a trei agenți ai SOE:

- Alfred Chastelain, ofițer cu experiență, comandantul operațiunii;
- Ivor Porter – profesor universitar care, ulterior, va deveni autor al unor memorii despre România și familia regală română;
- Cpt. Silviu Mețianu – român emigrat în Marea Britanie.

Toți cei trei ofițeri cunoșteau România fiindcă avuseseră legături cu ea înainte de izbucnirea războiului. Col. Chastelain condusesese timp de 14 ani societatea petrolieră Unirea, iar Ivor Porter fusese, pentru câțiva ani, profesor la Universitatea din București.

Lucrările consacrate acestui subiect ne arată că misiunea lor a avut ca scop, atât de a contacta partidele politice din România (respectiv pe reprezentanții lor, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu), rezistența anti-Antonescu, cercurile palatului, pentru a căuta o cale de încheiere a unui armistițiu și scurtarea războiului, cât și, în caz că ar fi fost capturați de autoritățile antonesciene, de a convinge serviciile secrete că se pregătește o debarcare aliată în Balcani ce ar fi determinat o mutare a trupelor germane către est, în pregătirea ofensivei aliate din Normandia.

În ceea ce privește rolul încredințat Mariei de către Eugen Cristescu, acesta era pe cât de important pe atât de periculos pentru că, se știe, Turcia, în acel timp, se declarase neutră, dar România aparținea Puterilor Axei iar autoritățile de la Ankara erau foarte vigilente, urmărind toate mișcările străinilor.

Pe parcursul șederii la Istanbul, aceasta a avut diverse întâlniri cu Chastelain în cartierul Taksim, la localul unde cânta (patronat de un român –

Gică Iordănescu, agent al SSI), jucându-și foarte bine rolul de agent de legătură și influență.

Cercetătorii epocii au subliniat această latură mai puțin cunoscută a Mariei Tănase, care s-a aflat mereu în atenția serviciilor de informații sau Siguranței Statului, iar, după terminarea războiului, în atenția Securității. Cauza o regăsim, mai degrabă, în anturajul cântăreței, și nu în adoptarea vreunei idei sau conduite politice. Astfel, se știe că a fost prietenă cu Sandu Eliad, acesta fiind chiar descoperitorul ei, care era urmărit de Siguranță pentru că, în locuința lui, s-a aflat sediul asociației „Amicii URSS”, al cărei secretar a fost și unde, după cum se cunoaște, a locuit și Maria o vreme.

De asemenea, din cercul ei de cunoscuți făceau parte Harry Brauner, Lena Constante, Lucrețiu Pătrășcanu. Alte noi cercetări de arhivă ar putea să ne spună dacă atenția serviciului secret din acea perioadă, condus de Mihail Moruzov, s-a îndreptat și asupra ei.

Istoricii precizează totuși că Maria Tănase nu a fost un spion în sensul în care înțelegem noi termenul azi. Nu a fost recrutată de nicio forță străină pentru a lucra împotriva țării sale, indiferent de perioadă, ba, dimpotrivă, există dovezi certe că, atunci când a fost în situații în care se făcuseră presiuni asupra ei de către forțe străine, ea a refuzat.

Într-adevăr, în episodul din 1941, când jurnalistul francez Maurice Negre – marea ei iubire din acea perioadă – este închis pentru spionaj, Germania a dorit, în mod special, ca Maria Tănase să-i devină agent, cântăreața fiind chiar reținută și anchetată de către ofițerul de informații german de la București, cu acceptul tacit al Serviciului Special de Informații al României, adică al lui Eugen Cristescu. Însă ea a refuzat această propunere ce reprezenta mai mult o acțiune de constrângere din partea autorităților germane.

Totuși, celebra cântăreață a jucat un rol important în al doilea război mondial, fiind un agent de legătură și influență între românii și britanicii care au conlucrat pentru scoaterea României din alianța cu Germania.

Într-o altă ordine de idei, se pare că artista a fost urmărită inclusiv după terminarea războiului. Dosarul ei, codificat „Gaița”, a fost meticolos alcătuit și completat, „ochiul” Securității refuzând să se lase cuprins de vraja muzicală a „privighetorii” noastre.

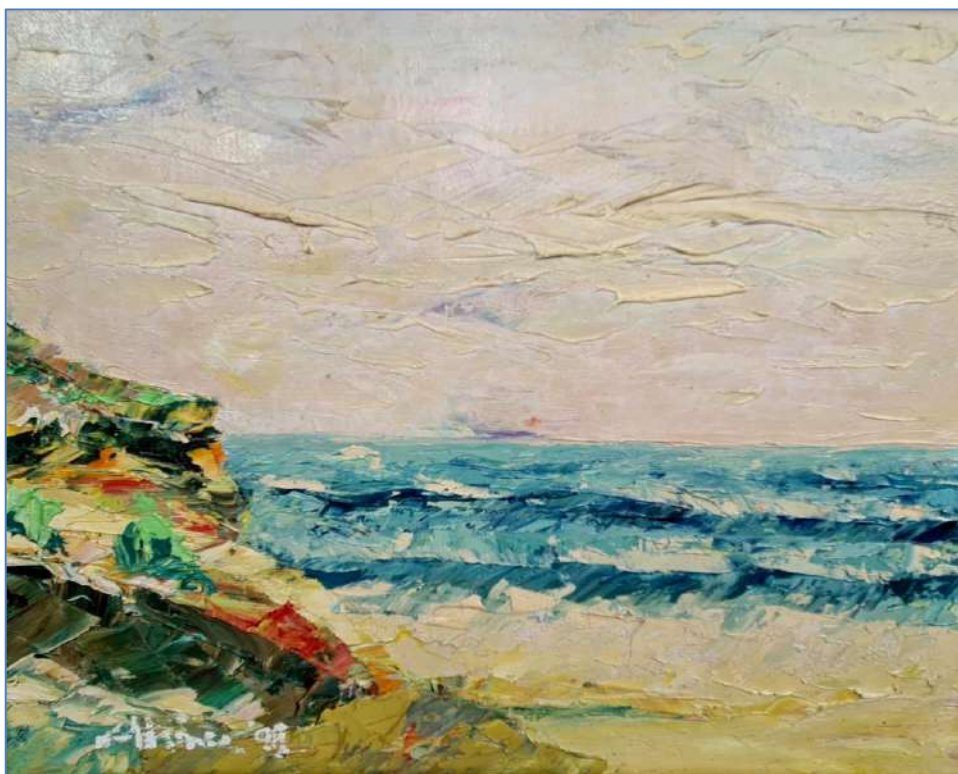
Însă popularitatea și faima de care s-a bucurat tot timpul au fost suficiente de puternice pentru ca organele de Securitate să nu poată lua vreo măsură represivă, ba din contră au existat momente când „au curtat-o”, cu scopul de a

lucra pentru ei, de data asta într-un altfel de context, de război psihologic între cele două mari sisteme existente în acea perioadă, comunist și capitalist.

Dosarul I 157076, aflat în prezent în Arhivele CNSAS, este fărâma de portret fragmentar și fragmentat, întins pe două decenii, alcătuit, nu cum ne-am aștepta, din bucuria darului neprețuit al cântăreței folclorului românesc, ci din peticite acuzații, controale sau verificări despre Nestemata muzicii noastre populare – Maria Tănase.

Dar, mai bine, haideți să închidem pur și simplu ochii, să ne așezăm confortabil în fotolii și să ne relaxăm, ascultându-i glasul: *„mi-am pus busuioc în păr, / să pot avea pe vino-ncoa, / să fiu ochioasă, năbădăioasă, / să se-mbulzească și să mă iubească băieții”*.

Mădălina Gavrea

ISTORIE DIN CIOBURI

La doar doi-trei ani după cucerirea Daciei, când Traian încă era împărat, cavaleriști daci serveau deja în forțele auxiliare romane din Egipt. Încă o dovadă că Dacii nu au fost exterminați!

E ceva timp de când am dat întâmplător, pe net, de o recenzie (semnată Thomas Kruse, Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg) la o carte cu titlu ciudat: „*Ostraca de Krokodilô*”.¹ Incitat de această stranie sonoritate, am citit scurta recenzie și am aflat lucruri care (cel puțin pentru un amator ca mine) sunt foarte interesante și, recunosc, surprinzătoare. În primul rând, am aflat că, în conformitate cu dovezi științifice incontestabile, numeroși soldați daci, mai ales cavaleriști, erau deja membri respectați ai forțelor auxiliare romane servind în provincia imperială Egipt în 108-109 d.C., deci la 2-3 ani după ce Dacia fusese înfrântă în al doilea război cu Roma (105-106 d.C.) și încorporată, la rândul ei, în imperiu. De subliniat că, la vremea când prezența soldaților daci în Egipt era atestată, cuceritorul Daciei, implacabilul împărat-general Traian (care avea să moară abia în 117 d.C.), încă trăia în deplină vigoare și stăpânea autoritar întreg Imperiul Roman, cu toate provinciile sale.

Bineînțeles că, pentru mai multă substanță, am vrut să citesc cartea recenzată cât mai repede posibil, dar – din motive care nu-și au locul să fie menționate aici – a trebuit să treacă ani până când am putut, în cele din urmă, s-o fac. Am achiziționat volumul menționat prin internet, la prețul de 35 de euro. Consider că a meritat, deși nu e o sumă chiar neglijabilă, iar, pe deasupra, cartea nu oferă deloc o lectură relaxantă, ușor digerabilă, precum scriiturile pe teme istorice fluent narrative și ușor romanțate. Dimpotrivă, e un text sec, eminent științific – de un academism care poate părea pedant (sau chiar chinuitor) unui

¹ Autor Hélène Cuvigny, titlu complet „*Ostraca de Krokodilô: la correspondance militaire et sa circulation, O. Krok. 1-151. Praesidia du désert de Bérénice II*”, în Editura Institut français d'archéologie orientale, 2005 (ISBN 2-7247-0370-7).

profan interesat mai degrabă de „poveste” – redactat cu deplina acuratețe și minuțiozitate metodologică, respectiv totala detașare afectivă a veritabilului cercetător. Nimic de mirare, însă: până la urmă, acest stil corespunde întrutotul, tipologic vorbind, fondului, subiectului și rostului cărții. Aceasta e parte a unui set de lucrări științifice editate de Institutul Francez de Arheologie Orientală (IFAO), reflectând rezultatele unui proiect de cercetare arheologică – demarat în 1994, cu finanțare din partea Institutului – implicând săpături în zona deșertului pietros din estul Egiptului, între Valea Nilului și Marea Roșie. Săpăturile s-au efectuat la situri datând din perioada Egiptului roman, în principal o rețea de mici forturi militare romane (*praesidia*) de-a lungul drumului de circa 180 km care lega vechiul Koptos/Coptos (actualmente Qift), situat pe Valea Nilului, de portul Myos Hormos (actualmente Qusayr al-Qadîm) la Marea Roșie.

Conform recenzentului, autoarea cărții, Hélène Cuvigny, este „un distins expert” deopotrivă în zona geografică și în perioada istorică menționate. T. Kruse mai notează că „*Ostraca de Krokodilô*” vine în continuarea și detalierea unei lucrări, intitulată „*La route de Myos Hormos*” – publicată în două volume de un colectiv condus de aceeași H. Cuvigny, tot în Editura IFAO, cu doi, respectiv trei ani înainte – care a constituit primul produs substanțial al proiectului de cercetare menționat.

Această lucrare precedentă, caracterizată de recenzent drept „*cel mai cuprinzător studiu asupra istoriei și arheologiei regiunii deșertului oriental egiptean din perioada romană*”, constituie o prezentare generală a documentelor scrise excavate, și anume *ostraca* (n.m. – singular, *ostracon*; termen desemnând, în acest context, cioburi de vase din ceramică pe care s-a scris cu o cerneală rezistentă, în condițiile în care alți suportați, precum papirusul ori tăblițele de lemn, erau folosite cu parcimonie, dată fiind mai ales puținătatea materialului lemnos disponibil în deșert). Majoritatea acestor *ostraca* fuseseră utilizate de comandații unor *praesidia* (care purtau titlul de *curator*) pentru a comunica între ei ori pentru a consemna diverse aspecte ale activităților din forturile de sub comanda lor.

Recenzentul Thomas Kruse îndeamnă la lectura cărții „*La Route des Myos Hormos*” și pentru că aceasta conține importante aspecte istorice contextuale, de natură social-culturală, incluzând relațiile dintre soldații garnizoanelor, respectiv între aceștia și mediile civile înconjurătoare, precum și rolul limbilor greacă și latină în comunicarea scrisă pe aceste relații.

Pentru contextualizarea subiectului principal m-am documentat pe net în legătură cu aspecte conexe dar importante (precum elemente din istoria Egiptului ptolemeic și a Egiptului roman – incluzând impactul culturii elene în această zonă – istoria Romei sub Traian și biografia acestuia, cucerirea romană a Daciei, structura și componența forțelor armate auxiliare romane etc.).

Urmând cărții de căpătâi a Hélène Cuvigny și a colaboratorilor săi („*La Route des Myos Hormos*” cu prezentarea generală și multidimensională a rețelei de *praesidia*), volumul „*Ostraca de Krokodilô*” (*O.Krok.*, de aici înainte) reprezintă primul pas dintr-un demers sistematizat de analizare detaliată a unor *ostraca* excavate în câteva situri și de prezentare a concluziilor specifice rezultate. *O.Krok.* abordează, astfel, un număr de 151 de *ostraca* din totalul de peste 800, conform inventarului arheologic furnizat, găsite la situl fostului *praesidium* Krokodilô (actualmente El-Mweih), situat la 63 km est de Koptos, pe drumul spre Myos Hormos. Numele acestui *praesidium* a fost dat, în epocă, după o stâncă din apropierea fortului care, privită dintr-un anumit unghi, sugerează silueta unui crocodil.

H. Cuvigny motivează, în introducerea la *O.Krok.*, prioritatea acordată fortului Krokodilô în demersul de analizare detaliată a rezultatelor săpăturilor: *ostraca* găsite la acest sit furnizează cele mai substanțiale informații privind organizarea internă și funcționarea câtorva *praesidia*. Important de notat, în context, este faptul că echipa implicată în proiectul de săpături și în redactarea lucrărilor rezultate din acesta a dispus nu doar de competențe arheologice, ci și lingvistice, astfel încât textele de pe *ostraca* au putut fi descifrate – și, cele mai multe, traduse în franceză – cu maximă acuratețe posibilă, în condițiile în care, de exemplu, porțiuni din *ostraca* au fost distruse ori afectate fizic din diverse cauze.

Pe baza datelor rezultate din analiza *ostraca*, inclusiv inscripții reprezentând consemnări de serviciu (de pază, escortă, curierat etc.), s-a stabilit și tăria, respectiv componența garnizoanelor din câteva *praesidia*. În cazul Krokodilô, garnizoana includea 3-5 cavaleriști și 8-10 infanteriști. *O.Krok.* menționează diferența izbitoare, în plan onomastic, dintre cavaleriști – care au, în cvasitotalitatea lor, nume străine, ne-romane (unele dintre ele dace) – și infanteriști, care poartă nume latine banale. Autoarea *O.Krok.* sugerează că acest aspect poate indica o diferență de atitudine: pe de o parte, cavaleriștii erau mândri și au ținut să-și manifeste deschis identitatea specifică, în timp ce infanteriștii, probabil recruți locali, au preferat să adopte nume romane, în locul numelor lor adevărate, greco-egiptene.

Analiza textelor de pe *ostraca* furnizează informații despre sistemul de transmitere a informațiilor între *praesidia*, prin intermediul câte unui cavalerist care se deplasa de la un fort la următorul, în calitate de curier. Corespondența transportată consta, în principal, din scrisori sau circulare pe subiecte administrative sau militare destinate *curatores* din *praesidia*. Dar cavaleriștii îndeplineau și alte misiuni, precum escortarea călătorilor din diverse categorii pe drumul lor spre și dinspre Myos Hormos. Aceste deplasări nu erau ferite de primejdii, așa cum atestă referirile la atacurile sângeroase ale beduinilor din deșert.

Dintre referirile la daci, am reținut din studiile menționate și câteva consemnări specifice, individualizate, datate 108-109 d.C., după cum urmează:

- În *O.Krok.* apar trimiteri (incluzând referințe bibliografice) la un cavalerist dac pe nume Dida (*eques Dida, nationis Daqus*), din *ala*² *Vocontiorum*, care a scrijelit pe stânca de lângă *praesidium* Krokodilô – de la care fortul și-a și tras numele, așa cum am menționat mai sus – inscripția (de mari dimensiuni, se precizează) *Dida Damanai filius* („Dida, fiul lui Damanais”, în latină). După autoarea *O.Krok.*, e foarte probabil același Dida care apare pe *ostraca* datate iunie-iulie 109 d.C. din care s-a reconstituit componența echipei de cinci cavaleriști (Krinolaos, *turma* lui Satrius, Iulius Paulus, *turma* lui Cominius, Moukatralis, *turma* lui Priscus, Dida, *turma* lui Maturus, Ditouzanis, *turma* lui Longinus), care – așa cum se deduce în *O.Krok.* – preluaseră recent pozițiile de cavaleriști, vacantate de precedenta echipă, în cadrul garnizoanei de la *praesidium* Krokodilô.

- *Ostracon*-ul analizat în *O.Krok.* sub nr.1 (de foarte mari dimensiuni, de fapt o amforă aproape întreagă) prezintă un registru jurnalier de curierat, foarte detaliat, fiecare intrare precizând numele curierului care a adus corespondența, de unde a sosit acesta, luna, ziua și ora sosirii, natura și emitentul primar al corespondenței, numele și numărul din organigramă al cavaleristului staționat la Krokodilô care prelua ștafeta și destinația următoare, de regulă tot un *praesidium* învecinat. Cavaleristul nr.1 în organigrama *praesidium*-ului Krokodilô, așa cum figurează repetat în intrările din jurnal, este dacul Kaigiza, care are doi colegi – unul, Eial (provenind probabil din zona Cirenaica, din Libia învecinată, după cum opinează autoarea), celălalt Aistis (probabil, o transcriere grecizată a numelui latin Aestivus sau Aestivius). Această echipă

² *Ala* („aripa”) desemna unitatea de forțe „aliată” (auxiliare) de cavalerie, iar *turma* desemna o subunitate din *ala* (n.r.)

avea să fie schimbată de cea menționată în paragraful anterior, din care făcea parte și dacul Dida.

- *Ostracon*-ul analizat sub nr. 71 în *O.Krok*. conține un fragment de text – tot în greacă, la care cartea nu oferă traducerea în franceză – reprezentând un mesaj, datat 109 d.C., al *curator*-ului unui fort învecinat către Lucretius, *curator* de Krokodilô. H. Cuvigny ține să puncteze, însă, un nume ce apare în text, Avizina, stabilit – prin coroborarea datelor disponibile din alte cercetări științifice – ca variantă a numelui dac (anterior atestat) Ovizina. De altfel, după cum precizează autoarea *O.Krok*., numele Avizina apare pe un *graffito* găsit tot în Egipt, în apropiere de Talmis (actualmente Kalabsha, pe Nil, în apropiere și amonte de Assuan), acesta fiind purtat de un infanterist dac care ținea de *cohors I Lusitanorum*. S-a găsit numele Avizina și într-o scrisoare trimisă de către un anume Damanaïs la *praesidium* Didymoi, precizându-se și că Damanaïs/Damanaus este un nume dac, coincidând cu patronimicul lui Dida, autorul sus-menționatului *graffito* gigant de pe stânca de lângă Krokodilô.

- De adăugat că *ostracon*-ul analizat în *O.Krok*. sub nr.87, datat cu circa un deceniu mai târziu, în 118 d.C., menționează încă un Damanaïs, cavalerist, care a fost ucis sau grav rănit (textul nu este clar) în atacul întreprins de 60 de nomazi înarmați (*barbaroi*, cum sunt numiți în textul citat) asupra *praesidium*-ului Patkoua, care a avut loc pe 13-14 martie 118.

Mărturisesc că astfel de consemnări mi-au produs o anumită emoție. Poate mai mult decât mărturia despre cavaleristul căzut în luptă, m-a impresionat gestul aceluia Dida menționat mai sus. Presupun că inscripția de pe stâncă a fost expresia afirmării deschise și mândre a identității și filiației sale; e posibil să fi fost și un dram de dor de casă, de care îl despărțea o distanță uriașă, mai ales în acele vremuri. Dintr-o perspectivă similară, respectiv ca reacție la receptarea unor străfulgerări de umanitate din mărturiile unor soldați care au trăit cu aproape două mii de ani în urmă, m-a mișcat și textul de pe *ostracon*-ul analizat sub nr. 98 în *O.Krok*, datat în 109 d.C.. Scris tot în greacă, acesta reprezintă o scrisoare personală de la un dac – cavaleristul Dekinaïs, staționat la *praesidium* Persou – către alt cavalerist dac, și anume același Kaigiza menționat mai sus (de data aceasta, numele său este scris într-o formă elenizată, Kaikisa, dar H. Cuvigny subliniază că e vorba de una și aceeași persoană). *O.Krok*. mai precizează, la acest punct, că celelalte două nume menționate în scrisoare, Zoutoula și Pouridour, sunt tot nume de daci, care nu apar pe alte *ostraca*.

Autoarea opinează că respectivii doi daci sunt, de asemenea, staționați la *praesidium*-ul Krokodilô, dar probabil nu în calitate de cavaleriști precum Kaigiza, ci de infanteriști. H. Cuvigny mai notează, în baza unei analize grafologice coroborând textele de pe câteva *ostraca*, că scrisoarea e redactată de un anume „Antonius”. Redau în continuare traducerea în franceză a textului original în greacă, așa cum apare în *O.Krok.*, urmată de o traducere personală în română (cum franceza nu e deloc punctul meu forte în materie lingvistică, rog îngăduință pentru eventualele greșeli):

Dekinais á Kaikisa, son frère, salut. Salue Zoutoula et Pouridour. Je t'en prie, Kaikisa, remue-toi et viens parce que j'ai besoin de toi. Je t'en prie, viens me rejoindre. J'ai entendu dire que tous les Daces vont avec le préfet à Alexandrie. Si tu apprends avec certitude qu'ils vont à Alexandrie, écris à Koptos, qu'il se dépêche de monter. Porte-toi bien. („Dekinais către Kaikisa, fratele său, salutări. Salută-i pe Zoutoula și Pouridour. Te rog, Kaikisa, grăbește-te și vino, pentru că am nevoie de tine. Vino alături de mine. Am auzit că toți dacii vor merge cu prefectul la Alexandria. Dacă afli că într-adevăr merg la Alexandria, scrie la Koptos ca să grăbească plecarea. Sănătate.”).

Referitor la acest ultim *ostrakon*, pe baza datelor și comentariilor din *O.Krok.*, recenzentul Thomas Kruse subliniază faptul că acești soldați daci au fost cooptați în forțele auxiliare romane și trimiși în Egipt la atât de scurt timp după încorporarea țării lor în imperiul roman, în urma celui de-al doilea război daco-roman din timpul lui Traian, din 105-106 d.C., precum și probabila politică oficială a romanilor de a respecta identitatea etnică a dacilor (numele lor originare au fost păstrate, în loc să fie schimbate în unele latine, așa cum era procedura obișnuită la integrarea străinilor în unitățile auxiliare romane). Referitor la zvonul auzit de Dekinais, conform căruia *praefectus Aegypti* Sulpicius Similis ar fi ordonat ca „toți Dacii” să fie trimiși la Alexandria, nici H. Cuvigny, nici T. Kruse nu au date privind rațiunea unui astfel de ordin. Cuvigny presupune că, posibil, guvernatorul fie voia să-și asigure un fel de intrare spectaculară în Alexandria, cu o escortă de sute de călăreți daci, fie (ipoteză căreia Kruse îi atribuie mai multă credibilitate) se intenționa concentrarea soldaților daci, până atunci distribuiți provizoriu în diverse unități auxiliare din Egipt – precum *ala Vocontiorum* din Koptos – într-o unitate auxiliară regulată formată din daci (o *ala* sau *cohors Dacorum*), care ar fi urmat, probabil, să părăsească Egiptul și să servească în altă provincie a imperiului. (N.m.: ca un comentariu personal, această ultimă ipoteză este realistă. De altfel, în cursul documentării de contextualizare pe care am efectuat-o, am descoperit, de exemplu,

că, în anii 120 d.C., sub domnia împăratului Hadrian, exista deja, staționată în Britannia, o unitate auxiliară numită *cohors I Aelia Dacorum*, care, la acel timp, era compusă majoritar din daci).

Aș încheia această secțiune cu încă o străfulgerare de umanitate (de data aceasta mai „colorată”) care a călătorit în timp, prin două milenii de istorie, până la noi. Într-un studiu conex al cercetătoarei Valerie A. Maxfield de la Universitatea din Exeter (Regatul Unit), intitulat „*Ostraca and the Roman Army in the Eastern Desert*”, apărut în „*Bulletin of Classical Studies*”, în februarie 2011 se amintește de o scrisoare redactată pe un alt *ostracon* găsit la El-Mweih (Krokodilô), care menționează că o anume prostituată a refuzat să meargă cu un potențial client din cauză că iubea un dac. Autoarea remarcă faptul că această mențiune e încă o confirmare („simpatică”, după cum scrie, părând să zâmbească, autoarea) a prezenței dacilor.

Acestea fiind zise, poate n-ar strica să adaug aici câteva elemente contextuale rezultate din documentarea suplimentară, în primul rând din studiul lui Valerie Maxfield, la care am adăugat informații punctuale din alte surse.

Citind *O.Krok*, m-am întrebat, de pildă, ce reprezenta Egiptul pentru romani de au fost atât de grăbiți să aducă soldați inclusiv dintr-o comunitate abia inclusă cu forța în imperiu, după decenii de frustrare crescândă a Romei pe relația cu dacii și două războaie dificile și de mare amploare împotriva acestora? În particular, ce reprezenta deșertul oriental egiptean pentru romani?

Am găsit suficiente informații ca să-mi răspund mulțumitor la aceste întrebări. Pe scurt, dincolo de criterii strict geopolitice și militare, Egiptul era, în termeni economici, cea mai bogată provincie din jumătatea estică a imperiului și a doua cea mai bogată, după Italia, din întreg imperiul. Egiptul era un furnizor principal de grâne cultivate în valea fertilă a Nilului, de care imperiul – și, în particular, plebea flămândă și turbulentă aglomerată în capitala Roma – avea mare și constantă nevoie. În consecință, armata romană din Egipt asigura simultan securitatea corespunzătoare pentru principalul oraș al provinciei de la acea vreme, Alexandria, care era nu doar sediul autorităților și structurilor imperiale pivotale, dar și principalul port, pentru Valea Nilului (în principal împotriva invaziilor dinspre sud pe această axă), precum și pentru flancurile deșertice, în special cel din est. Pentru îndeplinirea acestor misiuni, în Egipt erau staționate multiple unități de infanterie și cavalerie auxiliare, la care se adăugau și

structuri ale marinei, *classis*, care operau pe Nil (toate acestea sunt inventariate nominal în studiul V.A. Maxfield, pe baza dovezilor arheologice disponibile).

Deșertul oriental (numit în epocă Deșertul Berenicei), care era și pe atunci teritoriul periculoșilor nomazi beduini, avea o dublă importanță pentru Roma. Mai întâi, era foarte bogat în resurse minerale evident valoroase pentru imperiu, incluzând aur, pietre prețioase și semiprețioase și piatră de calitate superioară pentru construcții și sculptură. În al doilea rând, deșertul era străbătut de drumuri strategice, în special cele două care legau Koptos, din Valea Nilului, de Myos Hormos și, respectiv, de Berenike, cu 270 km mai la sud, cele două porturi principale la Marea Roșie, puncte nodale ale comerțului cu alte regiuni ale Africii și cu Orientul. (N.m.: Din coroborarea aspectelor reținute din diverse surse, rezultă că numele din epocă al deșertului se trăgea din numele portului Berenike, dar nu am găsit un indiciu clar al originii acestuia din urmă. E de notat, însă, că Berenike, Arsinoë și Cleopatra erau cele trei nume de predilecție date prințeselor și reginelor Egiptului în era Ptolemeilor, imediat anterioară erei romane).

Bazele militare principale, de care țineau *praesidia* (în termeni de comandă, de asigurare a resurselor umane și materiale necesare) erau situate pe Nil, pentru facilitarea aprovizionării și comunicațiilor de care beneficiau și avanposturile din deșert subordonate acestor garnizoane.

Construcția și întreținerea respectivelor obiective, precum și aprovizionarea efctivelor presupuneau eforturi substanțiale și susținute din partea administrației imperiale, inclusiv în plan financiar, dar și aici proverbialul pragmatism roman și-a spus cuvântul: civilii care beneficiau de protecția forturilor și soldaților din deșert, de la negustori la călători și chiar prostituate, plăteau taxe pentru aceasta, în cunantunuri stabilite unitar, adecvate posibilităților financiare ale fiecărei categorii în parte.

Altă chestiune importantă pe care am dorit să mi-o clarific: de ce era limba greacă utilizată atât de masiv în *ostraca*, în detrimentul limbii latine, și asta nu doar în corespondența ori consemnările private, ci și în documente cu caracter evident oficial?

În această privință, informațiile obținute din lucrările științifice menționate, cât și din alte surse indică în mod convergent că motivul principal a fost elinizarea profundă și remanentă a Egiptului sub domnia de circa 300 de ani a dinastiei Ptolemeilor greci (întemeietorul acesteia fiind un fost general și prieten al lui Alexandru Macedon). Această domnie a fost încheiată cu

sinuciderea Cleopatrei VII și anexarea Egiptului, ca provincie, în imperiul roman, în anul 30 î.C., de către învingătorul din războiul civil, Octavianus, viitorul împărat.

Însă, în cele trei secole ale erei ptolemeice, influența culturii eline, inclusiv cunoașterea și utilizarea limbii grecești, a pătruns din ce în ce mai profund în societatea egipteană, în particular printre cei care aspirau la, și dobândeau, posturi în structurile militare și civile ale statului, oricât de modeste erau acestea. Aceasta a fost societatea preluată de noii conducători romani, care – după cum rezultă din dovezile existente – nu s-au formalizat prea tare, probabil acceptând tacit utilizarea pe scară largă a limbii grecești ca *lingua franca* în aparatul administrativ-militar, dominat în mod natural, măcar numeric, de băștinași vorbitori de limba greacă. De precizat că această influență elină a persistat nu doar pe toată întinderea perioadei romane, ci și mult după cucerirea arabă a Egiptului, în secolul VII d.C.

Sigur că istoria Egiptului roman e fascinantă și ar fi multe de spus, însă e cazul să mă opresc aici. În fond, principalul aspect de interes imediat care m-a îndemnat să scriu acest articol, și pe care vi l-am împărtășit deja, rămâne prezența atestată atât de timpuriu a soldaților daci în forțele auxiliare romane din Egipt.

Mărturisesc că, în această chestiune, am tras o concluzie care nu prea corespunde tabloului hipercatastrofic, prezentat de diverse surse, al soartei Daciei de după cucerirea romană. Unii spun că romanii ar fi pustiit, efectiv, țara, măcelărind, luând ca prizonieri/sclavi ori măcar alungând, în perioada imediat următoare victoriei, cel puțin o treime din întreaga populație a teritoriului cucerit. Sigur că romanii au urmat codul standard de conduită militar-politică a învingătorului și cuceritorului de la acea vreme, ucigând ce era de ucis, târând în prizonierat ce era de târât, jefuind ce era de jefuit etc., atât ca să-și satisfacă sentimentul de triumf și interesele materiale, cât și ca să dea semnalele convenite populației proaspăt înfrânte. Stau, însă, și mă întreb dacă o abordare genocidară a Daciei, în paradigmă cartagineză cumva, ar fi fost compatibilă cu cooptarea practic imediată a soldaților daci în *auxilia* care, la urma urmei, erau populate de „aliați”, adică de străini în raport cu care relații relativ echilibrate, reciproc acceptabile (*pax romana*), fuseseră deja asumate și instituite între cele două părți. La urma urmei, cooperarea loială și eficientă în plan militar este o chestiune de încredere reciprocă solidă. Chiar presupunând că s-ar fi găsit daci suficient de josnici ca să servească stăpâni cu un

comportament scelerat în raport cu nația lor, romanii înșiși nu puteau lăsa bărbați străini, practic reduși la sclavie ori umiliți în identitatea lor personală și națională dincolo de suportabilitate, să poarte arme și să acționeze în posturi militare umăr la umăr cu ei. Or, în această privință, dincolo de alte considerații, faptul că dacii au fost lăsați să-și poarte numele originare, consemnate ca atare și în documente oficiale, indică – cel puțin în opinia mea – respect din partea romanilor pentru daci și grija de a nu-i călca inutil pe bătăături, pentru un astfel de amănunt probabil considerat secundar, în comparație cu utilitatea atribuită soldaților daci. A se vedea și crearea, nu cu mulți ani după perioada ilustrată în *O.Krok.*, a unității conținând etnonimul „*Dacorum*” în titulatură și formată din daci, trimisă de Hadrian în Britannia.

La final, rog îngăduință pentru faptul că am aflat atât de târziu astfel de lucruri. La urma urmei, am învățat elemente de istorie doar în școala generală și la liceu (iar asta se întâmpla prin anii 1970'-80', deci cu 20-30 de ani înainte de săpăturile menționate și, mai ales, de publicarea rezultatelor lor în lucrări științifice). Iar după aceea am avut obișnuitele griji ale vieții, așa că este foarte posibil ca astfel de noi cunoștințe să fi trecut pur și simplu pe lângă mine, până acum.

Îmi exprim, însă, credința că surpriza mea la aflarea aspectelor prezentate mai sus nu ar putea decât să stârnească zâmbete (înțeleghătoare sau ironice) printre specialiștii români în istorie și arheologie, care ar trebui, nu-i așa, să cunoască de demult și la modul aprofundat astfel de lucruri. Am certitudinea că respectivele subiecte au fost deja incluse în proiecte de cercetare, au fost surprinse și în cărți autorate de specialiști români și fac parte din cursurile relevante de la facultățile de istorie din țară. Nu m-aș mira, ci m-aș îngrozi de-a dreptul dacă lucrurile n-ar sta așa.

Dar chiar dacă aceste dezvoltări occidentale pe calea cunoașterii istorice au rezonat, la timpul și cu intensitatea potrivite, și în mediile academice românești, tot mă întreb dacă se face suficient pentru diseminarea în masă a informațiilor care continuă să apară și au oarecare relevanță pentru istoria noastră națională, desigur în forma adecvată profanilor – să zicem, măcar prin câteva fraze în lecțiile de istorie pentru copiii și adolescenții români.

Și noi, ca orice alt popor, trebuie să ne cunoaștem istoria, cu toate ale ei – iar nici un crâmpel, nici un ciob de istorie nu este de prisos.

Col. (r) Mihai Cristian Munteanu

MEMORIE PROFESIONALĂ

APĂRAREA ORDINII CONSTITUȚIONALE - OBIECTIV CONSTANT AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII

4. EVOLUȚIA ORGANIZĂRII ȘI DESFĂȘURĂRII ACTIVITĂȚII INFORMATIVE (II)

În prima parte a acestei analize am abordat evoluția obiectivelor activității informative, a problemelor, persoanelor, locurilor și mediilor vizate pe etape/perioade delimitate istoric, de la Regulamentele Organice – care reprezintă primele reglementări constituționale moderne – și până în prezent.

Pentru a conferi demersului nostru cuprinderea necesară, vom analiza în continuare și evoluția altor coordonate ale activității informative, respectiv a instrumentelor de planificare și orientare a căutării de informații, a mijloacelor și metodelor folosite pentru obținerea, verificarea și documentarea lor, a modalităților de valorificare a informațiilor.

EVOLUȚIA INSTRUMENTELOR DE PLANIFICARE ȘI ORIENTARE A CĂUTĂRII DE INFORMAȚII

Căutarea informațiilor este un proces primar ce implică orientarea efortului informativ, pe baza unor criterii prestabilite, spre locuri, medii, probleme și domenii în care pot fi decelate amenințări la adresa securității naționale, inclusiv asupra actualilor și posibililor vectori, a preocupărilor și formelor de manifestare contrare intereselor naționale.¹

Pentru cunoașterea, controlul și prevenirea unor riscuri și amenințări la adresa securității naționale se desfășoară o activitate de informare generală, pe baza unor documente de planificare informativă. Cel mai modern document de acest gen este planul de căutare a informațiilor, care reprezintă, pe de o parte, un proiect elaborat cu anticipare, cuprinzând un ansamblu de măsuri ce urmează a fi inițiate prin mijloace și metode speciale (informative și tehnico-operative)

¹ Col. (r) Traian Stambert, Col. (r) Liviu Găitan și Col. (r) Gheorghe Dragu, *Limbajul serviciilor secrete. Servicii de informații și securitate*, Ed. PACO, 2010, p. 68.

destinate să conducă la eliminarea necunoscutelor și documentarea faptelor și a acțiunilor urmărite. Pe de altă parte, planul de căutare a informațiilor este documentul întocmit de Centrala unui serviciu de informații, care cuprinde totalitatea nevoilor informative pentru soluționarea cărora acționează toate cadrele cu atribuții informative, într-o anumită perioadă de timp.²

Planul de căutare a informațiilor se întocmește, de regulă, pe o perspectivă mai largă (3 - 5 ani), dar se actualizează anual, în funcție de evoluția situației operative, care reprezintă totalitatea stărilor de fapt, a acțiunilor, inacțiunilor și împrejurărilor, prin a căror cunoaștere, controlare, apreciere și evaluare, un serviciu de informații poate stabili sarcinile, măsurile și obiectivele concrete de atins, urmărind contracararea acțiunilor serviciilor de informații străine, ale organizațiilor, cercurilor și persoanelor din interior și exterior ce pot atenta la valorile fundamentale ale țării.³

Acest document de planificare informativă cuprinde: obiectivele de realizat, tematica informațiilor pe priorități, categoriile de persoane, locurile și mediile în care vor fi căutate informațiile în raport cu domeniile date în competență și aria de responsabilitate.

Activitatea de informare/supraveghere generală se organizează și se desfășoară în toate locurile și mediile de interes pentru apărarea valorilor prevăzute și protejate prin Constituție, în rândul cetățenilor autohtoni ori străini pretabili la comiterea de acte ostile, precum și pentru identificarea și contracararea oricăror încercări de instigare sau racolare la activități potrivnice intereselor statului.

Elementele planului general de căutare a informațiilor sunt concretizate și detaliate în planurile de căutare a informațiilor pe profile/domenii de activitate (Apărarea Constituției/ Informații Interne/ Siguranță Internă etc.) și, mai departe, pe probleme (subminarea puterii de stat, extremism politic, iredentism și revizionism teritorial, fanatism și intoleranță religioasă ș.a.).

În situațiile în care, în perioada cât este operațional un plan de căutare a informațiilor, apar alte nevoi informative, situația este rezolvată prin utilizarea unor instrumente complementare de genul comenzilor/solicităților de informații.

În mod evident, instrumentele de planificare și orientare a activității de informații au cunoscut o evoluție până la cele actuale și la serviciile române de

² *Ibidem*, p. 192.

³ *Ibidem*, p. 228.

informații. Progresele pe care le-a făcut cercetarea istorică a activității de informații de la Regulamentele Organice și până în prezent, facilitate și de desecretizarea unor arhive, conferă date utile pentru o succintă analiză și din această perspectivă.

♦ În primii ani, organizarea și desfășurarea activității informative era atributul funcționarilor de stat abilitați cu asemenea competențe, în limitele mandatului legal. Dinamica evoluției riscurilor și amenințărilor externe și interne la adresa tânărului stat român a determinat apariția unor noi nevoi de informații rezolvate prin apelarea la **comenzi sau solicitări de informații**. Câteva exemple:

- La 4 mai 1866, în condițiile în care apăruseră informații că Turcia se mobilizase pentru o invazie în Principatele Unite, ministrul de Interne a transmis *Circulara confidențială nr. 10.303*, prin care ordona prefectilor de Bolgrad, Covurlui, Brăila, Ismail, Vlașca, Romanați, Dolj, Mehedinți, Teleorman și Ialomița să ia măsuri în districtele lor pentru ca „*pe toată ziua să fiți în cunoștință telegrafică de orice mișcare s-ar face de vecinii noștri*”. De asemenea, le cerea prefectilor să telegrafieze la București ori de câte ori este necesar pentru a raporta situația.⁴
- În aprilie 1871, ministrul de Interne emite *o circulară confidențială* în care atrage atenția și trasează sarcini prefectilor cu privire la pericolul infiltrării în România a agenților Internaționalei Comuniste înființată la Londra, care avea ca scop „*răsturnarea tuturor instituțiilor, a guvernului, a tot ce contribuie la bunăstarea și prosperitatea poporului*”. La 23 martie 1872, prin *Ordinul circular nr. 4.488*, ministrul de Interne i-a sesizat pe prefecti că în București a apărut foaia intitulată „*Internaționala*” și le amintea că le ordonase să ia „*cele mai energice măsuri în contra străinilor ce veți dovedi amestecați*”.⁵
- Un alt *ordin circular al ministrului de Interne din martie 1872* îi avertiza pe prefecti că inamici din afară încearcă să pregătească tulburări, mai cu seamă în „*chestiunea izraeliților*”, care să provoace pierderea libertăților publice și intervenția armată a străinilor. În zilele următoare, la Ministerul de Interne se constituia dosarul intitulat „*Instigațiunile și propagandele ce se fac printre locuitorii comunelor rurale de către trupe ruse*”, în care să fie concentrate informațiile de acest gen.⁶

⁴ Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații. De la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, 2018, pp. 72-73.

⁵ *Ibidem*, pp. 134-135.

⁶ *Ibidem*, pp. 168-169.

- Din anul 1897 avem un document mai amplu de orientare a activității informative. Prin *Ordinul circular nr. 18.231 din 10 iulie*, erau precizate sarcinile și misiunile agenților secreți ai Biroului de Siguranță Generală a statului, respectiv: activitatea neîntreruptă, unitară și centralizată contra indivizilor ce acționau împotriva ordinii publice și a siguranței statului; culegerea de informații (indicii și probe) privind organizarea clandestină, planurile ostile, locurile de întâlnire și legăturile acestor indivizi în teritoriu.⁷
- Prima formă a unui plan de căutare a informațiilor coerent o întâlnim după reforma sistemului național de informații efectuată în anii 1908-1910. La 1 octombrie 1911, Direcția Poliției și Siguranței Generale a Statului a primit din partea Marelui Stat Major al Armatei Române un fel de plan de căutare a informațiilor pe spațiul rus, documentul fiind avizat și de directorul DPSGS. Potrivit planului, agenții români trimiși la Odessa trebuiau să caute următoarele informații: de ordin militar (trupe încartiruite, efective, comandanți, pregătire, dotare etc. și dacă sunt semnale că se face într-adevăr instruirea trupei în vederea unui război cu România), dar și privind Serviciul Informațiilor Militare de la Statul Major al Circumscripției militare Odessa (șef organizare, personal, numele agenților folosiți în țara noastră și „ocupațiile aparente”), precum și „spiritul public rus” față de România.⁸
- Conform datelor disponibile, la mijlocul anilor 1930, Inspectoratul General al Jandarmeriei, care avea competențe informative în localitățile rurale, a început să elaboreze, anual, ordine generale de informații, distribuite tuturor formațiunilor din județe.

Ordinul General de Informații din anul 1938, care relua în bună parte obiectivele din ordinele similare din 1936 și 1937, orienta activitatea informativă prioritar spre: starea de spirit a populației în general, unde au fost încadrate populația română și minoritară, funcționarii publici, Straja Țării ș.a.; curentele politico-sociale extremiste, în care un număr foarte mare aparținea extremei stângi (18), alte cinci fiind încadrate la curentele de stânga; treceri frauduloase peste frontieră; alte acțiuni subversive; sectele religioase; propaganda și contrapropaganda național-culturală; informații din țările vecine.

⁷ *Ibidem*, p. 208.

⁸ *Ibidem*, p. 290.

Partea a doua a Ordinului stabilea datele de interes care trebuiau culese și raportate beneficiarilor legali, modul de întocmire a buletinelor informative și norme pentru elaborarea Planului de căutare informativă.⁹

Ordinul General de Informații al Jandarmeriei pe anul 1939 a adus puține modificări față de cel din anul precedent. A extins categoriile de cetățeni minoritari care prezentau interes informativ (poloni, tătari, găgăuzi și supuși străini) și a stipulat că trebuia considerată subversivă „orice înjghebare politică” care ar fi luat ființă, având în vedere că singurul partid politic oficial devenise Frontul Renașterii Naționale. Din punct de vedere al organizării activității informative, Planul de căutare a informațiilor a primit norme metodologice amănunțite despre obiectivele urmărite, în concordanță cu schimbările externe și evoluțiile interne din ultimul an.¹⁰

La 1 iulie 1943, prin Ordinul General nr. 16.666-S, Direcția Generală a Poliției a elaborat noi orientări în privința activității informative. La capitolul III a fost analizat modul de elaborare a planurilor de informații și de căutare, considerate „opera principală” a celor care conduc structurile de siguranță. În ceea ce privește Planul General de Informații se preciza că urmărirea deținerea tuturor datelor care sunt necesare în tot cursul anului pentru a identifica/cunoaște evenimentele de interes din zona de competență și a informa eșaloanele superioare. Cât despre Planul Special de Informații, se stipula că este adecvat unor chestiuni concrete. Ordinul prezenta și un model orientativ al unui plan de căutare a informațiilor, sub formă de tabel, cu următoarele rubrici: Informații de cules asupra (ședințe FDC, propagandă etc.), Obiectivul (instituții, persoane), Ordinea de urgență (I-IV), Mijloace normale (cadre), Mijloace suplimentare (informatori) și Realizări.¹¹

Pentru perioada de tranziție spre comunism, este relevant Planul General de Acțiune pe anul 1947, care avea ca obiectiv central „prevenirea și reprimarea faptelor care puneau în pericol siguranța și ordinea publică”, fiind vorba, din ce în ce mai vădit, despre ascensiunea partidului comunist și „ordinea publică” pe care comuniștii o instalau în țară. Planul avea în vedere „curentul reacționar-fascist, instigări contra guvernului și a regimului democrat, manifestări șovine și rasiale, propaganda subversivă bazată pe specularea nemulțumirilor cu caracter general, regional sau local, provocate

⁹ Ibidem, pp. 324-325.

¹⁰ Ibidem, p. 326.

¹¹ Ibidem, pp. 426-428.

de crizele de natură politică, economică, agrară, industrială, fiscală etc., acte de sabotaj, trădare și de tulburare a liniștei publice". În ansamblu, Planul General de Acțiune trata orice problemă de siguranță sub raportul scopului urmărit, al metodelor de acțiune și al motivelor pentru care acestea constituiau probleme de siguranță.¹²

Inspectoratul General al Jandarmeriei a continuat, la începutul perioadei de tranziție, să acționeze potrivit *Ordinului General de Informații nr. 1/1944*, ale cărui obiective vizau populația română și minoritară, supușii străini, funcționarii statului și particularii profesioniști și pensionarii, orfanii, văduvele și invalizii de război, refugiații ș.a. Ca probleme erau nominalizate: românizarea, situația economică și agricolă, presa și corespondența, socialismul și comunismul, alte curente politico-sociale, legionarismul, alte acțiuni interzise, iredenta maghiară și ucraineană, sectele religioase, terorismul, parașutiștii, alarmismul și defetismul, îndemnul la rebeliune, grevele, sabotajul, trecerile frauduloase peste frontieră, obținerea de informații din țările vecine.

Aceste obiective au fost preluate și în *Ordinul General de Informații pe 1945*, mai puțin cele referitoare la socialism și comunism.

În instrumentul de planificare informativă pe anul 1946, obiectivele prioritare erau „*mișcarea fascistă-antidemocratică, trecerile frauduloase peste frontieră, spionajul și sectele religioase*”.

În 1947, *Planul General de Acțiune Informativă* a păstrat, în ansamblu, structura și obiectivele documentului similar din anul anterior, fiind completat prin *Ordinul circular nr. 82 din 15 septembrie 1947*, referitor la un nou obiectiv, cel al „*urmăririi și supravegherii acțiunilor desfășurate de elementele tineretului PNT - Maniu*”, care, după desființare, „*nu s-au retras din viața politică, continuând să activeze pe linie subversivă*”.¹³

La începutul primei etape a comunismului în România (1948-1964), în condițiile strategiei generale a luptei de clasă, obiectivul de bază pe profilul Informații Interne/ Apărarea Constituției a fost „*reacțiunea internă*”, care „*desfășura o intensă activitate subversivă antidemocratică, pe toate planurile*”. În percepția de atunci, în sintagma „*reacțiunea internă*” erau incluși foștii exploatare (fabricanți, bancheri, moșieri), angajați ai aparatului de stat burghez, ofițeri deblocați, polițiști, membri ai „*partidelor burgheze*” (PNT,

¹² Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității Vol. I, Activitatea de informații și siguranță în perioada 23 august 1944 – 30 august 1948*, editată în 1994, p. 53.

¹³ *Ibidem*, pp. 55-57.

PNL, PSDI), legionari, „elementele capitaliste” de la sate (chiaburii). Acestora li s-au adăugat, ulterior, membrii „bandelor teroriste” și ai organizațiilor subversive, „studenții și intelectualii reacționari”, clericii unor culte neautorizate și sectanții.

În cea de-a doua etapă (1965-1989), mai ales după 1968, în baza noii concepții de muncă, prezentată detaliat în numărul anterior al revistei, obiectivele activității informative au vizat preponderent persoane care preconizau ori săvârșeau, sub diverse influențe, îndeosebi externe, activități de natură a afecta securitatea statului, în înțelesul dat atunci, și din ce în ce mai puțin persoane doar pentru antecedentele politice sau penale. Relevante, în acest sens, sunt prevederile *Planului de căutare a informațiilor al Direcției I – Informații Interne pe anul 1987*, prezentat pe larg în prima parte a acestei analize¹⁴, din care vom spicui doar câteva obiective: „depistarea acțiunilor clandestine și a altor indicii de activități subversive”; „stabilirea mediilor și categoriilor de persoane receptive la incitarea organizațiilor reacționare”; „identificarea persoanelor care lansează și întrețin zvonuri alarmiste”; „depistarea deținătorilor de armament și muniție ... pentru a le folosi în scopuri ostile”.

La fel de relevant este și *Programul de măsuri al Departamentului Securității Statului pe anul 1989*, care conținea obiective de genul „întărirea capacității de cunoaștere, previziune și acțiune în vederea prevenirii și contracarării ferme a oricăror fapte de natură să aducă atingere securității statului, integrității, independenței și suveranității naționale”; „prevenirea, contracararea și neutralizarea acțiunilor desfășurate de cercurile reacționare și organizațiile naționalist-iredentiste și fasciste din străinătate, de grupările și elementele ostile din emigrație, precum și de elementele dușmănoase din interior”.¹⁵

După revenirea României la democrație, activitatea informativă a Serviciului Român de Informații este orientată exclusiv spre acțiuni, activități ș.a. care pot reprezenta riscuri și/sau amenințări pentru siguranța/securitatea națională, indiferent de calitatea faptuitorilor. Totodată, are în vedere faptele de natură să afecteze climatul de exercitare neîngrădită a drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor.

După cum am prezentat deja, rapoartele de activitate ale SRI înaintate Parlamentului, postate pe site-ul instituției, relevă ca principale riscuri și

¹⁴ Vitralii – Lumini și umbre nr. 45/2021, pp. 67-90

¹⁵ Apud Alexandru-Radu Timofte, *Originile și mărirea, declinul și renașterea lumii informațiilor secrete*, Editura A.N.I., 2004, pp. 136-138.

amenințări manifeste la adresa Ordinii Constituționale în ultimii 31 de ani, care continuă să stea în atenție, următoarele: extremismul și revizionism-separatismul la adresa instituțiilor democratice, a drepturilor și libertăților cetățenești; amenințările la adresa unității și integrității teritoriale, fenomenul corupției, care poate deturna actul decizional din administrația publică, cu consecințe bugetare etc.; mai nou, agresiunile cibernetice la bazele de date ale instituțiilor statului și intensificarea tentativelor de trecere a frontierei naționale pentru intrarea ilegală în spațiul Uniunii Europene.

Complexitatea și dinamica riscurilor și amenințărilor la adresa valorilor protejate au demonstrat, în multe circumstanțe în cei aproape 200 de ani, că instrumentele de planificare informativă au necesitat completări sau nuanțări, care au fost transmise, de regulă, prompt subordonaților de către factorii responsabili ai structurilor informative naționale. Totodată, în funcție de nevoi, deseori au fost întocmite și difuzate celor implicați în punerea lor în practică **instrucțiuni și metodologii de aplicare**, care, reprezintă, în sine, instrumente de orientare a activității de căutare a informațiilor. Din rațiuni editoriale, vom prezenta doar câteva mai semnificative, tot cronologic:

- În anul 1929, pentru profesionalizarea agenților Direcției Poliției de Siguranță, ministrul de Interne Alexandru Vaida-Voevod a elaborat noi norme metodologice privind activitatea informativă, care se refereau la: *„culegerea informațiilor, care variază după subiectul, obiectivul și mediul respectiv, se efectuează direct sau indirect, prin organe vizibile sau acoperite, regulate sau ocazionale; controlul sau verificarea informațiilor; recrutarea, controlul capacității și fidelitatea informatorilor; supravegherea și filajul persoanelor și evenimentelor, din punct de vedere polițienesc; valorificarea informațiilor, din punct de vedere al obiectivului urmărit”*.¹⁶
- La sfârșitul anului 1936, Inspectoratul General al Jandarmeriei a editat și distribuit până la nivelul posturilor de jandarmi broșura intitulată *Studiu statistic al caselor de rugăciuni, întruniri și propagande pentru sectanți, curente politico-sociale subversive și iredente, pe teritoriul rural al țării*. Un studiu analitic pentru perioada 1931–1936 asupra numărului de membri din sectele religioase și curente politico-sociale subversive a fost distribuit prin *Ordinul Circular Confidențial nr. 15 din 9 noiembrie 1937*, acesta fiind

¹⁶ Alin Spânu, *Op. cit.*, p. 176.

alcătuit pe baza materialelor informative primite de la unitățile din teritoriu. Într-un tabel anexă era consemnat numărul membrilor sectelor și cultelor neoprotestante (bărbați, femei, total), iar în altul, separat pe cei 6 ani analizați, cel al membrilor a 29 de curențe (asociații, grupări, nuclee) politico-sociale considerate subversive. Serviciul de informații al Jandarmeriei va deveni din ce în ce mai bun din punct de vedere al calității și, mai ales, al cantității de date utile obținute prin surse umane.¹⁷

- În 1940, pentru intensificarea și uniformizarea activității informative, în conformitate cu noile concepte care au stat la baza înființării Direcției Generale a Poliției și Siguranței Statului, s-a trecut la elaborarea unor Norme cu aplicabilitate la nivel național. Acest document îndrumător a abordat și profilul funcționarului/ofițerului de informații, care trebuia să dovedească reale calități pentru a activa în acest domeniu, iar șefii profesionali să facă dovada unor măsuri pedagogice și didactice. Un alt subiect interesant l-a constituit relația agentului/ofițerului cu informatorul, care nu trebuia să fie una de subordonare, ci una de egalitate, bazată pe o legătură sufletească și un atașament real între cei doi. La întâlniri, ofițerul avea obligația să vină primul și să plece ultimul, în niciun caz nu era permisă întârzierea, punctualitatea fiind literă de lege.¹⁸
- În ianuarie 1941, Serviciul de Informații al Jandarmeriei a emis *Instrucțiuni generale pentru activitatea informativă* pe anul în curs. În prima parte, intitulată Probleme informative în legătură cu siguranța statului, liniștea, pericolul și interesele publice, Instrucțiunile se refereau la starea de spirit a populației în general și la mediile vizate. Într-un subcapitol erau precizate clar organizațiile iredentiste și șovine maghiare care activau pe teritoriul românesc și trebuiau să se afle în atenție (ex. Comitetul Național al Maghiarilor din România, înregistrat oficial), dar și cele neoficiale bulgare și ucrainene, care desfășurau acțiuni subversive. A doua parte a Instrucțiunilor era dedicată modului de culegere a informațiilor, de întocmire a notelor informative și de raportare a acestora la eșaloanele superioare.¹⁹
- La 1 aprilie 1946, au intrat în vigoare *Instrucțiunile tehnice pentru organizarea și coordonarea acțiunii informative a Poliției de siguranță*,

¹⁷ *Ibidem*, pp. 227-229.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 290-293.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 456-457.

semnate de ministrul de Interne Teohare Georgescu, care aduceau „elemente și idei noi” în planul concepției activității de informații, urmărind fundamentarea locului și rolului activității aparatului de siguranță în noile condiții social-politice ale țării. Rolul acestui aparat era indestructibil legat de „interesele poporului muncitor”, de regimul democratic și obiectivele sale imediate.²⁰

- Întrucât regimul comunist s-a confruntat cu probleme încă de la lansarea procesului de colectivizare/cooperativizare a agriculturii, iar Securitatea a fost implicată în această chestiune delicată, la 2 iunie 1950, Direcția Regională Constanța a transmis serviciilor județene de securitate din subordine *Ordinul circular privind preîntâmpinarea actelor de diversiune, agitație și sabotaj la înființarea gospodăriilor agricole colective*. Pornindu-se de la premiza că „chiaburimea caută prin toate mijloacele să frângă dezvoltarea acestui sector socialist, dedându-se la acțiuni de diversiune, agitație și sabotaj”, se ordona: activizarea și dezvoltarea rețelei informative în rândul chiaburilor și al elementelor dușmănoase; cunoașterea stării de spirit în rândul sătenilor pentru a se stabili dacă atitudinea lor nu este determinată de influența dușmănoasă a chiaburimii; identificarea eventualelor abuzuri ale unor organe administrative în detrimentul țăranilor etc.²¹
- În 1951, Direcțiunea Generală a Securității Statului din cadrul Ministerului Afacerilor Interne a emis *Directiva pentru organizarea și conducerea muncii informative la sate*, care stabilea: atribuțiile lucrătorului operativ responsabil de activitatea unui grup de comune („să cunoască elementele dușmănoase active, chiaburii, foștii legionari și membri ai partidelor istorice, precum și toate frământările economice care pot da loc la instigări și manifestări dușmănoase”); modul de lucru cu rețeaua informativă, „conspirativitatea și atitudinea lucrătorului operativ față de populația muncitoare”; instructajul informatorilor; verificarea materialului informativ etc.²²
- În anul 1954, ministrul Afacerilor Interne a elaborat *Instrucțiuni pentru activitatea informativă a organelor grănicerești*, care aveau, pe atunci, și atribuțiuni informative în zona de frontieră. Aceste Instrucțiuni fac referiri, în primul rând, la principalele categorii de informații pe care le căutau,

²⁰ SRI, *Cartea Albă a Securității Vol. I* ... , pp. 49-50.

²¹ Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, „PARTITURILE” SECURITĂȚII. *Directive, ordine, instrucțiuni (1947-1987)*, Ed. Nemira, 2007, pp. 193-194.

²² *Ibidem*, pp. 217-225.

respectiv cele referitoare la: acțiunile agenturii serviciilor de spionaj imperialiste; canalele prin care elemente dușmănoase pătrund ilegal în țara noastră sau caută să se strecoare dincolo de frontieră; elementele de sprijin, tănuitorii, călăuzele și altele implicate în trecerea frauduloasă a frontierei; persoanele cu intenții de trecere ilegală a frontierei; canalele folosite în scop de contrabandă, membrii „așa numitelor partide istorice”, precum și cei care au făcut parte din formațiunile SS, a jandarmilor, polițiștilor, comercianților, chiaburilor și a altor „elemente dubioase”, care domiciliau nemijlocit în limitele de 2-3 km de frontieră.²³

- Pentru stabilirea clară a modului de acțiune a Ministerului Afacerilor Interne în scopul apărării secretului de stat, au fost emise *Instrucțiunile nr. 144 din 10 ianuarie 1959*. Pe componenta informativă, acestea stabileau măsuri pentru supravegherea informativă asupra modului cum se respecta regimul stabilit legal de păstrare și manipulare a documentelor secrete de stat de toate categoriile de persoane, precum și pentru prevenirea sustragerii de date și documente ce reprezentau secrete de stat.²⁴
- În 1968, Consiliul Securității Statului a transmis în teritoriu *Indicații privind modul de lucru și atribuțiile colectivelor de conducere ale inspectoratelor de securitate județene*, document orientativ care stabilea concret rolul acestor colective în organizarea, controlul și analiza modului în care se realiza supravegherea informativă generală și urmărirea informativă specială, pe probleme, obiective și comune. Pe profilul Informații Interne, colectivele de conducere trebuiau să acorde prioritate cunoașterii în permanență a stadiului muncii informativ-operative din problemele: legionară, partide și organizații naționalist-șovine și fasciste, foști condamnați pentru infracțiuni săvârșite contra securității statului, învățământ superior, partide burgheze, culte-secte.

Fiind începutul implementării noii concepții de lucru, cadrele de conducere ale securităților județene trebuiau să „analizeze temeinic materialele obținute în legătură cu persoanele urmărite informativ, cu scopul de a stabili dacă poziția prezentă a acestora față de regimul socialist atestă susținerea lor în baza de lucru”.²⁵

²³ *Ibidem*, pp. 369-371.

²⁴ *Ibidem*, pp. 426-441.

²⁵ *Ibidem*, pp. 552-554.

În contextul analizei evoluției instrumentelor de planificare și orientare a căutării de informații, credem că este util să prezentăm câteva considerații și despre **evoluția sistemului de transmitere/comunicare operativă a informațiilor.**

Este un truism, de mult timp, că eficiența activității de informații depinde, de regulă, de operativitatea cu care este valorificată informația, îndeosebi prin transmiterea acesteia factorilor de decizie.

Operativitatea transmiterii informațiilor spre prelucrare și valorificare a depins întotdeauna de strategiile profesionale, dar și de mijloacele practice la îndemână. Dacă astăzi, prin folosirea mijloacelor informatice de comunicare, informația poate ajunge instantaneu la destinație, anterior, modalitățile de comunicare au depins de evoluția mijloacelor de transport și comunicare. Ca urmare, în ultimii 200 de ani de activitate informativă în România, aceste mijloace și modalități au evoluat de la curierul călare sau cu poștalionul, la poșta specială (cu trenul, autoturismul, avionul), la telegraf, telefon, telex, fax, e-mail.

Având în vedere vulnerabilitățile pe care le implicau mijloacele/modalitățile de comunicare a informațiilor folosite, serviciile române de informații au acordat o atenție specială secretizării transmițerilor de informații, prin folosirea unor metode adecvate de criptare/decriptare, ori de securizare a comunicațiilor cu fir, prin unde electromagnetice sau prin sisteme informatice. În continuare, vom releva câteva din măsurile luate, în acest sens, de conducerile structurilor informative autohtone:

- Conform *Intruțiunilor pentru datoriile polițmaștrilor, înalt întărite după Anaforama nr. 200 din 16 iunie 1835*, polițmaistrul, adică șeful reședinței de județ, era obligat ca, la sfârșitul fiecărei luni, să trimită Ispravnicului (prefectului, n.n.) informații atât la „poruncile săvârșite”, cât și despre „alte pricini”.²⁶
- În iunie 1860, Alexandru Ioan Cuza decide să extindă și mai mult competența Ministerului de Interne în chestiunea supravegherii străinilor de pe teritoriul național și ordonă Ministerului de Război să informeze Prefectura Poliției Capitalei încă de la punctul de frontieră, adică în timp real, cu privire la orice persoană suspectă care intră în țară.²⁷

²⁶ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, p. 20.

²⁷ *Ibidem*, p. 34.

- La 23 februarie 1862, Consiliul Miniștrilor hotărăște ca Administrația Telegrafului din Principatele Unite, aflată la Ministerul Lucrărilor Publice, să treacă în subordinea Ministerului de Interne, motivându-se că această instituție cu rol fundamental în transmiterea „corespondenței intime” a statului, trebuia să fie acolo „unde este poliția (inclusiv cea secretă, n.n.) și Administrația Generală a Țării”.²⁸
- În mai 1863, Ministerul din Lăuntru (de Interne) dispune alte reguli pentru protecția contrainformativă a corespondenței instituțiilor de stat. Un document din septembrie 1863 menționează și existența unui serviciu de ștafetă „pe contul statului”, utilizat pentru transportul corespondenței diplomatice.²⁹
- Merite deosebite în dinamizarea și modernizarea activității Ministerului de Interne a avut Lascăr Catargiu, prim-ministru și ministru de Interne, care, în 1871, a introdus și, apoi, a permanentizat practica informării în timp real, obligând prefecții de județ să raporteze prin telegraf Centralei, periodic sau când este necesar, orice modificare „a stării de echilibru din circumscripția sa”. De regulă, astfel de informații curente erau cifrate și aveau conținutul de genul: „În județ nu s-a întâmplat nimic extraordinar”; „În județ, în tot timpul sărbătorilor, perfectă liniște”; „Alegerile s-au petrecut în liniște, înaintez raport” etc. Prefecții raportau ministrului de Interne inclusiv observații de natură meteorologică sau cazurile în care recoltele au fost afectate de calamități naturale.

La 3 februarie 1872, Lascăr Catargiu a dat ordin să fie organizată vechea arhivă a Ministerului de Interne, pe ani, începând din 1828, și pe categorii de dosare, care erau etichetate și numerotate.³⁰

Tot Lascăr Catargiu propune Legea de organizare a Ministerului de Interne din 1873/1874, care include – între măsurile de modernizare a activității de informații – operaționalizarea legăturii informative între teritoriu și Centrală și introducerea unui sistem de evidență națională.³¹

Legea Poliției Rurale din 1875 a întărit autoritatea Centralei în teritoriu și a eliminat lipsa continuității informative din actul de comandă.³²

²⁸ *Ibidem*, p. 36.

²⁹ *Ibidem*, p. 44.

³⁰ *Ibidem*, p. 79.

³¹ *Ibidem*, p. 99.

³² *Ibidem*, p. 102.

- Corespondența confidențială între Siguranța Generală a Statului și birourile sale teritoriale se transmitea cifrat. În decembrie 1904 și ianuarie 1905, prefectii de județ au primit un nou dicționar cifrat.³³
- În anul 1938, în contextul schimbărilor politice și al introducerii unor acte normative noi în toate domeniile de către regimul carlist, Direcția Generală a Poliției și-a îndreptat atenția asupra stărilor de lucru și de spirit din societate, ordonând Inspectoratelor Regionale de Poliție să raporteze săptămânal situația informativă din regiune, pe baza unui chestionar cu 10 puncte: 1) afluența de persoane la autorități; 2) deplasări de oameni din opoziție spre guvern; 3) fenomene speciale ca stagnări în comerț, în producția industrială etc.; 4) starea de spirit a populației (oboare, târguri săptămânale ș.a.); 5) informații din rândul persoanelor care merg la tribunale și judecătorii pentru procese; 6) al țăranilor și 7) la sediile partidelor politice (moralul membrilor, îndeosebi al conducătorilor); 8) nemulțumirile populației în ce privește organele administrației; 9) informații din centrele muncitorești referitoare la faptul dacă, în alegeri, comuniștii vor mai da voturile Partidului „Totul pentru Țară”; 10) efectul produs în cercurile politice și opinia publică prin desființarea semnelor electorale.³⁴
- La începutul perioadei comuniste, prin *Instrucțiunile privind munca informativă de contrasabotaj emise la 17 februarie 1951 de Direcțiunea Generală a Securității Poporului*, se stabilea și modul cum vor raporta informațiile la Centrală organele din subordine: 1) rapoarte de supraveghere lunare pentru suspecții puși în supraveghere continuă; 2) rapoarte lunare în sinteză privind informațiile obținute referitor la manifestări dușmănoase, starea de spirit, abuzuri ale organelor de conducere, lipsuri principale (pază, incendii, defecțiuni organizatorice, protecția muncii, salarii, norme, condiții de trai, asistență socială etc.), cauze și responsabili; 3) rapoarte lunare privind desfășurarea procesului de producție, pe probleme, urmărindu-se greutățile și deficiențele (se vor arăta cauzele și vinovații).³⁵
- *Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Securității Statului emis de Ministerul de Interne la 13 noiembrie 1967* stabilea că centralizarea

³³ *Ibidem*, p. 212.

³⁴ Alin Spănu, *Op. cit.*, p. 285.

³⁵ CNSAS, *Op. cit.*, p. 199.

și prelucrarea informațiilor pentru conducerea de partid și de stat erau realizate de Cancelaria Consiliului.³⁶

- La 24 mai 1975, prin *Ordinul ministrului de Interne privind perfecționarea sistemului informațional operativ*, a fost constituit Fondul unitar de date și informații de interes operativ referitoare la apărarea securității statului, asigurarea ordinii publice, apărarea proprietății socialiste, a drepturilor și intereselor legale ale persoanelor. Totodată, Ordinul mai prevedea că executarea activităților de analiză și prelucrare a datelor și informațiilor obținute în procesul muncii operative de securitate și miliție se făcea pe baza unui program de prelucrare automată a datelor și informațiilor.³⁷
- Sistemul informațional, ca ansamblu al mijloacelor și metodelor de culegere (colectare), înregistrare, prelucrare, stocare (depozitare) și transmitere a informațiilor, a fost perfecționat pe perioada Departamentului Securității Statului, în anii 1980.

Informarea privind evoluția situației operative din obiectivele, problemele sau domeniile date în răspundere a devenit un atribut fundamental, una din funcțiile de bază pentru fiecare ofițer, compartiment de muncă și unitate de securitate.³⁸

EVOLUȚIA MIJLOACELOR ȘI METODELOR ACTIVITĂȚII INFORMATIVE

♦ **Mijloacele activității/muncii informative** sunt elementele organizatorice sau metodologice existente sau create în mod special pentru a fi folosite în activitatea de culegere, verificare și valorificare a informațiilor.³⁹

Mijloacele specifice prin care se realizează activitatea informativ-operativă sunt îndeobște cunoscute: sursele umane de informații, sursele tehnice, sursele deschise, investigația, filajul sau supravegherea operativă, interceptarea comunicațiilor, evidențele operative, culegerea personală de informații.

Fenomenul globalizării nu avea cum să ocolească domeniul, astfel că *activitatea/structurile secrete de informații se numesc de INTELLIGENCE*,

³⁶ *Ibidem*, p. 525.

³⁷ *Ibidem*, pp. 605-606.

³⁸ *Ibidem*, pp. 629-631.

³⁹ Col. (r) Traian Stambert, Col. (r) Liviu Găitan și Col. (r) Gheorghe Dragu, *Op. cit.*, pp. 171-172.

sursele umane de informații – *HUMINT* (*Human Intelligence* – desemnează, la modul general, cadrele de informații, care culeg nemijlocit informații prin exploatarea în orb, observarea directă, investigație, supraveghere operativă etc., precum și informatorii/colaboratorii/persoanele de sprijin, care furnizează informații în secret, dar și rezidenții și gazdele case de întâlniri, care sprijină menținerea legăturii cu aceștia)⁴⁰, *sursele tehnice* – *SIGINT* (*Signal Intelligence* – interceptarea și exploatarea emisiilor electromagnetice străine pentru procesul informativ)⁴¹, care cuprind sistemele *COMINT* (*Communications Intelligence* – interceptarea comunicațiilor străine, prin alte mijloace decât cea intenționată a emițătorilor)⁴², *ELINT* (*Electronic Intelligence* – radiații electromagnetice străine, culese de aparate și sisteme electronice sau prin diferite mijloace de interceptare a telecomunicațiilor)⁴³, *FISINT* (*Foreign Instrumentation Signal Intelligence* – exploatarea echipamentelor și a sistemelor de control, precum teletre, faruri, legături de comandă)⁴⁴, *sursele deschise* – *OSINT* (*Open Source Intelligence* – informație făcută publică și care este obținută prin tipărituri, mijloace electronice sau în mod oral).⁴⁵

Mai există și alte mijloace de culegere a informațiilor ultraspeciale, cum ar fi *IMINT* (*Imagery Intelligence* – proces de exploatare a informațiilor prin interpretarea fotografiilor aeriene sau din satelit). Și acesta reprezintă o componentă a mijloacelor tehnice de culegere a informațiilor și cuprinde: imagini vizuale (*VISINT*), fotografice (*PHOTINT*), televizate și video (*VIDINT*), optronice-termice, în infraroșu etc. (*OPTINT*) și radar (*RADINT*).⁴⁶

Evident, în analiza noastră vom face referiri doar la **mijloacele activității informative la îndemână și utilizate de serviciile române de informații**.

Sursele umane reprezintă și continuă să fie principalul mijloc de culegere a informațiilor, dar și de rezolvare a altor probleme operative. Cele folosite la culegerea și verificarea informațiilor, să le spunem generic informatori, au fost de două categorii. Unii calificați, folosiți ofensiv în clandestinitatea acțiunilor ostile, cu sarcini de verificare și documentare, mai

⁴⁰ *Ibidem*, p. 132.

⁴¹ *Ibidem*, p. 223.

⁴² *Ibidem*, p. 79.

⁴³ *Ibidem*, p. 115.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 124.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 187.

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 135-136.

reduși la număr, și alții, mai numeroși, destinați obținerii unor informații de primă sesizare în locuri și medii de interes sau pentru rezolvarea unor sarcini operative pe linie de filaj, investigații, interceptarea convorbirilor telefonice și a corespondenței. Cei din această a doua categorie au fost denumiți, pe diverse perioade, informatori necalificați, colaboratori sau persoane de sprijin.

Sursele umane au fost folosite și ca rezidenți (pentru realizarea legăturii cu un număr redus de colaboratori/persoane de sprijin și doar în mod excepțional a unor informatori) sau gazde case de întâlniri, prin punerea la dispoziția ofițerilor de informații a unor spații (de locuit sau de lucru) pentru efectuarea, în secret, a întâlnirilor cu sursele de informare.

În anumite perioade, furnizorii de informații au fost numiți agenți, ceea ce poate induce confuzii, deoarece ofițerii de informații ai structurilor speciale române (Siguranță, SSI etc.) erau denumiți tot agenți.

În mod logic, în categoria surselor umane intră și ofițerii/agenții care culeg nemijlocit informații, prin exploatare în orb, observare directă ori sub acoperire, precum și cei care execută investigații (verificări primare despre o persoană la domiciliu și/sau loc de muncă) sau filaj/supraveghere operativă (urmărirea în secret a deplasărilor și contactelor realizate). Investigația și filajul/supravegherea operativă sunt socotite, în sine, mijloace specializate de culegere a informațiilor.

Când ne referim la *sursele tehnice*, avem în vedere folosirea mijloacelor de ascultare și înregistrare audio și video ambientală, interceptarea convorbirilor telefonice și controlul secret al corespondenței. Acestea sunt niște mijloace mai noi, apărute după organizarea în România a serviciilor publice poștale și de telecomunicații, multiplicându-se și diversificându-se în funcție de progresele tehnologice.

Sursele deschise de informații reprezintă mijloacele de informare în masă clasice – presa scrisă și audio-vizuală, dar și, mai nou, cele informatice deschise. Acestea nu conțin, de principiu, date secrete și nu presupun activități clandestine pentru obținere.

Fiecare dintre mijloacele muncii informative reprezintă un complex de activități specifice cu reguli și modalități proprii de desfășurare.

La rândul lor, **metodele muncii de informații** sunt procedee sau ansambluri de procedee și tehnici cu ajutorul cărora se obțin date de interes operativ ori se realizează alte sarcini specifice activităților informative.⁴⁷

Lista metodelor specifice este bogată, depinzând de ingeniozitatea cadrelor de informații. Vom menționa doar câteva dintre cele mai cunoscute și care au făcut parte și din portofoliul de acțiuni al serviciilor române moderne de informații:

Legenda informativă – aplicarea unor procedee tactice de lansare și de susținere, în condiții de deplină conspirare, a unei versiuni verosimile, necesare executării sau acoperirii acțiunilor sau scopurilor activității informative.⁴⁸

Combinația informativă – elaborarea și aplicarea unui complex diversificat de procedee și măsuri informativ-operative, judicios concepute și corelate după o concepție tactică minuțioasă, subordonate unui scop operativ prestabilit ori previzibil, în vederea rezolvării unor sarcini de natură informativă.⁴⁹

Infiltrarea – acțiunea de pătrundere ascunsă a unui cadru (agent sau informator) în dispozitivul informativ sau de decizie al părții adverse, în locuri, medii, grupări sau organizații de interes pentru securitatea națională, fără a trezi suspiciuni sau motive de deconspirare.⁵⁰

Pătrunderea secretă – intrarea legendată sau ascunsă a unuia sau mai multor cadre de informații în anumite încăperi cu scopul rezolvării unor sarcini operative.

Percheziția secretă – controlul legendat sau ascuns al unor încăperi, mijloace de transport, bagaje sau obiecte aparținând persoanelor suspecte, în scopul clarificării unor informații sau al documentării unor aspecte de interes operativ.⁵¹

Dezinformarea – activitatea de “producere” și difuzare la inamic a unor informații, știri, date false, precum și acțiunea specială sau continuă de inducere în eroare a unui adversar ori în favorizarea subversiunii în rândurile lui, în scopul de a-l slăbi, prin utilizarea tuturor mijloacelor aflate la îndemână.⁵²

⁴⁷ *Ibidem*, p. 164.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 153.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 79.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 138.

⁵¹ *Instrucțiunile nr. D-00190/1987 ale DSS privind organizarea și desfășurarea activității informativ-operative*, apud CNSAS, *Op. cit.*, p. 669.

⁵² Col. (r) Traian Stambert..., *Op. cit.*, p. 104.

Jocul operativ – folosirea combinativă și judicioasă a legendelor create, a combinațiilor și penetrărilor, precum și a altor metode și mijloace ale activității informative, în scopul realizării unor interese majore în planul activităților specifice.⁵³

Mijloacele și metodele specifice activității de informații se folosesc cu respectarea strictă a normelor de secretizare și compartimentare.

Între mijloacele muncii informative, pe de o parte, și între acestea și metode, pe de altă parte, există o strânsă interdependență. În procesul culegerii de informații, ele se întrepătrund, se succed sau se alternează în funcție de situațiile create, până la realizarea scopurilor propuse.

Pentru a releva **evoluția mijloacelor și metodelor activității informative la serviciile de informații române**, vom prezenta, tot cronologic, referiri făcute la acestea în lucrările și documentele publicate:

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, sistemul de poliție de informații și siguranță generală a statului existent în Principatele Române a utilizat ca mijloace și metode specifice: șabloane descriptive pentru identificare, filtre la frontieră, supravegherea și filajul, interceptarea curierilor, recrutarea de informatori, evidența riguroasă a suspectilor identificați, observarea locațiilor pretabile a fi folosite în scopul uneltirilor contra statului și a conducerii sale (hanuri, cârciumi, varietouri, stabilimente de prostituție, teatre, târguri ambulante, asociații profesionale, piețe publice) etc.⁵⁴

Pe timpul lui Alexandru Ioan Cuza exista un Serviciu de cenzură și interceptare a corespondenței în scopul protejării siguranței statului.

Trecerea în subordinea Ministerului de Interne a Administrației Telegrafului, la 23 februarie 1862, a ușurat activitatea de cenzură și interceptare a corespondenței particulare, emițându-se în acest sens instrucțiuni cu privire la limbile străine acceptate în care să fie primită această corespondență.⁵⁵

Există indicii clare că Prefectul Poliției Capitalei și prefectii județelor de pe linia Dunării dispuneau, la 1862, de agenți acoperiți pe care îi trimiteau cu sarcini informative în străinătate.⁵⁶ Pentru facilitarea și îndeplinirea unor asemenea sarcini, agenții Serviciului Secret erau numiți în funcții și poziții-cheie (acoperite) din cadrul aparatului administrativ de pe linia frontierei

⁵³ *Ibidem*, p. 151.

⁵⁴ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, p. 23.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 43.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 51.

(vamă, puncte de control, carantine), având astfel și posibilitatea unor scurte călătorii informative pe teritoriul statelor vecine.⁵⁷

Pe timpul răscoalei bulgarilor împotriva Imperiului Otoman din 1868, prefecții de pe linia Dunării au continuat să dispună de agenți acoperiți în sudul Dunării trimiși pentru a obține informații atât despre cauzele și desfășurarea evenimentului, cât și cu privire la implicațiile acestuia asupra țării noastre.⁵⁸

Ordinul circular nr. 18.231 din 10 iulie 1897, semnat de ministrul de Interne în funcție, reglementa, între altele, statutul agenților speciali ai Siguranței Generale a Statului, care nu erau cunoscuți ca atare decât de șeful poliției respective și prefectul județului, nu adresau acte valabile înaintea instanțelor judecătorești, însă luau note despre tot ce vedeau și auzeau de interes, culegeau dovezi și documente convingătoare în susținerea constatărilor lor.⁵⁹

În temeiul art. 16 din *Legea telegrafică, poștală și telefonică din anul 1900*, Direcția Poștelor, Telegrafelor și Telefonoanelor pune la dispoziția justiției telegramele private și corespondențele private deschise „ce s-ar socoti necesare la descoperirea crimelor și delictelor”.⁶⁰

Legea asupra organizării Poliției Generale a Statului adoptată la 1 aprilie 1903, denumită și „Legea Lascăr”, după numele ministrului de Interne Vasile Lascăr, proteja agentul special de siguranță aflat în misiune sau sub acoperire, dispunând că „ofițerul de poliție nu poate fi trimis în fața autorităților disciplinare dacă refuză destăinuirea măsurilor de poliție sau afacerilor în privința cărora s-a ordonat păstrarea secretului sau care, prin natura lor, nu pot fi comunicate”.⁶¹

Până la introducerea comunicațiilor radio, sistemul național de informații a utilizat diverse mijloace pentru transmiterea informațiilor la distanță, printre acestea numărându-se și porumbeii.⁶²

În anul 1908, structurile de siguranță dispuneau de agenți sub acoperire, rezidenți, rețele de informatori, cu ajutorul cărora se culegeau informații necesare apărării teritoriului, ordinii publice și siguranței statului.⁶³

⁵⁷ *Ibidem*, p. 55.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 115.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 207.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 243.

⁶¹ *Ibidem*, p. 211.

⁶² *Ibidem*, p. 224.

La 1909, Prefectura Poliției Capitalei realizase albume cu fotografii ale „anarhiștilor, pungașilor voiajori și spărgătorilor mai de seamă”. În fapt, fusese creat încă din anul 1874 un Serviciu de Fotografiere și Identificare, cu fotografii în profil și în față, care efectua „pozarea pungașilor și a femeilor de pe uliță”.⁶⁴

În condițiile intensificării iredentismului bulgar, cu nuclee coordonatoare în sudul Dunării, Direcția Poliției și Siguranței Generale și-a organizat rețele informative în rândul tuturor populațiilor din Balcani, care aveau afinități cu poporul român, aspect valabil și pentru spațiile rus și austro-ungar. Totodată, a realizat infiltrări de senzație în cadrul societății iredentiste bulgare „Bratstvo” (Fraternitate) – unul dintre cei mai experimentați agenți în problema bulgară –, și al organizației de tineret a Clubului bulgar din Tulcea, care activa clandestin (Mihail Moruzov, la începuturile activității ca agent de siguranță) etc.⁶⁵

La doar câteva luni de la constituirea societății secrete bulgare „Dobrogea” din Sofia, în 1914, aceasta a și fost penetrată informativ de agenții români.⁶⁶

După Războiul de Reîntregire Națională, DPSG avea în structura sa, în 1918, un serviciu tehnic. În același an, infiltrase agenți în toate mediile de interes: anarhiste, socialiste, muncitorești, naționaliste, iredentiste, religioase sau diplomatice.⁶⁷

În 1940, ultimul an al regimului regelui Carol al II-lea, Ministerul Ordinii Publice a emis norme care aveau în vedere crearea unor rețele informative pentru a cunoaște „absolut totul” în aria sa de responsabilitate. Conducătorul unei astfel de rețele trebuia să fie român „cu sentimente verificat românești”, iar cei din rețea urmau să fie recrutați din puncte de interes și să fie specializați pe problematici (șvabi, sași, iredente, coloniști etc.). Raportarea datelor se efectua imediat, prin note informative, dar și lunar, prin dări de seamă asupra activității desfășurate.⁶⁸

Normele de muncă, din același an, ale nou înființatei Direcții Generale a Poliției și Siguranței Statului destinau un capitol aparte dezinformării, analizată

⁶³ *Ibidem*, p. 228.

⁶⁴ *Ibidem*, pp. 265-266.

⁶⁵ *Ibidem*, pp. 278-280.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 286.

⁶⁷ Alin Spânu, *Op. cit.*, pp. 57-58.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 287.

atât din punct de vedere al interesului statului, cât și pornind de la faptul că șefii partidelor politice au lansat „confidențe” care au ajuns, pe diferite canale, la cunoștința autorităților. Pe de altă parte, o informație falsă strecurată unei formațiuni informative era difuzată, o dată Prefecturii de județ, iar a doua oară Direcției Generale a Poliției, fapt care, la un moment dat, inducea ideea neadevărată că este o informație confirmată din două surse, când, practic, rezultatul reprezenta dezinformarea autorităților superioare de stat.⁶⁹

La jumătatea anului 1940, serviciile de informații/contrainformații române au stabilit colaborări utile activității specifice cu instituții civile, între care și cu Ministerul Comunicațiilor. În noua configurație, domeniile de acțiune și relațiile de colaborare între structurile menționate în ce privește interceptările de corespondență, de telefon, telegrame etc., au fost stabilite astfel: DGP – în general, asupra cazurilor care interesau siguranța statului; SSI – a străinilor și suspecților de spionaj (telefoanele și telegraful prin DGP); MStM – numai în unitățile militare.⁷⁰

Până în anul 1945, Serviciul Special de Informații a folosit sistemul rezidențelor conspirate, care aveau sedii în orașele de reședință ale ținuturilor. Rezidența – condusă de un cadru experimentat al Centrului și compusă din 1-3 lucrători și un radist – avea sarcini contrainformative, dar se ocupa și cu activități informative. Agentura recrutată de rezident era cunoscută în Centrală numai cu nume conspirativ, iar cea recrutată de ceilalți lucrători era ținută în secret atât față de rezident, cât și de Centrală. Se considera cu totul anormal ca șeful ierarhic să ceară numele agenților.⁷¹

În prima parte a perioadei comuniste, în conformitate cu prevederile *Directivei Direcțiunii Generale a Securității Statului privind munca cu agentura din anul 1951*, rețeaua de informatori bine organizată era „*arma de bază și hotărâtoare în lupta împotriva activității de subminare dusă de serviciile de informații imperialiste și reacțiunea internă*”.

Rețeaua de informatori era împărțită în 3 categorii: informatori necalificați (cu sarcini de informare generală), informatori calificați (cu posibilități în activități clandestine, folosiți în acțiuni informative), rezidenți, care conduceau activitatea unor informatori necalificați și gazde case de întâlniri.⁷²

⁶⁹ *Ibidem*, pp. 293-294.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 387.

⁷¹ CNSAS, *Op. cit.* p. 77.

⁷² *Ibidem*, pp. 204-216.

Documente normative similare existau și pentru activitatea de investigații (1953)⁷³, cenzura secretă a corespondenței (1954)⁷⁴, supraveghere operativă (1957)⁷⁵. Cele mai importante metode de filaj erau supravegherea, urmărirea, fotografierea și filmarea.

În vederea stabilirii componenței organizațiilor/grupărilor anticomuniste din munți, precum și a metodelor folosite și a mijloacelor de care dispuneau acestea, structurile informative ale Securității au apelat la infiltrări de ofițeri sau informatori, legende informative, combinații și jocuri operative, soldate cu rezultate, dar și cu pierderi umane.⁷⁶

Tehnica operativă s-a înscris, încet-încet, ca una din principalele surse de informații, fiind folosite mijloace de interceptare a discuțiilor și a transmiterilor telex, sisteme secrete de observare, fotografiere, filmare și televiziune în circuit închis, precum și mijloace pentru realizarea pătrunderilor secrete.⁷⁷

În a doua parte a comunismului în România, *Ordinul Ministerului de Interne din 30 noiembrie 1972 privind munca cu rețeaua informativă* păstrează o singură categorie de informatori, pe cei „necalificați” denumindu-i colaboratori. Aceștia erau recrutați, în principal, pentru rezolvarea unor probleme de supraveghere informativă generală în obiective economice, cu precădere în locurile vulnerabile, zonele de frontieră frecventate de străini, în rândul militarilor în termen, al studenților, elevilor etc. În baza prevederilor Hotărârii Comitetului Executiv al CC al PCR nr. 119 din 1968, membrii de partid nu mai puteau fi recrutați în calitate de informatori, colaboratori, rezidenți sau gazde case de întâlniri, ei putând fi folosiți pentru rezolvarea unor probleme de securitate doar pe termen scurt, cu aprobarea organelor de partid, fără a li se lua angajament de colaborare și a li se face dosar. A apărut, astfel, o nouă categorie de furnizori de informații, numită generic „surse PCR”.⁷⁸

Instrucțiunile DSS nr. D-00180/1987 privind activitatea de creare și folosire a rețelei informative aduc doar cu o singură modificare în structura rețelei informative: colaboratorii sunt denumiți persoane de sprijin.⁷⁹

⁷³ *Ibidem*, pp. 306-324.

⁷⁴ *Ibidem*, pp. 346-368.

⁷⁵ *Ibidem*, pp. 398-425.

⁷⁶ SRI, *Cartea Albă a Securității Vol. III (1958 - 1968)*, editată în 1994, p. 48.

⁷⁷ SRI, *Cartea Albă a Securității Vol. IV (1968 - 1978)*, editată în 1995, p.53.

⁷⁸ CNSAS, *Op. cit.*, pp. 66-69.

⁷⁹ *Ibidem*, pp. 642-643.

Listele mijloacelor și metodelor activității informativ-operative folosite le găsim în *Instrucțiunile DSS nr. D-00190/1987*, respectiv: *mijloacele specifice* – rețeaua informativă, tehnica operativă, filajul, investigația, controlul asupra unor canale de legătură interne sau externe „ce pot fi folosite în scopuri ostile”, evidențele de securitate, culegerea personală de informații prin relații oficiale și legăturile operative ale ofițerului de securitate și *metodele specifice* – legenda informativă, combinația informativă, infiltrarea informatorului (sau a ofițerului), pătrunderea secretă, percheziția secretă, dezinformarea, jocul operativ și cercetarea informativă (clarificarea unor informații în legătură cu care existau indicii temeinice de veridicitate și care se realiza prin investigarea, în mod direct sau sub acoperirea unor organe, a oricăror persoane ce prezentau interes).⁸⁰

În perioada de după 1990, a revenirii la democrație și a edificării statului de drept, mijloacele și metodele activității informative au fost circumscrise mai clar exigențelor constituționale și legale, precum și nevoilor legitime de preservare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului. Cea mai importantă modificare s-a făcut, în plan constituțional și legal, în ce privește folosirea, în interesul muncii, a mijloacelor tehnice de ascultare și înregistrare în secret, care presupune restrângerea, temporară și limitată, a drepturilor constituționale, la inviolabilitatea domiciliului și a corespondenței. Astfel, Constituția României din 1991 a introdus, la art. 53, alin. 1, prevederea privind restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți cu următorul conținut: „*Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale...*”. Concomitent, la art. 27 referitor la inviolabilitatea domiciliului, a fost introdus alin. 2, care reglementează situațiile când se poate deroga prin lege, la lit. c) figurând “*apărarea securității naționale sau a ordinii publice*”.⁸¹ În baza acestei prevederi constituționale, Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României a stipulat, la art. 13, următoarele: “*Situațiile prevăzute de art. 3 (amenințările la adresa siguranței naționale – n.n.) constituie temei legal pentru a se solicita procurorului (judecătorului, conform modificării făcute ulterior – n.n.), în cazuri justificate, cu respectarea prevederilor Codului de procedură penală, autorizarea efectuării unor acte, în scopul culegerii de informații, constând în: interceptarea comunicațiilor, căutarea unor informații,*

⁸⁰ *Ibidem*, pp. 669-670.

⁸¹ *Monitorul Oficial nr. 767/31 octombrie 2003*, textul actualizat.

*documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect sau deschiderea unui obiect, ridicarea și repunerea la loc a unui obiect sau document, examinarea lui, extragerea informațiilor pe care acestea le conțin, cât și înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee; instalarea de obiecte, întreținerea și ridicarea acestora din locurile în care au fost depuse”.*⁸²

Asemenea prevederi există în toate Constituțiile actuale ale țărilor democratice.

Nu putem să încheiem acest capitol fără a menționa că, **în cazul schimbării unor regimuri politice, clasa conducătoare politică românească s-a răfuit cu sursele umane de informații** – principalul mijloc al activității informative – atât cadre, cât și informatori. Așa au procedat comuniștii cu agenții și informatorii Siguranței și SSI, dar și clasa politică post-decembristă cu ofițerii și colaboratorii Securității. Pe lângă traumele individuale, în cele mai multe cazuri neîntemeiate pe abuzuri reale, ci pe o pornire păguboasă de răzbunare, îmbinată cu interese conjuncturale, asemenea conduite au produs daune majore sistemului național de protecție informativă, prin *inducerea ideii că apărarea Țării prin furnizarea de informații structurilor legale este condamnată și, la fel de grav, că statul român nu este în stare să-l apere de abuzuri pe ... „soldatul” HUMINT.*

EVOLUȚIA MODULUI DE VALORIFICARE A INFORMAȚIILOR

Activitatea informativă este un proces complex, care cuprinde mai multe etape: culegerea informațiilor de interes, verificarea și documentarea acestora și valorificarea lor, toate la fel de importante. Această activitate este evaluată inexorabil prin prisma modului în care monitorizează amenințările la adresa siguranței/securității naționale și contribuie la neutralizarea riscurilor de acest gen.

Prima componentă a valorificării produselor informative o reprezintă informarea factorilor de decizie în stat, abilitați să dispună ori să propună măsuri legislative, politice, economice, sociale, diplomatice etc. pentru înlăturarea vulnerabilităților și stoparea evoluției unor riscuri și amenințări, atât la nivel strategic, cât și tactic-operational.

⁸² Monitorul Oficial nr. 163 din 8 iulie 1991.

A doua este cea preventivă, compusă din măsuri de precauție pentru a evita producerea unor situații de natură a afecta securitatea națională. Pentru a avertiza despre și a preveni o iminentă sau posibilă amenințare, serviciile de informații naționale inițiază sau contribuie la o serie de activități de influențare, temperare, descurajare asupra persoanelor cu predispoziții de a comite activități circumscrise aceteia.

A treia componentă importantă o reprezintă sesizarea faptelor infracționale contra securității naționale autorităților abilitate a le sancționa și, chiar mai mult, în funcție de competențele conferite legal, întreprinderea unor măsuri specifice vizând contracararea acțiunilor/activităților/demersurilor ș.a. care periclitează valorile naționale protejate constituțional și legal.

În linii mari, acesta este cadrul în care s-au mișcat, în planul valorificării informațiilor, structurile informative române moderne. Câteva repere documentare:

- În prima jumătate a secolului al XIX-lea, existau prevederi legale care incriminau intențiile, acțiunile și faptele ostile în contra apărării teritoriului și siguranței statului, iar structurile de informații își aduceau contribuția specifică la aplicarea acestora.⁸³
- În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, *Legea Adunărilor Publice din 1860* conținea și măsuri cu caracter preventiv la siguranța statului. Astfel, angajații Ministerului de Interne erau obligați să aibă controlul asupra străzii și întrunirilor publice pentru a permite pedepsirea drept crime sau delict, după caz, a provocărilor la dezordine “*prin cuvinte pronunțate în public, sau prin sesizări, sau prin afișuri lipite pe ulițe, sau împărțite*”.⁸⁴
- La 1873, conform sistemului instituit pentru situații de criză, în caz de dezordine publică, agenții administrativi (prefecții de județ, subprefecții – care aveau și atribuții informative –, primarii sau ajutoarele lor), „*înștiințați despre întrunirea unei adunări sau cete tulburătoare în circumscripția lor, se vor transporta imediat la locul respectiv și se vor lua măsuri de a risipi acea întrunire conform somațiilor legale. Doar dacă aceste somații sunt inutile, numai atunci vor mijloci lucrarea Puterii Armate*”.⁸⁵

⁸³ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, p. 23.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 35.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 98.

- După cucerirea Independenței de stat, în baza unor noi criterii de performanță, sistemul național de informații a utilizat metode și mijloace specifice de identificare, prevenire și anihilare a intențiilor și faptelor ce aduceau atingere liniștii și siguranței statului, urmărind, totodată, modul de aplicare a legilor de represiune a infracțiunilor contra siguranței statului și ordinii interne (extrădările, expulzările etc.).⁸⁶
- În conformitate cu prevederile *Legii din anul 1892*, prin care s-au pus bazele Poliției de Siguranță Generală a Statului, subprefectul, care avea cam aceleași atribuții ca prefectul, inclusiv în domeniul ordinii și siguranței generale, „putea lua, în caz de răscoală (după răzcoalele țărănești din 1888 – n.n.), întruniri ostile sau tumultuoase în locuri deschise, sau de alte evenimente neprevăzute și care ar amenința pacea publică sau siguranța indivizilor, măsurile dictate de împrejurări pentru a reprima dezordinea. Spre sfârșit, el va putea, în cazuri urgente, ordona însăși intervenția forței armate în circumscripția sa”.⁸⁷
- Răscoala țărănească din 1907, care, conform unor documente din epocă, nu a fost nici spontană și nici o inițiativă exclusiv țărănească (vom detalia la capitolul privind subminarea puterii de stat), datorită extinderii necontrolate, a determinat Parlamentul României să o califice drept atentat inițiat de o putere străină (Rusia) la securitatea națională a țării, să declare starea de asediu și, conform procedurilor legale, să solicite intervenția Puterii Armate.⁸⁸

În acest context, se produce și un eveniment în care este implicat Ion Antonescu, viitorul conducător al statului român. Dintr-o notă a *Siguranței* rezultă că, la 12 martie 1907, la Galați, pentru a bloca deplasarea către Prefectură a unui grup de aproximativ 200 de persoane din mahalalele orașului care „parlamentau pentru pământ”, o formațiune de 12 soldați condusă de ofițerul de roșiori Ion Antonescu i-au somat să se oprească, după care au deschis focul, soldat cu 10 morți și 11 răniți.⁸⁹
- La 28 februarie 1911, directorul DPSG a transmis prefectilor de județ, de poliție și brigăzilor speciale de siguranță din Cernavodă, Constanța, Tulcea, Galați și Iași „lista indivizilor (și a semnalmentelor) expulzați din alte țări ca adepți ai ideilor anarhiste, cu instrucțiuni de a se lua

⁸⁶ *Ibidem*, pp. 426-427.

⁸⁷ *Ibidem*, pp. 190-191.

⁸⁸ *Ibidem*, pp. 216-217.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 219.

*măsurile de respingere sau arestare asupra celor care se aflau deja pe teritoriul național”.*⁹⁰

- În 1924, după revolta diversionistă cu implicare sovietică de la Tatar-Bunar, prin „*Legea Mârzescu*”, au fost introduse măsuri și mai dure împotriva celulelor paramilitare comuniste. Simplul fapt al asocierii ... era considerat delict contra liniștii publice și se pedepsea cu închisoare de la 5 la 10 ani, cu amendă și cu „interdicțiune corecțională”.⁹¹
- În perioada de început a comunismului, Direcția Generală a Securității Poporului a aplicat toate directivele primite de la conducerea politică a PMR pentru apărarea „cuceririlor democratice ale noii orânduiri”. Metodele folosite în acest scop au fost deosebit de dure, mai ales în perioada 1948-1953, caracterizată de liderii partidului prin „ascuțirea luptei de clasă”. Implicarea directă a Securității în represiunea violentă a fost facilitată de acordarea dreptului cadrelor DGSP de a efectua arestări în rândul „elementelor burgheze și reacționare” care atentau la „cuceririle regimului democratic” și de a întocmi liste cu persoane internate administrativ în lagăre sau colonii de muncă ori stabilite cu domiciliu obligatoriu anumite perioade de timp.

Ultimele măsuri de forță de o mai mare amploare au fost inițiate de autorități în anii 1958-1959. Cauzal, acestea pot fi legate de reluarea oficială și accelerată a procesului de colectivizare și de retragerea trupelor sovietice din România. O caracteristică a guvernării comuniste începând din 1958, oarecum paradoxală, a constituit-o faptul că, odată cu noul val de arestări, a început și procesul de eliberare a unora dintre opozanții politici aflați în închisori sau în alte locuri de detenție.⁹²

- În a doua parte a comunismului în țara noastră, în contextul noii concepții de muncă, organele Ministerului de Interne aveau la dispoziție mijloace și metode specifice care imprimau activității un caracter în primul rând preventiv și numai în al doilea rând represiv. Între formele și metodele de realizare, de către Securitate, a activității de prevenire, conform prevederilor *Instrucțiunilor privind sarcinile ce reveneau Ministerului de Interne pentru prevenirea săvârșirii unor infracțiuni, elaborate la 20 ianuarie 1973*, erau următoarele: popularizarea în rândul cetățenilor a legislației cu privire la

⁹⁰ *Ibidem*, p. 305.

⁹¹ *Ibidem*, pp. 416-417.

⁹² SRI, *Cartea Albă a Securității Vol. IV*, p. 32.

domeniile de activitate ale Ministerului de Interne; prelucrarea contrainformativă a populației; informarea organelor de partid și de stat, a organizațiilor obștești; influențarea; compromiterea; destrămarea anturajelor; avertizarea; punerea în dezbatere publică.⁹³

Spre sfârșitul perioadei comuniste se produc unele modificări în ce privește portofoliul mijloacelor de prevenire. Astfel, *Instrucțiunile DSS nr. D-00190/1987* nu mai enumeră între acțiunile și măsurile preventive popularizarea legislației și compromiterea, incluzând însă altele, respectiv: atenționarea, neacordarea ori retragerea avizului de securitate, amenda contravențională (ambele în baza legislației privind apărarea secretului de stat), propunerea întreruperii dreptului de ședere în țară sau a declarării ca persoane indezirabile a străinilor care săvârșeau fapte de natură să lezeze securitatea statului.⁹⁴

În ultimii ani, DSS a pus accent mai mare pe măsurile de persuasiune (influențare pozitivă, atenționare etc.) și mai puțin pe cele de avertizare, iar la dezbaterile publice sau punerea în discuția colectivelor de muncă practic s-a renunțat.

Cu toate că Securitatea a avut, în continuare, atribuții de cercetare penală, conform concepției muncii preventive de după 1968 s-a apelat rar la începerea urmăririi penale și trimiterea în justiție și atunci doar în cazuri grave (trădare, tentativă de complot ș.a.), dar și pentru propagandă împotriva orânduirii socialiste prin difuzarea masivă de manifeste dușmănoase, care afecta negativ imaginea regimului, mai ales a șefului statului și a soției sale. Detalii privind semantica și evoluția măsurilor de prevenire și contracarare luate în perioada ceaușistă am prezentat în cartea *Apărarea Ordinii Constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp. 159-168.

În prezent, Serviciul Român de Informații, ca organ specializat în domeniul informațiilor privitoare la siguranța/securitatea națională a României, are atribuții preponderent informative – organizează și execută activități pentru culegerea, verificarea și valorificarea informațiilor necesare cunoașterii, prevenirii și contracarării oricăror acțiuni care constituie, potrivit legii, amenințări la adresa siguranței naționale a României (Legea nr. 14/1992 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații).⁹⁵

⁹³ *Ibidem*, pp. 29-31.

⁹⁴ CNSAS, *Op. cit.*, pp.676-678.

⁹⁵ *Monitorul Oficial, Partea I*, nr. 663 din 23.10.2001.

Conform art. 13 din actul normativ menționat, organele SRI nu pot efectua acte de cercetare penală, nu pot lua măsura reținerii sau arestării preventive și nici dispune de spații proprii de arest. La art. 12 este stipulată o singură excepție – *„în cazul constatării unei infracțiuni flagrante la regimul siguranței naționale stabilit de lege, a unui atentat sau act terorist ori a unor tentative sau acte preparatorii la asemenea infracțiuni, dacă sunt pedepsite de lege, cadrele SRI pot reține pe făptuitor, predându-l de îndată organelor judiciare competente împreună cu actul de constatare și corpurile delictelor”*. În plus, *„la solicitarea organelor judiciare competente, cadre anume desemnate din SRI pot acorda sprijin la realizarea unor activități de cercetare penală pentru infracțiuni privind siguranța națională”*.

SRI are și câteva atribuții de intervenție nemijlocită în scop de prevenire și contracarare a unor riscuri și amenințări, pe linie antiteroristă (art. 6 – execută intervenția antiteroristă asupra obiectivelor atacate sau ocupate de teroriști ...; asigură protecția antiteroristă a demnitarilor români și străini, precum și a altor persoane oficiale, conform normelor stabilite de Consiliul Suprem de Apărare al Țării) și în materia apărării secretului de stat (art. 3 – SRI asigură apărarea secretului de stat și prevenirea scurgerii de date sau informații care, potrivit legii, nu pot fi divulgate).

În contextul exigențelor legale actuale, principalele modalități de acțiune pentru prevenirea riscurilor și amenințărilor specifice apărării Ordinii Constituționale sunt informarea beneficiarilor legali stabiliți prin lege, abilitați să dispună măsurile adecvate și sesizarea organelor judiciare competente, în cazul constatării săvârșirii unor infracțiuni. În rest, sigur, ca orice serviciu modern dintr-un stat democratic, dispune și de posibilități specifice pentru descurajarea, demascarea etc. activităților care pot reprezenta riscuri sau amenințări la adresa securității statului.

*

Analiza evoluției instrumentelor de planificare și orientare a căutării de informații, a mijloacelor și metodelor activității informative și a modalităților de valorificare a informațiilor permite, de asemenea, formularea unor **concluzii**:

- Structurile informative românești din perioada modernă au manifestat o preocupare constantă pentru planificarea și orientarea adecvată a culegerii de informații conform obiectivelor stabilite, instrumentele folosite în acest scop parcurgând un proces de profesionalizare și

eficientizare, pe etape, ca urmare a demersurilor de modernizare, pe ansamblu, a activității informative.

- Pe parcursul evoluției istorice a activității de informații în România, s-a constatat o atenție specială pentru transmiterea cât mai rapidă a informațiilor pentru valorificarea lor operativă. În acest scop, pe etape istorice, în funcție de evoluția mijloacelor de transport și comunicații în țara noastră, s-a trecut, treptat, de la curieri călare sau cu poștalionul, la instituționalizarea poștei speciale cu mijloace de transport rapide (tren, automobil, avion) și la comunicațiile ultra-rapide, pe fir, pe unde electro-magnetice și, astăzi, prin modalități informatice. Pe măsura evoluției acestor modalități de transmitere/comunicare a informațiilor secrete, a crescut și preocuparea pentru protecția acestora.
- Mijloacele și metodele activității informative folosite, pe etape, de serviciile de informații naționale în ultimii 200 de ani au reprezentat, pe ansamblu, o îmbinare a celor tradiționale, unanim cunoscute în istoria activității de informații (culegerea personală de informații, recrutarea de informatori, infiltrarea de agenți și/sau informatori, filajul, interceptarea curierilor/corespondenței, legenda informativă, percheziția secretă, dezinformarea etc.), la cele noi, facilitate și, totodată, condiționate de evoluția tehnologică în țara noastră (fotografierea ascunsă, interceptarea convorbirilor telefonice și, apoi, a comunicațiilor de orice fel, înregistrarea ambiantă audio-video etc.).
- Statul român, pe măsura modernizării sale, a manifestat preocupare pentru asigurarea cadrului legal necesar folosirii mijloacelor și metodelor activității informative utilizate în lumea civilizată, în condițiile creșterii exigențelor pentru protecția drepturilor omului. Cu o excepție, notabilă, produsă în perioada regimului Ceaușescu, când, datorită unei lejerități a legiuitorului comunist, Constituția RS România din 1965 nu includea prevederea conform căreia drepturile și libertățile cetățenești puteau fi restrânse temporar, din rațiuni de securitate națională, ceea ce a făcut ca interceptările convorbirilor telefonice și a corespondenței, pătrunderea și percheziția secretă – mijloace și metode folosite în toată lumea, să nu poată fi reglementate decât prin norme interne. Ca urmare, în contextul procesului deconspirării Securității declanșat după 1990, aceste mijloace și metode au fost considerate abuzuri și folosite drept principal argument în răfuiala, neîntemeiată și păguboasă, cu foștii ofițeri și colaboratori ai Securității

(argumente juridice și profesionale am prezentat în acest sens în cartea *Apărarea Ordinei Constituționale ...*, pp. 349-420).

- Componenta preventivă a activității de valorificare a produselor informative nu este o descoperire a Securității ceaușiste, ea regăsindu-se permanent în strategia de combatere a riscurilor și amenințărilor la adresa Ordinii Constituționale.
- Implicarea directă a structurilor informative românești la contracararea și neutralizarea riscurilor și amenințărilor specifice, interne sau externe, a reprezentat o coordonată constantă, de o mai mare sau mică amploare. Serviciilor de informații cu competențe pe linia apărării Ordinii Constituționale le-au fost conferite – de regulă – competențe și instrumente pentru a interveni și nemijlocit în scopul prevenirii sau contracarării unor acțiuni/activități periculoase pentru siguranța/securitatea statului.

În prezent, în România activitatea specifică pe profilul „Apărarea Constituției” este eminentă de factură informativă din dorința legiuitorului de a evita producerea unor excese cum au fost cele din perioada Securității.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

BLAGOVEȘTENIE 1991 (PROCESUL CELOR 24-1-2) SECVENȚE NECENZURATE – CAPITOLUL 3

MOTTO: Art. 15 Cod procedură penală /1969:

(1) Persoana vătămată se poate constitui parte civilă în contra învinutului sau inculpatului și persoanei responsabile civilmente.

(2) Constituirea ca parte civilă se poate face în cursul urmăririi penale, precum și în fața instanței de judecată, până la citirea actului de sesizare.

VI. Miercuri, 8 august, 1990. Obiectivul major al acestei ședințe de judecată a fost – inevitabil! – determinarea „cadrului procesual” referitor la eventuala latură civilă a cauzei, fiindcă în cele două ședințe de judecată precedente – 21, respectiv, 23 iulie 1990 – compromise prin recuzări care au constituit un obstacol procedural insurmontabil, nicio evaluare a „stării (stadiului) pricinii” nu fusese posibilă. Sub acest aspect, știam doar, la acel moment, din examinarea dosarului, că Tribunalul nu se afla în situația de a exercita din oficiu acțiunea civilă¹ și că procurorul care instrumentase cauza (și emisese rechizitoriul) „lăsase în aer” latura civilă a acesteia², dar, față de mențiunea din rechizitoriu referitoare la existența în dosar a unui proces-verbal și a unor liste „cu persoane... ...care au suferit vătămări în interesele lor legitime în urma morții sau vătămarilor corporale a victimelor genocidului” – persoane nementionate însă și în „citativul” rechizitoriului! – ne-am văzut constrânși să complinim noi, instanța de judecată, acest impardonabil „neajuns” – deloc neînsemnat! – al rechizitoriului.

Urmând „ritualul” obligatoriu, am dispus efectuarea apelului inculpaților, procedură care s-a consumat fără probleme până la un punct anume. Mă așteptam să se întâmple ceva mai puțin obișnuit, fiindcă aflasem, dar neoficial, „pe surse”, cum s-ar spune azi, că un inculpat, Giosan Nicolae, își dăduse, în detenție, obștescul sfârșit (la vârsta de 69 de ani). Și acest previzibil „ceva” s-a și întâmplat!

¹ Codul de procedură penală 1969, art. 17 – *Exercitarea din oficiu a acțiunii civile: (1) Acțiunea civilă se pornește și se exercită din oficiu când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu (minor până la vârsta de 14 ani sau persoană pusă sub interdicție), sau cu capacitate de exercițiu restrânsă (minor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani).*

² Cf. Secvența V, *supra*, nota 7 (în precedentul număr al revistei)

*„Când s-a pronunțat numele lui Giosan Nicolae, toți inculpații, ca la o comandă militară, s-au ridicat în picioare. Acesta a fost omagiul lor pentru cel dispărut”.*³

Imediat, inculpatul Niculescu-Mizil Paul a cerut permisiunea să rostească o scurtă declarație cu privire la eveniment. Având în vedere circumstanțele neobișnuite în care ne aflam, deși, strict procedural, puteam să-i resping cererea, am preferat să i-o încuviințez. Ce-or fi gândit, oare, atunci, fariseii și iezuiții pripășiți pe „ogoarele” noii justiții ca vajnici și neîndurători păzitori ai dreptății?!

*La ora 09.47, domnul Niculescu-Mizil Paul a făcut o declarație din care a reieșit că Giosan nu a murit de moarte naturală, ci datorită tacticii de exterminare fizică și psihică la care a fost supus, a reamintit grelele condiții de detenție la care sunt supuși inculpații și a încheiat cu un apel «către oamenii de bine care să vegheze la asigurarea domniei legii și a dreptății».*⁴

Mărturisesc, acum și aici, că nefericita întâmplare m-a impresionat adânc – sunt convins că și pe ceilalți membri ai completului de judecată! – și mi-a readus brusc în memorie spectacolul jalnic (la care, vrând-nevrând, asistasem cu mai mulți ani înainte – pe la începutul anilor '80 – la o ședință de judecată a Secției Penale a Tribunalului Suprem) al prezenței în sala de ședință a unui inculpat foarte grav bolnav, adus de la penitenciar pe targă – l-am numit pe celebrul falsificator de vinuri Ștefănescu Gheorghe, condamnat la moarte și executat la 4 decembrie 1981; mi-am jurat, în sinea mea, că, în acest proces, așa ceva și nimic asemănător nu se va întâmpla!

*

IN MEMORIAM ...

Academician profesor universitar doctor Nicolae Giosan s-a născut la 30 decembrie 1921 în satul Drâmbar, comuna Ciugud, județul Alba, și a decedat la 31 iulie 1990, ca arestat preventiv în „Dosarul celor 24-1-2”, în Spitalul Penitenciar Jilava. Absolvent al Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (1945), a fost membru al Academiei Naționale de Agricultură a Italiei (1958), membru corespondent al Academiei Române (1963), doctor în agronomie (1952) și doctor docent în științe agricole (1967) al Universității „K. A. Timiriazov” din Moscova,

³ Mircea Bunea, op.cit., pag. 361

⁴ Idem

membru al Academiei Agricole a URSS (1969), membru titular al Academiei RSR (1974), membru al Academiei Agricole a Republicii Franceze (1975), președinte (primul!) al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură a RSR etc. Cu un asemenea *curriculum vitae* pe tărâmul științei, Nicolae Giosan a fost convins/constrâns – știindu-se prea bine, de la Miron Costin încocoace, că oamenii sunt sub vremi! – să accepte și demnități politice și de stat, evenimentele din decembrie 1989 găsim-l membru supleant al C.P.Ex. al C.C. al P.C.R. (din 1974) și președinte al Marii Adunări Naționale (din 1977).

Din nefericire - citez din aceeași sursă- victimele umane sunt stările inevitabile ale gravelor momente istorice către progres, iar profesorul Nicolae Giosan a fost o victimă a evenimentelor din decembrie 1989....”

Teodor Marian, „*Oameni care au făcut istorie: Nicolae Giosan, un vizionar al științei*”, revista *Lumea Satului*, nr. 1, 1-15 ianuarie 2009.

*

Odată depășit acest moment, am întrebat dacă în sală se află persoane care au suferit vreo vătămare (daună) materială, corporală, a stării de sănătate, sau morală (evaluabilă în bani) de pe urma infracțiunilor pentru care erau trimiși în judecată inculpații.

S-au ridicat mai multe persoane – pe câte îmi amintesc, aproximativ treizeci – pe care le remarcasem deja în timpul apelului nominal al inculpaților pentru manifestările lor la auzul fiecărui nume rostit de grefier, manifestări stridente, mult prea „vocale” după percepția mea, persoane care se părea că ar fi vrut să vorbească toate deodată.

După ce, nu fără oarecare dificultăți, am reușit să mă fac ascultat și să procedez la identificarea lor, le-am explicat, în virtutea unei obligații procedurale⁵, că se pot constitui, în mod individual, părți civile împotriva inculpaților și, eventual, împotriva părții (părților) responsabile civilmente, părți pe care le-ar identifica în cererile lor, pentru a obține despăgubiri; s-a răspuns „în cor”, în mod afirmativ!

⁵ Codul de procedură penală 1969, art. 320- *Lămuriri, excepții, cereri*:

(1) Președintele explică persoanei vătămate că se poate constitui parte civilă sau că poate participa ca parte vătămată în proces.

Le-am explicat apoi că acest proces, în care urma, în primul rând, să luăm act de declarațiile lor de constituire ca parte civilă, apoi, după citirea rechizitoriului în ședință publică, să procedăm la audierea a douăzeci și trei de inculpați și a aproximativ șaizeci de martori, precum și a lor, părțile civile, și să administrăm probele strânse la urmărire penală și, la nevoie, și alte probe cu privire la latura penală, precum și probele pe care le-ar avea de propus în dovedirea pretențiilor lor civile, s-ar putea să dureze foarte mult, adică pe o perioadă de timp imposibil de evaluat la acest moment!

Ca urmare, le-am adresat rugămintea de a reflecta, până la noul termen de judecată ce se va acorda (amânarea judecății fiind, fie și numai în raport cu circumstanțele deja arătate, iminentă și inevitabilă!), asupra posibilității/opțiunii de a-și valorifica pretențiile în despăgubire prin acțiuni civile separate la instanțele civile, acțiuni îndreptate direct împotriva Statului Român, întemeindu-se pe cele două sentințe de condamnare deja definitive, pronunțate în „Procesul soților Ceaușescu”, respectiv, în „Procesul celor patru demnitari” (Bobu – Dincă – Mănescu – Postelnicu), ipoteză în care s-ar putea constitui, dacă se vor pune de acord, într-un „*consorțiu procesual*”, și acest consorțiu să apeleze la serviciile competente ale unor avocați calificați, care să le gestioneze cu profesionalism cauza. Le-am adresat apoi rugămintea să aducă la cunoștință și „tovarășilor lor de luptă” aceste posibilități, în așa fel încât la proximal termen de judecată să-și poată preciza poziția.

Consecutiv, la termenul de judecată ce a urmat – 17 septembrie 1990 – pe care îl luaseră în cunoștință, uzând de dreptul lor de dispoziție, foarte probabil și după ce se consultaseră cu diverși avocați, nici persoanele despre care s-a făcut mai înainte vorbire și nici alte persoane nu s-au prezentat spre a se constitui părți civile, astfel explicându-se de ce, în acest proces, nu am avut de soluționat și o, posibil, foarte cronofagă, latură civilă.⁶

Așa fiind, apare ca vădit inexactă și, în egală măsură, temerară și tendențioasă – eufemistic fie spus! – cel puțin în privința Procesului C.P.Ex., comentariul ce urmează: „De asemenea, aceste procese au exclus victimele din ecuația actului de justiție, nici o despăgubire materială nefiind acordată răniților sau moștenitorilor persoanelor ucise în timpul represiunii din decembrie 1989”.⁷

⁶ De altfel, la scurt timp, a fost adoptată Legea nr. 42/18 decembrie 1990 „pentru cinstirea eroilor-martiri și acordarea unor drepturi urmașilor acestora, răniților și luptătorilor pentru victoria Revoluției din Decembrie 1989”.

⁷ Raluca Grosescu, Raluca Ursachi *op.cit.*, pag 153, alin final

*MOTTO: Amânare, amânare, fără nici o supărare!*⁸

VII. Miercuri, 8 august 1990 (2)

După o suspendare de scurtă durată, la reluarea ședinței de judecată, grefiera de ședință, doamna Caloian Monica, a informat instanța că la dosarul cauzei fuseseră depuse rapoartele de expertiză medico-legală privind pe inculpații Ciobanu Lina, Mureșan Ana, Olteanu Constantin, Pană Gheorghe, Radu Ion și Stoian Ion, dar nu și cele privind pe inculpații Andrei Ștefan, Constantin Nicolae, Dobrescu Miu, Gâdea Susânica, Niculescu Mizil Paul, Popescu Dumitru și Rădulescu Gheorghe. Această informare a fost urmată instantaneu, atât din partea inculpaților, cât și din partea aparținătorilor lor prezenți în sală, dar și a altor persoane din public, de vociferări și acuze directe la adresa tribunalului, acuze potrivit cărora se urmărea exterminarea lor prin tergiversarea expertizelor.

Apreciind că sunt în fața unei tulburări grave a solemnității ședinței de judecată, tulburare ce ar fi putut degenera, am anunțat suspendarea ședinței și le-am pus în vedere avocaților, pe un ton ferm și categoric, ca pe durata suspendării să îi facă, fiecare pe inculpații pe care îi apără, să înțeleagă că, întrucât se află în pretoriul unei instanțe, au obligația de a nu tulbura desfășurarea procesului și de a respecta solemnitatea ședinței; am dorit prin aceasta să se înțeleagă, de la bun început, că președintele completului de judecată este, după cum am mai spus!, singurul „maestru de ceremonii”.⁹

La revenirea în sală, după o jumătate de oră de suspendare, unul dintre avocați, pe cât îmi amintesc Viorel Dumitrescu (posesorul unei foarte frumoase voci baritonale!), asumându-și calitatea de „purtător de cuvânt”, ne-a asigurat că asemenea incidente nu se vor repeta ! Și chiar nu s-au repetat!

Am dat, apoi, cuvântul avocaților pentru alte eventuale noi cereri, lămuriri, excepții, în care circumstanțe, pe de o parte, au fost reiterate, cu inevitabile amendamente, cererile privind expertizele medico-legale încuviințate la termenul anterior, dar încă neefectuate, toate aceste cereri fiind admise, iar pe de altă parte, au fost formulate cereri noi, unele admise¹⁰, altele respinse.

⁸ Din folclorul sălilor de judecată.

⁹ Probabil, această atitudine l-a capacitat pe inculpatul Popescu Dumitru ca, în memoriile sale din închisoare, să mă considere, pe de o parte, ca având „fler și manifestări spontane”, iar pe de altă parte, ca un „temperament orgolios și impulsiv” - Dumitru Popescu, op. cit. pag. 274-275

¹⁰ De exemplu cererea de revocare a măsurilor asiguratorii asupra bunurilor inculpatului decedat Giosan Nicolae.

Am acordat apoi cuvântul, la cerere, avocatului Doru Cosma, apărător, împreună cu avocata Carmen Burlacu, al inculpatului Oprea Gheorghe; acesta a învederat că pe rolul Curții Supreme de Justiție, Secția Militară, se află, cu termen de judecată la 7 septembrie 1990, un dosar în care principalul inculpat este gl. col. Vlad Iulian¹¹, și, apreciind că între acel dosar și dosarul de față ar exista o strânsă legătură a solicitat conexarea celor două cauze, cu consecința imediată a trimiterii Dosarului C.P.Ex. la Instanța Supremă (ca mai mare în grad), în vederea conexării; inutil să adaug că la această cerere au achiesat, spontan și cu nedisimulat entuziasm, toți ceilalți avocați, ba unii dintre ei chiar au supralicitat! *„Altfel zis, avocații au cerut din nou ce mai ceruseră și prin cele două ședințe anterioare (alt termen de judecată, conexarea și a Dosarului celor patru – Bobu, Dincă, Mănescu, Postelnicu, n.a.), extinderea rechizitoriului, încetarea procesului penal pornit împotriva lui Giosan și, tot pentru fostul președinte al Marii Adunări Naționale, ridicarea măsurilor asigurătorii și restituirea bunurilor sale, etc”*.^{12 12}

Le-am reamintit avocaților ceea ce și ei știau, desigur, foarte bine, dar, din motive cât se poate de străvezii preferau să se prefacă a nu ști!, că atâta vreme cât rechizitoriul încă nu fusese citit (prezentat) în ședință publică, cererea de extindere este vădit prematură, că dosarul celor patru fusese deja judecat în fond, adică se afla în alt „stadiu procesual”, încât problema conexării nu se poate pune, și că, în ce îl privește pe Giosan Nicolae, deoarece nu primiserăm nici măcar certificatul medical constatator al decesului, nu puteam dispune încetarea procesului penal (dar ne vom pronunța, totuși, asupra măsurilor asigurătorii!).

În ce privește excepția de conexitate cu Dosarul gl. col. Iulian Vlad, cu toate că era, în mod evident, sortită eșecului (prezența acestuia în Ședința C.P.Ex. din 17 decembrie 1989 – când a fost ținta admonestărilor dure, acuzațiilor și amenințărilor lui Ceaușescu Nicolae – neavând nici o semnificație în procesul de față, în care, mai apoi, a fost audiat ca martor!), am preferat să nu ne pronunțăm noi, Tribunalul Militar Teritorial, ci să lăsăm evaluarea și soluționarea acesteia în seama Curții Supreme de Justiție. În considerarea acestei finalități, având în vedere și împrejurarea că amânarea cauzei era

¹¹ Știam amândoi - eu și „secundul” meu! - foarte bine acest lucru și discutaserăm eventualitatea unei asemenea cereri care, în mod evident, nu ne-a surprins!, punându-ne de acord și asupra modului în care o vom „trata”

¹² Mircea Bunea, op. cit . pag 361 .

oricum inevitabilă (pentru, după cum deja am arătat în Secvența VI, a da posibilitatea persoanelor acolo menționate să-și precizeze poziția procesuală, esențială pentru determinarea cadrului procesual în ale cărui limite urma să se desfășoare procesul!), le-am sugerat apărătorilor inculpaților, dintre care unii aveau această calitate și în dosarul Instanței Supreme, să ridice acolo, la proximal termen de judecată, sus-zisa excepție de conexitate.

În fine, cu concluziile aprobative ale procurorului, am fixat un nou termen de judecată, la 17 septembrie 1990, adică după ce Curtea Supremă de Justiție se va fi pronunțat asupra conexării.

M-am întors imediat la sediul Tribunalului și mai înainte de a avea timp să răsuflu, am fost chemat, de această dată, prin telefon, iar nu prin vreun mesager, la „Șefu” care, de cum m-a văzut, m-a și „luat în primire”! În ce fel?, ne spune același lt.col. Ion Panaitescu.¹³

„Generalul Nistor, de exemplu, pretindea ca, înainte și după fiecare ședință de judecată, să i se raporteze, în detaliu, tot ce aveam de gând să facem sau ce și de ce făcuserăm deja. Domnul locotenent colonel Ciobotaru a reprimat – cu brutalitate aș zice, dacă nu aș fi știut cât de educat era – o asemenea pretenție de ciocoi bolșevic (sic!), atrăgându-i luarea aminte sus-pomenitului general că Domnia Sa era terț în acea cauză, așa încât șicanele erau inacceptabile. Cu toate că nu-și astâmpăruse neliniștile și nici setea pantagruelică de cunoaștere, domnul general a trebuit să accepte că, pentru informare, putea apela, cel mult, la condica de ședințe...”

Această tentativă, pe care tocmai o făcusem să eșueze, de amestec și control al „treburilor” procesului, m-au determinat să caut – și să și găsesc! – soluții de, să zic așa!, protecție contrainformativă, despre care însă nu am discutat niciodată decât cu „coechipierul” meu, lt. col. Ion Panaitescu, iar nu și cu asesorii populari sau cu grefiera.

Toate acestea fiind săvârșite, iată-ne, cu adevărat, în pragul procesului.

(Va urma)

Col. (r) Gheorghe Ciobotaru

¹³ Marian Nazat, op. cit. pag. 64

„LUNETA” ȘI SECURITATEA

Unii analiști și, mai ales, „păreriiști” susțin că Securitatea a înlocuit, după 1965, strategia intervenției violente din perioada „luptei de clasă” cu un control informativ total asupra societății românești. Ca un om care am trăit perioada, cu o viziune din interiorul sistemului informativ, am combătut această perspectivă în scrierile mele analitico-memorialistice invocând date concrete privind numărul de ofițeri de informații, de surse de informare, de dosare de supraveghere și urmărire informativă, de măsuri cu caracter de prevenire și contracarare din perioada respectivă (Revista *Vitralii – Lumini și umbre* nr. 6, pp. 97-112; nr. 7, pp. 95-100 și nr. 9, pp. 127-136 și cartea *Apărarea Ordinii Constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp. 143-168).

Doresc să revin pe această temă cu prezentarea unor acțiuni cu mare impact negativ, pe plan intern și extern, la adresa regimului Ceaușescu, produse în anii 1987-1989, ai căror autori nu au fost identificați de Securitate cu toată mobilizarea deosebită de resurse informative, mijloace tehnice specifice și efective. Este vorba de cazul „Petarda” (privind difuzarea în București, în mai multe rânduri, în perioada aprilie 1988 – noiembrie 1989, în zeci de mii de exemplare, a ziarului-manifest „Luneta”), incendierea „Arcului de Triumf” din fața Pavilionului Expoziției Naționale (actual ROMEXPO), la 10 aprilie 1987 și, respectiv, a unui cauciuc impregnat cu smoală plasat pe soclul statuii lui V.I. Lenin, la 5 decembrie 1987.¹

Voi aborda, mai întâi, acțiunea mai complexă a tipăririi și difuzării clandestine a ziarului-manifest „Luneta”.

Publicația de tip *samizdat* era, în fapt, un înscris tipografic cu mărimea de aproximativ 15x10 cm, cu text doar pe o parte, realizat pe o hârtie tipografică foarte subțire, cu volum mic și care putea fi rulată. Hârtia respectivă era folosită pentru exemplarele „semnal” ale publicațiilor, care mergeau la CC al PCR, și era importată din URSS, ceea ce putea induce ideea unei posibile implicări a KGB.

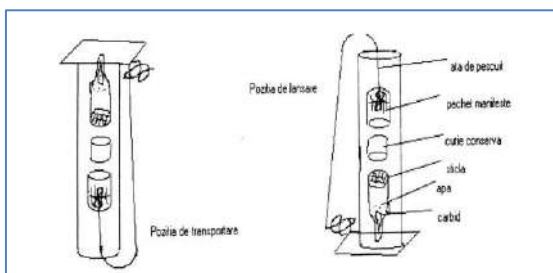
¹ Activitățile au fost prezentate de autor în lucrarea „*Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității 1964-1989*”, editura Rao, 2019, precum și în magazinul „*Evenimentul istoric*”, nr. 37/2021.

Primul număr nu avea titlu, fiind un text adresat românilor, care erau informați că „datorită situației deosebit de grea la care s-a ajuns în țara noastră în problema alimentației și ocrotirii sănătății, de curînd în Capitală a luat ființă Frontul Democrat Român”, care a ajuns la concluzia că situația se datora „în exclusivitate președintelui Nicolae Ceaușescu” și invita populația „să participe, în ziua de 30 aprilie 1988, la o mare demonstrație de protest a oamenilor muncii în Piața Universității din Capitală în jurul orelor 16,30-17,30”. Textul purta semnătura Vasile Brașoveanu (posibil trimitere la Vasile Paraschiv, cunoscut în perioada respectivă pentru atitudinea sa contestatară și la Gheorghe Brașoveanu, anunțat de postul de radio „Europa Liberă” ca fiind unul din liderii Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România (SLOMR).

Al doilea număr și următoarele au apărut cu denumirea „Luneta” și, sub ea, precizarea „Publicație-Manifest editată de Frontul Democrat Român. Apare lunar și are ca scop demascarea politicii dictatoriale practică de familia Ceaușescu”.

Primul număr al ziarului manifest a fost difuzat la 29 aprilie 1988, în mai multe locuri aglomerate din Capitală (Piața Amzei, Gara de Nord, Piața Matache, intersecția străzilor Ștefan cel Mare cu Calea Dorobanților), și ultimul, al zecelea, la 13 noiembrie 1989, înaintea Congresului al XIV-lea al PCR, care se încheia astfel: „Ne-am săturat, domnule Ceaușescu, de minciunile tale și nu suntem de acord să mai fii ales secretar general al PCR”.

Pentru difuzarea unui număr mare de exemplare, la primele ediții ale publicației *samizdat* s-a apelat la o modalitate ingenioasă și eficientă: propulsarea unor seturi de exemplare din ziar cu un dispozitiv confecționat artizanal pe bază de carbid. (vom reveni cu descrierea modului de funcționare).

Având în vedere conținutul, precum și numărul mare de difuzări și exemplare distribuite, Securitatea s-a pus prompt în mișcare pentru identificarea autorilor și stoparea acțiunii. În acest scop, a fost alertat întregul potențial informativ din Capitală, dar și din județe, au fost angrenate mijloace și forțe specifice pentru obținerea de indicii utile, conturarea unor liste de persoane suspecte și verificarea lor, efectuarea de investigații în întreprinderi poligrafice și în alte locuri de unde puteau fi procurate materialele necesare pentru mașina de tipărit artizanală și dispozitivul de propulsare.

Urmare măsurilor întreprinse de Securitate, autorii au apelat și la alte modalități de distribuire a ziarului-manifest, respectiv aruncarea peste gard în curți, depunerea dimineața pe treptele instituțiilor publice, trimiterea prin poștă la ambasade și redacții ale presei autohtone, precum și – ingenios și eficient – plasarea unor pachete cu manifeste pe capotele unor autoturisme oprite la stop, pe care, după punerea în mișcare a acestora, curenții de aer le împrăștiau.

Plasarea unor exemplare ale publicației-manifest pe capota unui autoturism cu însemne CD, în ziua de 14 noiembrie 1988, a indus o pistă greșită și a generat un incident diplomatic. În autoturismul respectiv se afla Györfi Károly, consilier cu probleme comerciale la Ambasada R.P. Ungară, care, pe considerentul că a difuzat „*manifeste cu conținut antiromânesc, antisocialist și denigrator la adresa politicii partidului și statului nostru*”², a fost declarat *persona non grata* și expulzat. În replică, Ungaria a procedat la fel cu omologul român de la Budapesta.

Securitatea nu s-a limitat, însă, la această variantă de soluționare a cazului, propunându-și, prin „Planul de măsuri în acțiunea Petarda” nr. 001402 din 24 noiembrie 1988, ca pentru elucidarea deplină a cazului, după prinderea în flagrant de difuzare a diplomatului ungar, să acționeze pentru „găsirea autorilor fițuicilor cu conținut necorespunzător”.³

După cum se proceda în cazul difuzărilor de înscrisuri contra regimului cu autori necunoscuți, Securitatea a încercat să facă și un portret al autorului pe baza analizei textelor ziarului-manifest, reținând că acesta făcea dezacorduri gramaticale și avea formulări atipice, ceea ce permitea concluzia că nu stăpânește în suficientă măsură limba română⁴.

² extras din Comunicatul Ministerului Afacerilor Externe, apud Scînteia din 20.11.1988

³ Cf. Luiza Vasiliu, *Bărbatul care a dat foc comunismului*, apud casajurnalistului.ro, 25.05.2015

⁴ *Ibidem*

Cu toate eforturile depuse, autorii ziarului-manifest „Luneta” nu au fost descoperiți până la 22 decembrie 1989. Enigma avea să se risipească imediat după răsturnarea regimului Ceaușescu, prin asumarea acestei spectaculoase acțiuni de către Valentin Hurduc din Otopeni, atunci în vârstă de 33 de ani, absolvent al Școlii profesionale de tipografie, zețar-revizor la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”, cu sprijinul secvențial al unor membri de familie și prieteni. Totodată, acesta a relatat public și faptul că el ar fi fost și autorul incendierii „Arcului de Triumf” din fața Pavilionului Expoziției Naționale (actual ROMEXPO), la 10 aprilie 1987 și, respectiv, a unui cauciuc impregnat cu smoală pe soclul statuii lui V.I. Lenin, la 5 decembrie 1987, de asemenea cu implicarea punctuală a unor complici.

Presa artizanală a lui Valentin Hurduc

Concret, conform declarațiilor sale de după 1990, lucrurile s-au petrecut, în mare, astfel:

La „Arcul de Triumf”, în dimineața zilei de 10 aprilie 1987, pe la ora 5.40, Valentin Hurduc a intrat în curtea Expoziției și, de acolo a pătruns într-un picior al Arcului, printr-o ușiță căreia îi slăbise întăriturile cu o seară înainte. În interior, a stropit cu motorină baza piciorului și a înfipt două lumânări în tuburi de plastic cu benzină cărora le-a dat foc, flacăra ajungând la benzină în circa 5 minute, răstimp necesar pentru a ieși din Arc.

La statuia lui V.I. Lenin, în dimineața zilei de 25 mai 1987, pe la aceeași oră, a luat un cauciuc de camion de pe un șantier din zonă, la urcat pe soclu, l-a impregnat cu smoală și tolue și i-a dat foc.⁵

Inițial, afirmațiile sale au fost primite cu scepticism, până când a prezentat repere concrete și probe privind modul de realizare a acțiunilor respective, inclusiv mărturii ale unor persoane implicate secvențial.

În ce privește ziarul manifest „Luneta”, reținem atenția doar cu câteva aspecte de natură să completeze și să detalieze datele prezentate.

⁵ *Ibidem*

Ideea scoaterii unei publicații clandestine i-a dat-o lui Hurduc, în 1976, un fost coleg de armată, subinginerul Mihai Stan din Drobeta-Turnu Severin care, sub impresia serialului *Pistruiatul*, foarte popular în acel timp, i-a spus că, dacă ar fi ca el, respectiv dacă ar lucra la o tipografie, ar tipări ilegal un ziar.

Ca urmare, începând din acel an, Valentin Hurduc a început să fure de la locul său de muncă litere și componente necesare construirii artizanale a unei mici mașini de tipărit. Unele piese necesare le-a obținut și prin intermediul unui frate al său, care în acei ani lucra la o întreprindere de componente electronice. De asemenea, unele piese i le-a construit Mihai Stan, cu ajutorul subordonaților săi din atelierul mecanic de la Motru⁶.

În februarie 1988 dispozitivul tipografic artizanal a devenit funcțional, iar Hurduc a trecut la tipărirea primului număr al ziarului manifest „Luneta”. Valentin Hurduc spune că a ajuns întâmplător la acest titlu: căutând la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii” litere majuscule uzate date la topit, a găsit zațul unui titlu de almanah, „OCEANUL PLANETAR”, din care a decupat literele L, U și NETA, pe care, apoi, le-a cioplit ca să nu fie identificat.

Pentru a da consistență publicației *samizdat*, de la numărul doi a introdus mențiunea că era editată de „Frontul Democratic Român”, extrapolând un zvon care circula în anumite medii, conform căruia o asemenea organizație s-ar fi înființat în Transilvania.

Textul celor zece numere ale „Lunetei” a fost redactat personal de Valentin Hurduc, în baza percepțiilor sale privind problemele cu care se confrunta populația României și a comentariilor ce se făceau în mediile pe care le frecventa. Nu era influențat direct de emisiunile posturilor de radio străine, pentru că, după cum mărturisește, în anii respectivi nici nu avea aparat de radio.

După incidentul cu diplomatul ungur, Hurduc a precizat, la 5 decembrie 1988 și în numerele următoare, că autorii „Lunetei” sunt români, iar autoritățile au prins niște nevinovați.

Tipărirea efectivă o realiza la domiciliul său din Otopeni, în timpul nopților, cu știrea și, deseori, cu sprijinul soției sale din acea perioadă, Viorica.

În vederea asigurării unei distribuiri cât mai largi a publicației clandestine în rândul populației, Valentin Hurduc a imaginat și confecționat un

⁶ Constantin Corneanu, *Victorie însângărată – decembrie 1989*, sub egida Institutului Revoluției Române din decembrie 1989, ed. Cetatea de Scaun, 2014 pp. 370-371

dispozitiv pe bază de carbid, care asigura propulsarea, la cca. 10 metri înălțime, a unor pachete de aproximativ 50 de exemplare.

Pe scurt, a folosit niște țevi cu diametrul unei cutii de conserve, cu două compartimente. În partea de sus erau puse manifestele, iar în cea de jos pulberea de carbid și un recipient cu apă, care, în momentul intrării

în contact, creau presiunea necesară propulsării și dispersării în aer a hârtiilor. Sistemul presupunea precauții în manevrare și pe timpul transportului, pentru a asigura intrarea apei în contact cu carbidul doar în locul și momentul lansării manifestelor. În plus, de la amorsare și până la producerea exploziei/dispersării exista un răstimp de doar câteva secunde, în care Hurduc, autorul tuturor „lansărilor”, să dispară în public.⁷

Ansamblul activităților subversive desfășurate atâta timp de Valentin Hurduc era cunoscut doar de el, în bună parte de soția Viorica, și doar secvențial de alte câteva persoane, la care apela punctual pentru sprijin. În afară de Mihai Stan, fostul coleg de armată, pe lista lui de colaboratori mai figurează vecinii Marian Gheorghe și sora acestuia, Anișoara, cu care Valentin Hurduc avea să se recăsătorească după 1990, Marian Pascu, șofer, precum și câțiva colegi de la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, respectiv Mihai Ciucureanu, Dan Nicolae, Marcel Ciucur și Petre Mateescu.⁸

Se pune, în mod evident, o întrebare, legitimă, cum de a reușit Valentin Hurduc, tipograf la București și agricultor la Otopeni, să se strecoare atâta timp prin dispozitivele informative și de securitate, în condițiile în care a inițiat multe acțiuni temerare și, deopotrivă, riscante. Un posibil răspuns are mai multe componente. Indubitabil, pe prim plan trebuie luate în considerare ingeniozitatea și creativitatea sa în a căuta și găsi soluții originale și protective. În al doilea rând, imaginea sa era cea a unui tânăr cu un comportament mai ciudat, dar inofensiv. Relevantă în acest sens este percepția despre el a

⁷ detalii în *Op. cit.*

⁸ *Ibidem*

ofițerului cu atribuții informative antisubversiune la locul său de muncă: „*are o situație materială modestă și, prin comportament, lasă impresia unor dereglări neuropsihice*”, conform unei note-raport din 23.07.1988.⁹ În al treilea rând, subțirimea dispozitivului informativ din localitățile rurale, baza întregii operațiuni fiind la domiciliul celui în cauză din comuna Otopeni. Apoi, în percepția publică și a autorităților a avut un rol psihologic „barajul” protector de imagine conferit de faptul că doi frați ai lui Valentin Hurduc erau, în anii respectivi, subofițeri ai Unității Speciale de Luptă Antiteroristă din cadrul Securității, unul ca însoțitor de bord pe cursele TAROM și altul în... escorta lui Nicolae Ceaușescu.

Fără conexiuni în străinătate și sprijin mediatic intern, acțiunile spectaculoase și eficiente ale lui Valentin Hurduc, care au afectat serios imaginea regimului Ceaușescu, nu au fost apreciate corespunzător după 1990. *Raportul Final* al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România nu face nicio referire cu privire la persoana sa. Posibil să nu fi convenit evoluția post-decembristă a acestuia: nu și-a luat certificat de revoluționar și nu a intrat în politică; în 1997 a fost prins în flagrant de confecționare ilegală a unor acte și documente oficiale (pașapoarte străine, diplome de învățământ, certificate de acționar și chiar bancnote de dolari), fiind condamnat la 4 ani de închisoare. În detenție, a scris cartea autobiografică intitulată „*Sah-mat la președinte. Operațiunea Petarda*”, care nu i-a fost primită în librării pentru difuzare.

Mașina artizanală de tipărit confecționată și folosită de Valentin Hurduc a fost pusă de acesta la dispoziția Muzeului de Istorie a Municipiului București.¹⁰

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

⁹ sursa *Ibidem*

¹⁰ *Ibidem*

EMOȚII PE FRONTUL INVIZIBIL

Era o zi însorită pe malul mării într-un sezon estival al decadei '80, când valurile liniștite cu spuma argintie loveau sacadat frumoasa plajă aglomerată de mii de turiști, majoritatea străini. Acest tablou îți creează o stare benefică și îmbie la meditație, în dorința de a savura un pește prăjit autohton și un pahar din licoarea lui Bachus.

Activitatea grupei operative detașate în perioada sezonului estival, având zonă de responsabilitate din stațiunea Neptun până în orașul Mangalia, era coordonată pe baza planului de măsuri elaborat de Serviciul de Contraspionaj Constanța. Tumultul activităților cotidiene ce începeau la ore matinale și se terminau noaptea târziu – acțiuni în cooperare cu aparatul central sau cu structuri din alte județe, ne oferea posibilitatea afirmării în activitatea profesională ce o desfășuram și senzația utilității benefice a fiecarui lucrător operativ ce participa la misiuni complexe pe raza de responsabilitate.

Prin telefonul operativ, primesc ordin de a mă prezenta de urgență la șeful Inspectoratului Constanța. Distanța Neptun-Constanța a fost parcursă în timp record, iar la sosire, ofițerul m-a introdus prioritar în cabinetul Inspectorului Șef. M-am prezentat cu condescendență și după o strângere de mână binevoitoare, comandantul mi-a spus că am de executat o sarcină specială ordonată de Șeful Direcției de Contraspionaj. Existau informații că un cetățean străin care avusese anterior o misiune de spionaj în România – activitățile sale fiind documentate la vremea respectivă de contraspionajul românesc – urma să revină în țară „în vacanță pe litoral”, fără a mai trece prin București. Își rezervase, pentru el și soție, o cameră la un hotel de lux din stațiunea Neptun, iar conform datelor transmise de la București, respectivul ar fi putut deține la el date de interes operativ ce trebuiau obținute, evident în secret.

Ordinul era, ca după cazare, să se întreprindă măsurile necesare pentru a obține aceste date, iar pentru reușita misiunii s-au propus și au fost aprobate măsurile necesare, între care asigurarea obiectivului cu o echipă de filaj și – în absența obiectivului din cameră – verificarea semnalării și obținerea

informațiilor de interes operativ, pe tot parcursul asigurându-se ca obiectivul să nu sesizeze sub nicio formă aceste acțiuni.

Pentru aceasta s-a constituit o echipă operativă formată din trei ofițeri, respectiv subsemnatul, un ofițer operativ cu experiență din Neptun și un ofițer din cadrul serviciului tehnic-operativ.

După stabilirea locului de cazare al obiectivului și obținerea unei camere de refugiu din apropiere, s-a așteptat momentul prielnic când obiectivul și soția acestuia erau la plajă, ocazie pentru a se declanșa acțiunea.

Când s-a primit mesajul echipei de filaj că este oportună demararea misiunii, s-a efectuat pătrunderea în mod discret, când pe holul etajului nu era nicio persoană. S-a convenit cu șeful echipei de filaj ca în situație de urgență, să se emită semnale optice pe stația de recepție (arhaică, dar eficace la vremea respectivă).

La intrarea în cameră s-a efectuat o privire sumară asupra modului de așezare a obiectelor din apartament. Am sesizat, alături de magnetofon, un adaptor electronic pentru pornirea și oprirea automată a acestuia în situația în care în cameră se purtau discuții. Am făcut un semn către colegi să nu vorbească și să ne mișcăm cu grijă, apoi am atenționat echipa operativă de existența unui asemenea aparat în camera obiectivului.

Un alt element, observat la deschiderea unei valize în care se aflau documente, a fost un fir de mătase roșu așezat într-o poziție greu observabilă. Ofițerul din grupa operativă, un ofițer tânăr dar de perspectivă, avea sarcina să fotografieze cu un aparat Polaroid Instant poziția și aranjamentul documentelor din interiorul valizei.

Repunerea documentelor la locul imortalizat de Polaroid și fixarea firului roșu în poziția inițială au constituit un exercițiu de mare profesionalism. S-a încercat închiderea valizei... Stupoare! Valiza tip diplomat nu se mai închidea. Priveam îngrijorați unii la alții. Ofițerul de la „tehnic”, cu un calm de invidiat, dar și liniștitor, se străduia asiduu să găsească formula de rezolvare a unui moment critic, plin de emoții. În aceste clipe dificile, o reacție de intensitate febrilă ne-a cuprins atunci când semnalul optic intens ne-a atenționat că obiectivul pleacă de pe plajă și se îndreaptă spre hotel.

Cu picături pe frunte, cu pulsul accelerat, am simțit cât de lungi păreau clipele în care am fost supuși unui stres greu de explicat în acele momente de

mare concentrare. Într-un sfârșit, colegul a făcut un semn OK. Totul a decurs conform planului elaborat în care includem și surprizele.

Cei doi colegi ies. Aveam sarcina să închid locul de cazare, loc de acțiune operativă și de speranțe. Pornesc în sens opus liftului cu care urcau turiștii, printre care în mod dramatic ar fi putut fi chiar obiectivul.

La capătul etajului, după ce, cu spatele, răsucesc cheia și închid ușa, apar agale cei doi. Pornesc spre capătul opus al etajului pentru a evita o întâlnire cu „turiștii”. Simt nevoia să inspir adânc, spre aducere la un echilibru, atât de necesar evitării unei întâlniri.

După terminarea misiunii, ne priveam fără a scoate niciun cuvânt. Mi-am îmbrățișat colegii. Subalternul meu zâmbea. Emoțiile mari au trecut, dar nu realizam imediat ce se putea întâmpla dacă ratam importanta misiune. Fără a comenta ce a fost și ce va fi, ne-am împachetat ustensilele atât de necesare unui complex de activități operative știute doar de cei ce luptă pe un front invizibil cu multe necunoscute. Ca o ecuație de matematică ce necesită a fi rezolvată, am reușit să găsim soluțiile adecvate pentru a îndeplini misiunea.

Întorși la biroul unde își desfășura activitatea grupa operativă Neptun, am raportat conducerii Inspectoratului reușita misiunii, urmând a prezenta și un raport detaliat, precum și documentele fotocopyate ce urmau a fi trimise prin poșta specială Direcției Centrale.

Nu peste multă vreme, am fost anunțați că datele obținute de noi confirmau suspiciunile în baza cărora fusese ordonată misiunea noastră, respectiv că străinul realizase o întâlnire cu un agent autohton și stabilise un nou sistem de legătură impersonală. Pot spune acum că aceasta nu a fost o excepție, ci parte a muncii de zi cu zi a ofițerilor de informații, oameni devotați țării, formați și educați pentru apărarea securității statului român.

Col. (r) Tiberiu Radu

OBLITERAREA ANONIMELOR

Copil fiind, într-un sat al Olteniei de sub munte, mi se întâmpla deseori să asist la discuțiile pe care tatăl meu le purta, în familie sau cu alți consăteni, după ce se întorcea de la lungile procese de partaj de la Judecătoria Horezu, Tribunalul Vâlcea sau Curtea de Apel de la Craiova, cauzate de faptul că unul dintre frații săi întocmise un testament sub semnătură privată, fals, prin care tatăl lor i-ar fi lăsat lui întreaga avere. A câștigat procesul pentru că un expert a concluzionat că „*testamentul nu a fost scris, nici subscris de testator, ci este pe de-a-ntregul fals*”. Fraza mi-a rămas întipărită în minte pentru că reprezenta un act de dreptate, fără de care întreaga familie rămânea pe drumuri. Era prin anii 1952-1955.

Întâmplarea mi-a marcat viața ulterioară, după absolvirea studiilor de liceu. Deși eram mai prieten cu materiile de real, matematică, fizică, chimie, înainte de examenul de Maturitate (bacalaureatul de astăzi), când am primit propunerea să merg la admiterea în Școala Militară de Ofițeri de Securitate, am ales-o pe cea din urmă pentru că, în același timp cu școala, urmam și cursurile Facultății de drept.

Despre Securitate nu știam mai nimic, dar consideram că este o profesie serioasă dacă pentru exercitarea ei sunt necesare studii de drept. A trebuit ca în paralel cu Maturitatea să înțeleg mai serios pregătirea la Limba și literatura română, Istorie, Socialism științific și Economie politică. Nu eram muncitor, nu eram membru de partid. Eram doar membru UTC, iar statutul social al părinților era de țăran cu gospodărie individuală. Plus media generală peste 7,00 la materiile de examen. Aceasta a fost aria de selecție pentru admiterea la școala militară pentru Securitate, timp de 10 ani, începând cu anul 1965.

După câțiva ani de la absolvirea școlii militare, în paralel cu definitivarea studiilor de Drept, am urmat un curs de inițiere și altul intensiv de... – întâmplător să fie? – grafoscopie, știința identificării unei persoane după scrisul olograf sau după modul cum redactează un text prin dactilografiere sau, mai târziu, redactare la un computer. Chiar și tema aleasă pentru cursul post-universitar de Criminalistică și Drept procesual penal, de la Facultatea de Drept București, a fost „*Identificarea persoanei care a dactilografiat un text*”,

cu planșe demonstrative care reliefau păstrarea elementelor de caracterizare a persoanei (grafologie) din scrisul olograf în textele dactilografiate de aceeași persoană. O persoană face aceleași greșeli de exprimare sau de gramatică, indiferent de modul cum scrie, cu mâna sau cu piciorul, indiferent că scrie olograf sau cu mijloace moderne de redactare.

În anii '80, odată cu măsurile de austeritate impuse pentru plata datoriei externe, s-au intensificat și formele de protest ale populației împotriva regimului, una din aceste forme fiind redactarea de scrisori anonime pe adresa unor instituții de stat sau organe de presă, ori împrăștierea de manifeste cu caracter amenințător la adresa regimului. Scrisorile anonime cu conținut amenințător erau dirijate de destinatari către conducerea Securității, iar de acolo ajungeau la unitățile operative cu rezoluții de identificare a autorilor. Repartizarea se făcea în funcție de obliterarea scrisorilor de către Poșta Română, respectiv operațiunea de anulare a timbrilor poștale prin aplicarea unei ștampile din care rezulta locul și data expedierii.

Prin anul 1985, sosește în delegație în județul nostru, din partea unității centrale, un fost coleg de școală militară pentru întocmirea unui plan de măsuri vizând identificarea autorului unui document dactilografiat, cu tentă extremist-teroristă, semnat în numele unei organizații necunoscute din Tg. Jiu. Particularitatea documentului consta în obliterarea timbrului prin aplicarea unei ștampile aparținând vagonului poștal al unui tren care circula pe Valea Oltului, în direcția București. Ora de pe ștampilă situa trenul între stațiile Călimănești și Drăgășani la momentul în care făptuitorul introdusese plicul în cutia poștală a vagonului.

Modul de operare și unele exprimări din conținut indicau că autorul lucra în Poșta Română. Documentul era o copie dactilografiată la indigo, pe o mașină de scris Optima, foarte frecventă în acea perioadă în instituțiile publice din România.

Colegul a plecat la București cu un exemplar al planului de măsuri, urmând ca noi, la județ, să executăm punct cu punct măsurile care să conducă la identificarea mașinii de scris dar, mai ales, a persoanei care dactilografiasse documentul. Acesta avea câteva caracteristici de dactilografiere remarcabile, care individualizau scriitorul în comparație cu normele generale care se predau în școlile de dactilografie. Între altele, avea un mod foarte personal de scriere și de așezare în pagină a datei.

În cadrul măsurilor de rutină, care presupuneau comparații grafice cu documente dactilografiate aflate în diverse cartoteci, un coleg mi-a prezentat o cerere ce fusese dactilografiată în urmă cu un an, adresată unei instituții de stat de o persoană dintr-o localitate din județul Vâlcea. Colegul voia să stabilem ce marcă avea mașina pe care se dactilografiasse cererea, dar mie mi-a atras atenția modul de scriere a datei, similar celui din documentul ce fusese introdus în cutia poștală a trenului de pe Valea Oltului. Se impunea continuarea investigațiilor asupra persoanei în numele căreia se scrisese cererea. S-a stabilit că persoana respectivă nu avea mașină de scris și nici nu știa să dactilografieze. Apelase la serviciile unei alte persoane care corespundea, ca profesie, portretului realizat din interpretarea grafologică și extragrafică a documentului.

S-au procurat mai multe probe de scris dactilografiate și olografe preexistente, adică scrise anterior de suspect.

Biroul de Expertize grafotehnice din unitatea centrală de linie, condusă pe atunci de un remarcabil expert, Gh. Vișan, a întocmit un Raport de constatare tennico-științifică grafoscopică pe numele dactilografului suspect, nemaifiind nevoie de identificarea individuală a mașinii de scris.

Cazul a fost preluat de unitatea centrală din care făcea parte fostul meu coleg, cel cu care întocmisem planul de măsuri.

Ulterior am primit de la cei care coordonau cercetarea reproșul că identificarea nu este completă, pentru că nu am stabilit pe ce mașină de scris a fost dactilografiat documentul în cauză.

Le-am răspuns că ne aflăm într-o situație fericită. Ce se întâmpla dacă identificam numai o mașină de scris la care aveau acces zeci de persoane? Întrebam mașina de scris cine a scris documentul?

Col. (r) Ștefan Pleșuvescu

ATITUDINI

MĂRIA SA ȚĂRANUL E DACUL COBORÂT DE PE COLUMNĂ

Ca un cititor sincer și deschis, atent, obiectiv și onest al *Marii Istории Ilustrate a României și a Republicii Moldova*, găsesc că e de datoria mea să încredințez hârtiei o recentă și absolut întâmplătoare pățanie, o istorioară. Una care, la o adică, ar putea fi o lecție, un avertisment sau numai un simplu, dar necesar și scadent recurs la memorie.

Un elev de liceu – online, firește, care se vedea de departe că îi citise temeinic pe Caragiale cu ale sale *1907 din primăvară până-n toamnă* și *Arendașul român*, pe Rebreanu cu *Răscoala* și *Laudă țăranului român*, pe Arghezi cu *1907* (volumul-pamflet din 1955, o filipică demolatoare marca Mărțișor), pe Vlahuță cu poezia *1907* și schița *Socoteala*, pe Coșbuc cu dramatica și dureroasa *Noi vrem pământ*, bag seamă pe Blaga cu a lui veșnicie născută la sat, inclusiv niscaiva articole din Eminescu, toate referitoare la „chestiunea agrară” – interesat de istorie fiind, mi-a cerut permisiunea să consulte proaspăta lucrare pe care eu, împricinatul, tocmai o cumpărasem. Voia, curiosul, să vadă cum e reținută într-o Istorie Mare și Ilustrată, o răzmeriță care a stârnit în epocă interesul presei internaționale și a pus la grea și trudnică încercare pana, papyrusul și cerneala atâtor scriitori români – toți de primă mărime. Dar și penelul unor pictori. A se vedea tabloul *1907* de Octav Băncilă, din păcate și din motive necunoscute, dar, pe undeva, de bănuir, „uitat” și neilustrat în „ilustrata istorie”.

Elev îndemânatic și ambițios, încrezător în el și în steaua lui, deschide „ilustrata” direct la capitolul *România în perioada edificării statelor naționale (1859 – 1918)*, apărut sub semnătura și prin travaliul unui domn profesor serios și onorabil, după gustul și părerea mea. Se oprește la problema agrară, pag. 503 și următoarea. Mormăie, cu superioară și studiată ironie, arhicunoscuta frază etalon:

- Ia, să vedem! Ce-a vrut să spună poetul... – și începe să citească.

Citește, recitește, holbează ochii, se face roșu ca semaforul, își caută pixul și se pune nervos să noteze: arendaș, arendă și arendașie; iobagi, semi-iobagi și neo-iobagi; dijmă, tocmeli și învoieli agricole; speculă și abuzuri; camătă și cămătari; corupție și corvoadă; foame și boli; secetă și sărăcie;

natalitate versus mortalitate etc. Copiază și o frază – singura, de altfel – în fond, un enunț telegrafic, absolut impersonal, foarte probabil cu statut de concluzie și rol de acoperire pentru poetul-autor. Un fel de ... „m-am spălat pe mâini”: „*Nu întâmplător, în secolul trecut, în România a avut loc singura mare răsccoală țărănească de pe continentul nostru.*”. O subliniază, notează pagina, 504, trece numele autorului și, aprinzându-și faza lungă, pufăie și dă cu pumnul în masă:

- Ce-i asta, măi, tată Iancule?! Bla, bla, bla, ca la Brăila. Un fel de Mircea, fă-te că... te faci! Parcă-i Povestea porcului tradusă în limba leopardă. E ca și cum ai spune că tu, Georgel poetul, ne spui că n-ai nimic de spus. Sună nicicum. Ca o vioară cu cosița ruptă. Pe bune te întreb. Ce să înțeleg de aici? Că doar atâta merită strașnica noastră mămăligă strămoșească?!

- E bine și atât – răspund sec, scurt și surprins. Fără convingere și fără să cred în ceea ce spun. Cu tristețe și amărăciune.

- Cum e posibil ca o răsccoală care a băgat-o în sperieți pe maica Europa, iar pe la noi prin bătătură i-a pus pe jar pe toți stâlpii puterii și l-a trezit din somnul său dulce pe bunul și blândul, drăguțul și dreptul cap încoronat, una care a atentat cu afront la sfânta constituțiune, la pacea socială și la democrația dâmbovițeană, să fie expediată în nici două rânduri într-o mare și ilustrată istorie?

Tac. Tac și ascult. Curios și atent. Atent ca la ce spune popa. Inteligent și exigent, stăpân pe sine și pe situație, o reia de la zero:

- De ce nu ni se „ilustrează” cauzele și contextul, factorii declanșatori și desfășurarea? Sigur, succint, fără dantelării ieftine și inutile, dar metodic și meticulos, clar și răspicat. Evolutiv, etapă cu etapă. „Din primăvară, până-n toamnă”, cum bine zis-a Caragiale. Sincer, mi-ar fi plăcut să aud cum ne spune poetul – fie și în treacăt – despre nedreapta rânduială. Despre dezmațul, huzurul și opulența, despre prea dese ospete, recepții, sindrofii și bairamuri, agape, serate, șuete și baluri, toate sofisticate și care de care mai simandicoase și foarte costisitoare. De genul celor de care pomeneste sentimentalul și sensibilul Brătescu-Voinești în schița *Nicușor*, spre exemplu. Dar, pentru corectitudine, echidistanță și echilibru, și despre forțele răului, fantomele răzbunării și căpeteniile răscoalei. Vreau să zic, cele care au urnit urgia de la Flămânzi, Rădeni și Frumușica și au sporit mai apoi vâlvătaia până la Dunărea albastră și Marea cea Mare. Mă așteptam să aflu cine a semnat ordinul de plată și cine a achitat factura. Unde-s învinșii și care au fost învingătorii. Din păcate, nimic din toate astea. Pauză, tăticu! Poetul se face că plouă. Mormânt. Mormânt, ca să nu zic morminte! *Oh, my God!* Simți că ți se taie maioneza! Cronicăreala asta agricolă cu care vrea să ne aburească onorabilul e un zero absolut împărțit la o

mulțime vidă. E o fugă de subiect. E o pictură pe nisip. O basnă scornită din contrariile ei. E o omletă fără ouă. O profeție predicată de un fals profet. În fine, o capodoperă nescrisă. N-am niciun dubiu. I-a dat cu virgulă rău. Suntem pe fundul sacului, măi, tată Iancule. E de la grav în sus. Asta chiar că e peste poate!

- Ei, aș! – mă mir, mă îndoiesc și încerc să-l potolesc. Să-i tai din aripi, din vervă și aplomb. Eu, unul, spui drept, n-aș merge direct pe demolare. Din contră. Aș vrea să știu mai întâi concepția și convingerile autorului, judecățile de valoare, dacă, bineînțeles, le are și a operat cu ele, iar, mai apoi, contextul și circumstanțele în care a fost scrisă numita pisanie. Mai știi, păcatul, poate, între timp, s-o fi schimbat percepția asupra istoriei. Poate se operează cu alte criterii de evaluare. Cu alte unități de măsură. Sunt detalii, sunt dedesubturi, mă rog, sunt necunoscute pe care numai distinsul autor le cunoaște.

- Care autor, nenică? – îmi taie repede microfonul. Și prin ce-i atâta de distins? Pentru mine e un restanțier care a adormit la examen în timpul propriului său răspuns, dar care, paradoxal, se laudă, se admiră și se sărută singur în oglindă. Cât despre necunoscute, că-s altele și se cunosc, gestul, textul și pre-textul nu-l scuză pe domnul autor. Îl descalifică.

Dacă bine am reținut – și sunt sigur c-am reținut exact – tânărul meu interlocutor făcea niște clăbuci de jurai că băuse detergent. Pe bune, parcă luase prafuri de vorbit. Oricum, n-am nicio îndoială. Suferea sincer. Profund și cumplit. Ca o apă care crapă de sete.

- De fapt, măi, tată Iancule – o ținea creanga pe a lui – poetul nici măcar nu ne spune care rășcoală. Nici unde ar fi avut loc. Și nici când. Ne bagă cu ochii în ceață și ne lasă să credem ce vrem. Fiecare, ce îi convine. De parcă gâlceava s-ar fi redus la o simplă ieșire la șosea. Și-accea, de plăcere. Festiv, cu tobe, trâmbițe și steaguri. Cândva, demult, pe vremea lui Ghilgameș. A marelui Pericle sau a bătrânului Homer – adaugă, în timp ce mă privește ironic și insistent, bănuitor și nedumerit. Ca și când ar aștepta o replică. Mai degrabă, o confirmare. Mai puțin, spre deloc, un comentariu.

N-are decât. Nu risc nimic. E mai cuminte s-aștept. Cel mult schițez un ridicat din umeri. Mă fac mic și prefer să tac. Ca un pui de iepure sub frunza de curechi. Poate și pentru că marea „ilustrată” nu-mi oferă argumentul. Recunosc cinstit. Situația e jenantă și mă simt jenat. Ca vinovatul fără vină. Ca un Păcală păcălit. Și mai ciudat era că vajnicul aspirant la frâiele istoriei, la enigmele și la ispitele ei, țipa la mine de parcă eu i-aș fi fost domnului profesor cel puțin conducător științific. Sau, și mai grav, coautor. E semn rău, mi-am zis. Cu asta

nu-i a bună. Încă puțin și dă în clocot. Ba, sincer să fiu, tare mă tem c-am pus-o. Și n-am greșit prea mult.

- Nicio vorbuliță, dar absolut niciuna, despre posibilia morți și răniți sau despre bătrânii, femeile și copiii căzuți ca victime colaterale – tună și fulgeră istoricul în devenire. Ce facem, neamule? Reducem istoria la un schelet reconstituit din resturile mai multor schelete? Chiar așa de ușor ne dezicem de istoria noastră de jertfă și de jertfe? De o istorie în care noi n-am robit pe nimeni. Noi doar ne-am dezrobit pe noi. Și, cu toate astea, ne furăm căciula. O vindem și apoi ne căciulim. Dar, de unde, maicule, mai apăru și secretomania asta comunistă? E tot ce mai lipsea! Pe cine, până când, cu ce preț și la ce bun să cocoloșim? Și toate astea, sub pulpana și în paginile unei istorii mari și ilustrate!

- Știi și eu – încerc în continuare să-l scot din priză. Să fac pace și să dreg busuiocul – Poate... i-a scăpat. Mujici fiind, poate nu i-a găsit suficient de marcanți.

- Eroare! Ești într-o mare eroare, măi, tată Iancule! – își iese din pepeni tânărul. Măria Sa Țăranul e Dacul coborât de pe Columnă! E Dorobanțul și Peneș Curcanul. E Meșterul Manole, Pinteza Viteazul sau Toma Alimoș. E Moș Ion Roată și Badea Cârțan. Despre ăștia spui mătăluță că nu sunt suficient de marcanți?!

- Nu spun, că nu vreau să greșesc, dar zic și eu, ca omul... așa, să nu se zică. Că nu știi niciodată pe cine calci pe coadă și pe cine superi. Și-apoi, vezi și mata, drăguță, cu sau fără voia noastră, cu unii oameni istoria-i nedreaptă.

- Cu cei mai mulți – mi-o retează scurt și tăios olimpicul cu mască, bursă și tabletă. Dar, știi de ce?

- Apăi, după cum ne învață Marea și Ilustrata Istorie, nu prea, dar cam.

- Pentru că, adesea, mult prea adesea, istoria se scrie taman cum nu ar trebui să fie scrisă.

- Ascultă, tinere!, mă supăr, ies la interceptie și-l curetez eu de coala. Toate ca toate, dar asta-i prea de tot. Te rog, reformulează. Hai, fii mai explicit și fă-mă să înțeleg.

- Istoria, măi tată Iancule – își intră în rol și își începe discursul tânărul frumos și liber – se clădește pe Adevăr. Pe Adevăr, nu pe comandate și controlate adevăruri. Pe Adevăr, repet și insist, nu pe convenabile și confortabile adevăruri.

- Hopa! – m-aud vorbind de unul singur, ca prin vis. Se schimbă calimera. E pe soluția catedrei neo utemistul. Dă, Doamne, s-o țină tot așa și va ajunge cât Cato și Herodot de mare.

- Cărturar, academician, savant, până la somitate, istoricul este negociatorul cu care nu se negociază. Om de carte, cu carte și cu cărți, adevăratul istoric respinge din start și refuză din principiu orice imixtiune ori comandă în gestionarea istoriei. Dezaprobă, denunță și detestă orice tentativă de dădăceală sau încercare de tutelă. Orice dispoziție ori directivă, măi, tată Iancule. Inclusiv prețioasele orientări, instrucțiuni și indicații.

Tac și ascult. Îl aprob, îl admir și-l aplaud. Un lucru e sigur. Începe să-mi placă. Din ce în ce mai mult. Mă duc pe mâna lui – îmi zic. E vaccinat băietu'!

- Istoricul este neguțătorul care nu vinde și nu se vinde. Este maestrul care cântă numai după partitură. El cunoaște un singur semn de circulație: Obligatoriu, înainte! Așa văd eu problema – continuă satisfăcut și mândru după câteva momente de respiro – și așa voi face. E timpul și ar fi cazul să ne trezim. Să ne reîntoarcem la demodata și mult persiflata apartenență la limbă și glie, la rădăcini, istorie și neam.

- Sunt mândru de tine și mă bucură ce aud – îi mărturisesc degrabă, cu deschidere și sinceritate. Lăudabilă gândire! Sănătoasă verticalitate! Ambițioasă, dar realizabilă perspectiva. Da, pentru că portiera Istoriei e pururea, și tuturor, deschisă. Cheile sunt pe bord, plinul e făcut, iar cine vrea să zboare trebuie să dea din gură.

Deși prinde ironia, ca un deștept ce e, gustă înțepătura și râde cu poftă. Ca un desen animat. Cu gura de jur-împrejur. Redevenind serios, își continuă discursul convins și tot mai convingător:

- Procedând altfel, riscăm să mutilăm istoria. Să o carantinăm. Prin procedură de urgență. Cu mască, amenzi, restricții, controale în trafic, proteste spontane și declarație pe propria răspundere. S-o transformăm într-un falset. Într-o poveste care începe cu sfârșitul. Și aceea, cu un singur personaj. Un strașnic și statornic mâncător de mămăligă: flămând, desculț, cu pumnii strânși și... culmea! În alb-negru. Ca-n „ilustrata” lui Băncilă.

Morala:

Cu Măria Sa Cititorul nu-i bine să te pui. Și... nici cu tinerii din ziua de azi. Au și ei dreptul lor la completă și corectă informare. Poate, la nițică transparență. Cu atât mai mult cu cât, spre cinstea lor, ei încă mai cred în povestea nepovestitelor povești.

Valeriu Ilica

COLȚUL MIZANTROPULUI

MIZANTROPUL ÎN VACANȚĂ

Temperaturile de cod roșu de astă vară m-au determinat până la urmă să-mi iau consoarta, să ne punem măștile și să fugim din Bucureștiul încins ca un tăciune și bântuit de Covid 19. Ne-am refugiat unde mai mergem câteodată verile, într-un sătuc așezat printre dealurile care premerg crestele Bucegilor...

*

...Este foarte plăcut, iar coana Fevronia și nea Fane sunt niște gazde desăvârșite care te fac să uiți de toate necazurile citadine.

Stau singur într-o cămăruță răcoroasă, într-o liniște cum nu poți găsi la nici o casă de creație. Bâzâitul ușor al unei muște parcă vine să sublinieze și mai mult această liniște. Probabil la ora asta pe străzile Bucureștiului asfaltul începe să se înmoaie, devenind o capcană pentru micuțele și delicatele tocure.

Miroase a iasomie și a mere văratece. Deschid larg fereastra, departe în zare se vede „dealul Ierusalimului”. Nea Fane, foarte doct, mi-a explicat: „au botezat locul așa deoarece acu niște ani o bancă românească de-i zicea a Religiiilor a construit acolo o biserică, o geamie și o sinagogă. Banca au mâncat-o lupii, ca pe mai toate băncile românești, dar clădirile de pe deal au rămas ca o atracție turistică și le îngrijește, mi se pare, primăria de la Vulcana Băi”. Mă uimește, iată o dovadă că și omul simplu de la țară este la curent cu unele convulsii ale societății noastre. Îl admir, întodeauna mi-a plăcut să discut cu omul simplu, cu o logică directă și viguroasă. Chiar și în munca mea, în contraspionaj, deseori apropierea de oamenii de jos mi-a fost deosebit de utilă și nu de puține ori am fost surprins de raționamentul corect și chiar subtil al acestora.

Undeva, o găină anunță gălăgioasă că a depus un ou și cu asta și-a îndeplinit norma zilnică.

Am în față, pe o măsuță de lemn frumos fasonată, mai multe coli de hârtie albă, care sunt ca o provocare și mă cheamă să aștern câteva considerații filozofice pe marginea conceptului de *intelligence* în societatea modernă. Am ales această temă din dorința nemărturisită de a încerca să-l surclasez pe unul din colegii mei de redacție, recunoscut teoretician în probleme de *intelligence*. Se aude un discret ciocănit în ușă și nea Fane își strecoară ușor capul: „Să trăiți domnule colonel, voiam numai să vă raportez că doamna vă așteaptă pe terasă

la micul dejun că v-a pregătit nevastă-mea un scrob în care a aruncat câteva felii de afumătură și aveți cafeaua caldă”.

Nea Fane face parte din vechea gardă, a făcut armata doi ani bătuți pe muchie, i-a intrat milităria în sânge și are o convingere: „acolo unde nu-i disciplină și respect, treburile nu pot să meargă bine”. Povestește: „Cu cei doi nepoți ai mei am dat milităria jos din pod, vreau să-i fac bărbați adevărați, nu niște fandosiți cum vezi acum, cu cercei, mânjiți peste tot pe mâini, pe gât și.. nu mai știu pe unde, iar la bătrâni se uită ca la un gunoi”.

Pentru el, ierarhia care trebuie respectată de către un bărbat este în primul rând sfântul din icoana de pe perete, apoi gradele de general și colonel. Mă ridic râzând: „Păi, nea Fane, dacă m-ai luat așa militărește, hai să mergem și să trecem în revistă trupa de pe terasă și să dăm onorul la scrobul și cafeluța coanei Fevronia”.

*

Reîntors în cămăruță, mă așez mulțumit în fața colilor de hârtie care așteaptă cuminiți să aștern pe ele perlele interpretărilor mele filozofice.

Musca pe care o auzisem puțin mai înainte bâzâind atât de odihnitor și molcuț vine prietenoasă și se așează pe mâna mea dreaptă, tocmai când luam pixul. Mă uit la ea, are reflexe verde-violet, măricică, pare bine hrănită. O îndepărtez cu un gest ușor. Zboară, face o mică voltă și se așează din nou pe mâna dreaptă începând să cerceteze pixul. Fac o mișcare bruscă și dispare speriată.

Nu-i adevărat, nu s-a speriat deloc, căci vine și se așează ușor pe mâna stângă. Nu-i deloc stresată, începe să-și facă toaleta curățindu-și aripioarele cu piciorușele din spate. Glumesc în gând: „musca asta o fi un agent acoperit, trimisă de concurență să mă împiedice să scriu”. Agit mâna și în secunda următoare musca mă privește, parcă ironică, din tavan.

Hotărâsc s-o ignor și pun din nou mâna pe pix. Musca face un tur de onoare în jurul craniului meu și-mi aterizează pe creștet, tocmai în zona unde este o poieniță fără nici un obstacol. O simt cum se plimbă dezinvolt. Trag o lovitură zdravănă în zona ei de promenadă, dar este o demonstrație de forță inutilă, musca plutește deja ușor, undeva în dreptul ferestrei. Sar de pe scaun, dau perdeaua la o parte, fereastra era deschisă, agit batista cu multă vehemență și sunt convinși că musca a fugit afară. Am închis fereastra victorios; mai arunc o privire suspicioasă prin cameră și, mulțumit, mă așez la masa de scris.

În clipa următoare musca mi se așează chiar pe vârful nasului. Categorie, nu era altă muscă, privind cruciș am recunoscut-o. Am mai întâlnit muște sâcâitoare și la oraș, dar țărâna asta este de-a dreptul sadică și își bate joc de mine în mod deliberat. Ce o fi găsit, frate, la mine, că m-am spălat dimineață la fântână cu două găleți de apă turnate de nea Fane. Este adevărat că în loc de șampon am folosit săpunul de casă parfumat cu levănțică, preparat de coana Fevronia, iar produsul ăsta neiertător dizolvă tot.

Nu mai suport, îmi aduc aminte că am văzut în holul casei, atârnat de un cuișor, un „plic” din plastic. Mă duc, îl iau, îl pun pe masă, lângă pix și încep să pândesc inamicul care nu se lasă așteptat. Vine și se așează cu impertinență chiar pe paleta plicului. Vreau să-l pocnesc cu palma dar are o detentă fantastică și dispare instantaneu. Muscoiul începe să facă demonstrații de înalt pilotaj. Vine în picaj, trece razant pe lângă urechea mea, vine în viteză la firul ierbii și îmi punctează din nou chelia.

Gata, renunț pe moment la scris, acum trebuie să pun capăt activității acestui demon înaripat care îmi jignește personalitatea. Apuc plicul cu o mână hotărâtă și încep o adevărată luptă antiaeriană cu acest as care îmi evită loviturile cu o măiestrie enervantă. Victorie, tot lovind în stânga și dreapta, se pare că am avariat-o suficient ca s-o oblig să poposească undeva și unde? Tocmai pe rama icoanei unde coana Fevronia, fiind sărbătoare, a aprins candela. A acționa cu plicul în acea zonă presupun că ar echivala cu un sacrilegiu, pentru a nu mai vorbi de riscul unui posibil incendiu.

Musca trece încet de pe ramă chiar pe chipul sfântului. Nu-mi dau seama ce sfânt reprezintă icoana. Scrie într-un colț ceva cu litere slavone afumate imposibil de descifrat. Sfântul Gheorghe nu era, că el se luptă cu balaurul. Acesta are un *look* foarte îngrijit, o bărbuță decentă, o chelie frontală care îi dă un aer de intelectual, restul părului de la tâmplă este frumos pieptănat, are o privire deschisă, inteligentă. Era clar că la viața lui nu fusese un pustnic care fugise de oameni. Analizându-i expresia și trăsăturile, sunt convins că ar fi putut deveni un foarte bun ofițer de informații al zilelor noastre. Acum să nu se interpreteze inversul, că un bun ofițer de informații ar putea deveni automat un bun și adevărat sfânt.

Desigur, icoana era sfințită la biserică și deci pentru muscă era o zonă de refugiu sacrosant.

Nu-mi rămâne decât s-o pândesc când și va relua zborul și atunci îi voi aplica lovitura fatală. Mă așez cu fața la icoană. Flacăra palidă a candeliei

crează mici jocuri de umbre și lumini pe chipul sfântului, schimbându-i tot timpul expresia feței. Musca a renunțat să mai zboare, se plimbă degajată, fără frică, pe întreaga suprafață sfințită. Aș înghioldi-o puțin cu coada plicului, dar cuiul cu care este prinsă icoana nu pare prea sigur și aș risca un dezastru cu implicații nebănuite.

Mă uit ca hipnotizat la chipul sfântului, am senzația că-mi aruncă niște priviri muștrătoare și nu știu de ce. Este adevărat, nu sunt amator de pupat icoane prin biserici, dar asta nu înseamnă că nu sunt un bun creștin. De asemenea, recunosc că nu prea le am cu posturile impuse de canoanele religioase, dar când întâlnesc câte o biserică în drum îmi fac cruce și trec mai departe. Probabil că nu-i suficient dacă sfântul mă privește cu reproș. Are dreptate, sunt o oaie răătăcită, oare când am spus ultima oară „Tatăl nostru”? Of, civilizația asta cu ritmul ei infernal, cum te face să uiți de cele sfinte. Deodată mă sperii, nu cumva am uitat vreo parte a rugăciunii? Rostesc imediat în gând întreaga rugăciune fără nici o greșală și răsufli ușurat. Chipul sfântului parcă a devenit mai blajin și mă privește cu indulgență. Hai, că până la urmă o să ne înțelegem!

Deodată, fără nici un avertisment, musca decolează și mă surprinde pe picior greșit că tocmai intrasem într-un dialog creștinesc cu sfântul. Pornesc la atac. Musca nu mai are aceeași sprinteneală. Reușesc o lovitură în plin și inamicul se prăbușește zdrobit pe podea, iar eu îi împing victorios leșul sub preș. Iau loc mulțumit la masa de scris și mai arunc o privire sfântului. Acum are o expresie neutră, nu-i nici o problemă, mă așez cât mai confortabil, îmi trag hârtiile mai aproape și încep să-mi consult notițele, dar am un sentiment de jenă că stau cu spatele la sfântul din icoană. Mă scol și-mi mut scaunul ca să stau cu fața la el. Îmi place să-l privesc, căci pictorul a reușit să prezinte un sfânt cu față umană, fără asprimea și rigiditatea sfinților din icoanele pictate după școala bizantină. Vechea icoană a coanei Fevronia este opera unui adevărat artist care a creat anonim și a murit anonim.

Mă bate gândul să-i propun coanei Fevronia să-mi vândă icoana, dar sunt convins că mă va refuza. Am avut și avem atâtea talente excepționale în țara noastră de care nu știe nimeni nimic sau au cote derizorii din lipsă de publicitate, dacă ar fi trăit în Italia, Spania sau Franța erau demult celebri. Trudește câte un pictor zile întregi la chipul unui sfânt ca să-și poată agonisi pâinea cea de toate zilele. Sunt tare mâhnit, iar impulsurile mele filosofice mi se par ridicele. Îmi cad ochii pe masca mea, care zace pe colțul mesei, și asta îmi accentuează depresia la gândul că întreaga planetă Pământ este aproape

paralizată și are acum gura astupată cu o mască enormă anti-virus. Brusc, totul mi se pare atât de dezolant. Îl aud pe nea Fane care este în grădină la plivit și vorbește vesel cu cineva. Mă duc hotărât la fereastră și-l strig: „Nea Fane pot veni și eu să te ajut la plivit?”

- Sigur, dom' colonel, vedeți că în șopron mai este o săpăligă.

Gata, abandonez totul fără nici o remușcare și plec la plivit, iar mâine voi face o excursie la Ierusalim. Vorba latinului: „*Primum vivere deinde philosophari*”, adică mai pe românește „întâi să trăim, că filosofia o facem mai la coadă”...

Col. (r) Hagop Hairabetian

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

INSTITUȚIILE DE *INTELLIGENCE*, ÎNTRE TRANSPARENȚĂ ȘI SECRETIZARE

1. Rolul și necesitatea serviciilor de *intelligence*

Realitățile ultimelor decenii, mai ales în contextul extinderii „tentaculelor” globalizării pe tot mai multe coordonate ale mapamondului, au demonstrat, dacă mai era nevoie, necesitățile stringente de siguranță și securitate la nivel individual și colectiv (dincolo de dimensiunea strict militară a conceptelor), indispensabile vieții societale, subsumate atât imperativului respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, cât și asigurării cadrului prielnic manifestării acestora conform propriilor aspirații. Un rol deosebit în realizarea echilibrului securitar intern revine, astăzi, instituțiilor de *intelligence*, care, prin cunoașterea cu anticipație a riscurilor, vulnerabilităților și amenințărilor la adresa valorilor de securitate, oferă suportul necesar decidenților statului pentru gestionarea optimă a problematicilor securitare cu care societatea se confruntă. În acest context, instituțiile de *intelligence* au devenit „partener al decizionalilor” statului, activitățile specifice desfășurându-se cu respectarea separării funcționale care să le asigure obiectivitatea și neutralitatea.¹

Rolul instituțiilor de *intelligence* trebuie perceput atât prin prisma spațiului democratic în care acestea își desfășoară activitatea, cât și raportat la misiunea preservării ordinii constituționale, protejării valorilor supreme ale statului și asigurării exercitării neîngrădite a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, consacrate prin Constituția României. Nu în ultimul rând, se impune raportarea și la scopul funcționării acestor instituții legat de menținerea statului de drept, ca un „*stat constituțional*” în care exercitarea puterii să se realizeze în limitele trasate de lege. Instituțiile de *intelligence* trebuie să acționeze nu doar pentru apărarea principiilor și valorilor constituționale, ci și în deplină conformitate cu prevederile acestora. Ele au

¹ Cătălin Peptan, *Knowledge and security in modern society through intelligence*, Annals of the „Constantin Brancusi” University, Târgu Jiu, Letter ans Social Science/Nr 1/2020, pp. 83-88.

menirea să apere statul de drept, însă cu respectarea întru totul a principiilor sale cârmuitoare, deoarece nici chiar existența unei amenințări la securitatea națională, indiferent de forma de manifestare și de posibilele consecințe, nu poate constitui un argument suficient de convingător care să justifice o eventuală eludare a prevederilor legii.

Principală dimensiune operațională a instituțiilor de *intelligence* o constituie activitatea de informații, în cadrul căreia sunt desfășurate în mod secret acțiuni și operațiuni, utilizându-se mijloace și metode specifice, cu scopul identificării, prevenirii ori contracarării riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale, diminuării sau eliminării efectelor în cazul materializării acestora sau protejării și promovării intereselor naționale ori ale aliaților strategici. **Această activitate a fost definită ca fiind „arta de a cunoaște intenția adversarului”², însă, fără îndoială, are valențe mult mai complexe, deoarece necesită cunoștințe și proceduri specifice pentru culegerea, analiza, evaluarea și interpretarea informației, de natură a permite descifrarea semnificației acțiunilor adversarului și inițierea, în context, a unor măsuri eficiente subsumate scopurilor anterior expuse.**

Produsul activității instituțiilor de *intelligence* îl reprezintă informația, obținută prin intermediul unor canale fluide și multiple de relaționare și comunicare interne sau externe (cunoscut fiind faptul că, de regulă, instituțiile își captează și dobândesc cunoașterea din relaționarea cu societatea căreia îi aparțin), inclusiv cu beneficiarii informațiilor stabiliți în baza prevederilor legale. Informația capătă valențe speciale pentru că are un caracter clasificat, conferit atât de modalitățile de captare³, cât și de conținut⁴, ceea ce o face adresabilă unui destinatar specific, orice altă utilizare neautorizată aflându-se în afara prevederilor legale și fiind susceptibilă de răspundere penală.⁵

² Steele, Robert David, *On Intelligence. Spies and Secrecy in an Open World*, AFCEA International Press, Fairfax, 2000.

³ Exploatarea surselor secrete – umane și tehnice, respectiv a celor deschise – oficiale și publice din mediul de interes.

⁴ Abordează și evidențiază indicatorii de amenințare la adresa unor valori securitare naționale sau oportunități de promovare a intereselor de securitate ale României sau a aliaților săi. (Vezi Ionel, Nițu, *Analiza de intelligence*, Editura RAO, București, 2012, p. 36.)

⁵ Legea nr. 51/1991, art. 12 precizează: „Nici o persoană nu are dreptul să facă cunoscute activități secrete privind siguranța națională, prevalându-se de accesul neîngrădit la informații, de dreptul la difuzarea acestora și libertatea de exprimare a opiniilor.”

În contextul caracterului secret al activității instituțiilor de *intelligence*, retorica publică din ultimii ani aduce în discuție posibilitatea depășirii cadrului legal de manifestare a acestor instituții, sub pretextul interesului național, iar pentru eliminarea oricărei astfel de suspiciuni se propune spre analiză transparentizarea activităților *intelligence*-ului, invocându-se dreptul la informație a cetățeanului, cu atât mai mult cu cât instituțiile naționale de *intelligence* sunt finanțate de la bugetul de stat, iar cetățeanul contributor are dreptul să cunoască modalitatea de cheltuire a banului public.

2. Considerații privind accesul la informații al cetățenilor

Se impune a se face precizarea că dreptul la informație este un drept fundamental al cetățenilor stipulat în art. 31 din Constituția României, fiind preluat de legiuitorul constituțional român din instrumentele juridice internaționale⁶ care au reglementat această problematică de mai bine de o jumătate de secol. Accesul la informație permite persoanei posibilitatea dobândirii cunoașterii, în sens de „știință, știre, știutură. (~ lucrurilor.)”⁷, stând la baza dezvoltării acesteia prin exercitarea drepturilor și libertăților de care beneficiază. Dreptul la informație reprezintă elementul definitoriu al participării persoanei la viața societății, la responsabilizarea democratică, întrucât informația are un rol esențial în progresul societății, în promovarea valorilor sociale, aceasta trebuind să circule într-un flux liber, pe două sensuri, dinspre societate spre cetățean și invers.⁸ Este un truism a mai afirma, astăzi, că

⁶ *Convenția europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale* prevede în art. 10 dreptul la libertate de exprimare care „include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere”. *Declarația Universală a Drepturilor Omului* prevede în art. 19 dreptul la libertatea opiniilor și a exprimării, care incumbă „libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace”. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede în art. 19 dreptul la liberă exprimare, care „cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel”. A se vedea:

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf, accesat: 06.05.2021;

https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf, accesat: 06.05.2021

PACT 16/12/1966 - Portal Legislativ (just.ro), accesat 06.05.2021.

⁷ <https://dexonline.ro/definitie/cunoastere/> cunoaștere s. 1. înțelegere, percepție, pricepere. (Proces de ~.) 2. (înv.) știință, știre, știutură. (~ lucrurilor.) 3. pricepere, stăpânire. (~ mai multor meserii.) 4. posedare, stăpânire. (~ mai multor limbi.).

⁸ Alina V. Popescu, *Dreptul la informație între garanții și limitări*, Rezumatul tezei de doctorat, Academia de Studii Economice din București, Consiliul pentru Studii Universitare de Doctorat, Școala Doctorală de Drept – p. 9, disponibil la http://www.doctorat.ase.ro/Media/Default/sustineri%20teze%20doctorat/PopescuV/3.%20Rezumat_romana.pdf, accesat: 15.04.2021.

„informația înseamnă putere”, motiv pentru care se impune să „i se acorde respectul cuvenit”, ceea ce explică în mare măsură interesul persoanei pentru accesarea informației, nu numai pentru a răspunde anumitor necesități particulare, ci mai ales pentru a descifra multe dintre necunoscutele cu privire la evoluția societății actuale.⁹

În context, autoritățile publice, potrivit competențelor conferite de legiuitor¹⁰, „au obligația să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal”, în termenele stabilite de lege, acționând în acest sens cu bună-credință. Totodată, „mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice”, fără a altera informația în nicio formă, condiție imperativă subsumată dreptului la informație.

Constituția României a legiferat că dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit (limitat), procesul de îmbunătățire a legislației în materie aflându-se în plină evoluție, sub presiunea societății civile sau a instituțiilor internaționale. De menționat că Legea nr. 544/2001 privind accesul la informații cu caracter public¹¹, împreună cu normele sale de aplicare, și Legea nr. 52/2003(republicată) privind transparența decizională în administrația publică¹² formează cadrul normativ intern esențial pentru transparența instituțională și pentru accesul la informații. Alte acte normative care reglementează dreptul de acces la informații al cetățenilor sunt: Codul Administrativ¹³, pachetul de legi care guvernează achizițiile publice adoptate în anul 2016, format din Legea nr. 98/2016 privind achizițiile publice (actualizată)¹⁴, Legea nr. 99/2016 privind achizițiile sectoriale și Legea nr. 100/2016 privind concesiunile de lucrări și concesiunile de servicii (actualizată)¹⁵, legile din domeniul urbanismului și amenajării teritoriului, Codul muncii și alte acte normative¹⁶ care reglementează raporturile juridice de muncă, enumerarea nefiind exhaustivă.

⁹ Ștefan Vladuțescu, *Informația. De la teorie către știință*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2002, p. 36.

¹⁰ Constituția României, art. 31, al (2) și (4).

¹¹ Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 663 din 23 octombrie 2001

¹² Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 749 din 3 decembrie 2013.

¹³ Promovat prin Ordonanța de Urgență nr. 57 din 3 iulie 2019, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 555 din 5 iulie 2019.

¹⁴ Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 390 din 23 mai 2016.

¹⁵ Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 392 din 23 mai 2016

¹⁶ A se observa și instituirea dreptului la informare a lucrătorului și la consultare în cadrul întreprinderii prin Carta drepturilor fundamentale a UE.

3. Considerații privind transparența instituțiilor publice

În strânsă legătură cu dreptul la informație al cetățeanului, mai ales în societățile cu o bogată tradiție democratică, se află *transparența instituțiilor publice*, atât în ceea ce privește activitatea propriu-zisă a acestora, cât și referitor la procesul decizional care le caracterizează. În sens larg, transparența vizează, în primul rând, posibilitatea asigurării facile a **accesului cetățenilor la date, informații și documente gestionate de instituțiile statului, aspect care permite acestora să participe activ la procesul decizional și să se asigure, astfel, creșterea legitimității, eficacității și responsabilității instituțiilor statului față de cetățeanul contribuabil**. Circumscribând problematicii analizate, cel puțin în primii ani de la revenirea la democrație, în România s-a manifestat preponderent opacitatea instituțiilor publice și limitarea accesului cetățenilor la informațiile ce vizau activitatea curentă și procesul decizional, astfel că relaționarea binomului „cetățean-instituție publică” a fost controversată și marcată de birocrăție excesivă, care au erodat pe fond încrederea în instituțiile statului. Sub imperativul procesului de integrare a României în structurile euro-atlantice, pentru a fi garantat dreptul la informație al cetățenilor și libertatea de exprimare și pentru consacrarea expresă a noțiunii de „transparență” în activitatea instituțiilor statului, au fost adoptate Legea nr. 52/2003 (republicată) privind transparența decizională în administrația publică¹⁷ și Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.¹⁸

Studii de specialitate¹⁹ evidențiază că instituțiile și autoritățile române se confruntă cu mari dificultăți în aplicarea reglementărilor circumscrise transparenței, având un disconfort ușor perceptibil față de interacțiunea cu cetățeanul sau cu societatea civilă, motiv pentru care, adeseori, se limitează să aplice strict formal și la parametri minimali prevederile legale în vigoare, deși evoluțiile tehnologice, sociale și politice impuse de procesele asociate globalizării ar trebui să conștientizeze necesitatea comunicării optime între cetățeni și decidenții guvernamentali, caracteristice conceptului de „guvernare

¹⁷ Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 749 din 3 decembrie 2013.

¹⁸ Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 279 din 21 aprilie 2003.

¹⁹ Studiu intitulat „*Transparența instituțiilor publice din România și Republica Moldova – un ideal greu de atins*”, realizat în anul 2016, în cadrul Proiectului finanțat prin granturile SEE 2009-2014 - Fondul ONG în România, de către Societatea Academică din România.

deschisă”. Cu toate că procesul de digitalizare a cunoscut o extindere semnificativă în ultimii ani la nivelul instituțiilor publice, accesibilitatea informațiilor postate în format electronic este încă anevoioasă și necesită din partea celor interesați abilități și cunoștințe în domeniul tehnologiei informațiilor, generând astfel dificultăți serioase de acces, chestiune explicabilă dacă ne raportăm la statisticile Eurostat aferente anului 2019 care arată că 43% dintre cetățenii români cu vârste cuprinse între 16-74 de ani înregistrau competențe digitale reduse, România aflându-se pe primul loc în Uniunea Europeană din acest punct de vedere.²⁰ Pe de altă parte, în ceea ce privește informarea din oficiu asupra problemelor de interes public, atitudinea instituțiilor publice nu este orientată spre deschiderea către cetățean, generând un serios deficit de cunoaștere a problematicii de către acesta. Aceleași studii mai evidențiază și un ecart semnificativ între ansamblul actelor normative ce sunt adoptate de autoritățile publice și numărul celor care sunt supuse demersurilor de consultare publică în baza Legii nr. 52/2003, motivele invocate pentru aceste diferențe fiind dictate de prevederile art. 6 din actul normativ (*apărare națională, siguranță națională, interese strategice economice și financiare, date personale etc.*) și de art. 7 alin. 13 (*circumstanțe excepționale care impun reglementare în regim de urgență*), însă în mediile de specialitate se consideră că, adeseori, acestea sunt nejustificate. Reține atenția că la aproape două decenii de la adoptarea actului normativ menționat, atât cetățenii, cât și asociațiile societății civile nu s-au familiarizat pe deplin cu drepturile de care pot beneficia, neuzitându-le în mod curent, ceea ce înseamnă, implicit, *amputarea drepturilor la informare ale cetățenilor*.

În scopul eliminării disfuncțiilor constatate, în anul 2018 a fost publicat de către Guvernul României *Ghidul Explicativ pentru elaborarea și implementarea unitară a procedurii de sistem privind comunicarea din oficiu a informațiilor de interes public în format standardizat și deschis și asigurarea transparenței decizionale*²¹, fără însă a se înregistra, ulterior, progrese notabile în ceea ce privește nivelul de responsabilizare și implicare al funcționarilor

²⁰ *Strategia privind digitalizarea educației în România*, disponibil la <https://www.edu.ro/sites/default/files/SMART.Edu%20-%20document%20consultare.pdf>, accesat: 15.03.2021

²¹ https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2019/04/GhidProceduraSistem_formatat_A4_12.10-1.pdf, accesat: 15.04.2021.

autorităților și instituțiilor și nici referitor la gradul de protecție a dreptului de acces la informații publice a cetățeanului.

O altă modalitate prin care dreptul la informație al cetățeanului, ca drept fundamental, poate fi afectat, este reprezentată de manipulare ori cenzurarea informației. O informație eronată, trunchiată și/sau prezentată prin denaturarea ori alterarea interesată a conținutului ei, parțial sau total, este de natură a manipula societatea. Emitentul unei astfel de informații este interesat ca receptorul să fie dezinformat pentru a acționa incorect sau a rămâne în pasivitate, cu toate că dacă ar fi fost informat în mod corect ar fi ieșit din această stare pentru a acționa în altă modalitate. Codul penal român pedepsește comunicarea de informații false²², însă doar în situația în care prin aceasta se pune în pericol securitatea națională.

4. Considerații privind limitele exercitării dreptului de acces la informație

Este bine cunoscut faptul că există și limitări legale ale exercitării dreptului de acces la informație, din rațiuni legate de securitatea națională, ordine publică, drepturi nepatrimoniale ale persoanei (demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei, dreptul la propria imagine), așa cum este prevăzut de art. 31 alin. 3 din Constituția României, întrucât acestea reprezintă valori fundamentale ale oricărei societăți. De menționat este și faptul că în situațiile în care informațiile conținute într-un document afectează anumite valori care beneficiază de protecție specială, accesul public la acestea poate fi refuzat, cu excepția cazului în care „*un interes public superior justifică divulgarea.*”

În acest context, conturarea liniei de demarcație între cele două arii – accesibilitate/inaccesibilitate a cetățeanului la informație constituie un demers sensibil și complex, care trebuie analizat cu maximă atenție și responsabilitate, întrucât prin această delimitare trebuie să se asigure echilibrul între garantarea dreptului la informație al cetățeanului și limitarea acestui drept.

Problematica în discuție a fost reglementată la nivelul Uniunii Europene prin *Recomandarea Rec(2002)2 a Comitetului Miniștrilor al Uniunii Europene către statele membre privind accesul la documentele publice*, prin care se

²² Art. 404 Cod Penal dispune „*Comunicarea sau răspândirea, prin orice mijloace, de știri, date sau informații false ori de documente falsificate, cunoscând caracterul fals al acestora, dacă prin aceasta se pune în pericol securitatea națională, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.*”

prevede posibilitatea statelor membre de a limita dreptul de acces la documentele publice, în concordanță cu necesitatea de a proteja: „*securitatea națională, apărarea și relațiile externe; siguranța publică; prevenirea, investigarea și urmărirea în instanță a activităților infracționale; viața privată și alte interese private legitime; interesele comerciale, precum și cele economice, private sau publice; echitatea părților într-o instanță jurisdicțională; misiunile de inspecție, control și supervizare a administrației; confidențialitatea deliberărilor în interiorul sau între autoritățile publice în timpul pregătirii unui dosar*”.²³

Liberul acces la informațiile publice a constituit o permanentă preocupare a societății civile, a vectorilor de opinie sau a experților în domeniu, atât la nivel național, cât și internațional. În context, reține atenția redactarea de către un grup de specialiști, în anul 1995, a „*Principiilor de la Johannesburg*”²⁴, care au creionat cadrul conceptual pentru instituirea unei protecții sporite accesului la informații și libertății de exprimare a cetățeanului, în antiteză cu limitarea pârgghiilor ce stau la îndemâna autorităților pentru a restrânge exercitarea acestor drepturi prin invocarea unor circumstanțe subsecvente problematicei de securitate națională.

Cel de-al 12-lea principiu limitează dreptul statelor de a „*refuza categoric accesul la toate informațiile privind securitatea națională*”, având obligația de a stabili prin lege categoriile particulare de informații, limitate clar, care pot purta amprenta secretului în scopul protejării intereselor legitime de securitate națională. Reține atenția faptul că, în conformitate cu cel de-al 13-lea principiu, actele normative care privesc dreptul de a obține informații ar trebui să se centreze pe interesul public în cunoașterea informațiilor.

În categoria excepțiilor de la liberul acces la informațiile cu caracter public se regăsesc informațiile clasificate ca secrete de stat, clasificare realizată din rațiuni care țin tocmai de interesul de ansamblu al societății, având în vedere că securitatea națională este circumscrisă intereselor și bunei funcționări a acesteia. Este bine cunoscut faptul că elementul fundamental al comunicării informative în comunitatea de *intelligence* îl reprezintă informația de securitate

²³ [https://www.standarde-justitie.ro/presasijustitia/Recomandarea%20Rec\(2002\)%20a%20Comitetului%20Ministrilor%20catre%20statele%20membre%20privind%20accesul%20la%20documentele%20publice.pdf](https://www.standarde-justitie.ro/presasijustitia/Recomandarea%20Rec(2002)%20a%20Comitetului%20Ministrilor%20catre%20statele%20membre%20privind%20accesul%20la%20documentele%20publice.pdf), accesat: 10.04.2021.

²⁴ Disponibil la Principiile de la Johannesburg ([resurse-pentru-democratie.org](https://www.resurse-pentru-democratie.org)), accesat: 10.04.2021.

națională, cea care oferă decidenților elemente de cunoaștere cu privire la potențiale amenințări, surse de risc sau vectori ce pot afecta interesele naționale de securitate.

Caracterul clasificat al informației de securitate națională este reglementat de legiuitorul român prin *Legea nr.182/2002 privind protecția informațiilor clasificate*²⁵, art. 15, modificată și completată prin *Legea nr. 167/2015*, care definește informațiile „*orice documente, date, obiecte sau activități, indiferent de suport, formă, mod de exprimare sau de punere în circulație*” iar informațiile clasificate „*informațiile, datele, documentele de interes pentru securitatea națională care datorită nivelurilor de importanță și consecințelor care s-ar produce ca urmare a dezvăluirii sau diseminării neautorizate trebuie protejate*”. Pe de altă parte, în *H.G. nr. 353/2002 pentru aprobarea Normelor privind protecția informațiilor clasificate ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord în România*²⁶ regăsim la punctul B.7. o definiție succintă și, oarecum, criptică a informației, ca fiind „*acea noțiune care poate fi comunicată în orice formă*”, în timp ce la punctul B.8. informația clasificată este definită ca reprezentând „*acea informație sau material care necesită protecție împotriva dezvăluirii neautorizate, atribuindu-i-se în acest scop o clasificare de securitate*”. Având în vedere caracterul general al ultimei definiții a informației, recurgerea la semnificațiile oferite de dicționarul explicativ al limbii române pentru cuvântul „noțiune” oferă trei paliere de analiză, relativ diferite dar complementare, între acestea neexistând deosebiri structurale.²⁷

Plasarea celor trei înțelesuri ale „noțiunii” în spațiul imaterial al cunoașterii, la o primă vedere poate să creeze un relativ contrast cu definiția informației oferită de *Legea nr. 182/2002*, care are un puternic caracter de materialitate/corporalitate. Raportat la înțelesul termenului „noțiune”, definiția informației cuprinsă în *H.G. nr. 353/2002* corespunde rolului și menirii instituțiilor de *intelligence*, văzute ca *furnizori de cunoaștere strategică* pentru beneficiarii legali sau pentru partenerii instituționali din arhitectura sistemului național de securitate, apărare națională și ordine publică.

²⁵ Publicată în *Monitorul Oficial* nr. 248 din 12 aprilie 2002.

²⁶ Disponibilă la www.orniss.ro/ro/legislatie/pdf/HG%20353.pdf, accesat 07.05.2021.

²⁷ *noțiune, noțiuni, s. f. 1. Formă logică fundamentală a gândirii omenești care reflectă caracterelor generale, esențiale și necesare ale unei clase de obiecte; concept. 2. Cunoștință generală despre valoarea, sensul, însemnătatea unui lucru; idee, concepție despre ceva. 3. (La pl.) Cunoștințe, principii generale de bază într-un anumit domeniu. [Pr.: -ți-u] – Din fr. notion, lat. notio, -onis.”* (<http://dexonline.ro/source/dex09>, accesat: 06.05.2021)

Așa cum deja am precizat anterior, informația de securitate națională este obținută prin mijloace specifice instituțiilor de *intelligence*, ceea ce o face, implicit, imposibil de realizat prin alte modalități, conferindu-i-se astfel caracterul de unicitate, ceea ce justifică pe deplin limitarea dreptului de acces de către persoane neautorizate.

5. Noua paradigmă a instituțiilor de *intelligence*. Deschiderea spre societatea civilă

Fără a-și neglija misiunea fundamentală de „colectare a secretelor” și conferirea unor valori acționale în interesul societății, instituțiile de *intelligence* moderne au conștientizat necesitatea „dozării și calibrării” secretelor, mai ales în contextul exploziei informaționale potențate de fenomenul globalizării, respectând valorile societale și militând pentru creșterea credibilității și dobândirea sprijinului cetățenilor.²⁸ În fapt, instituțiile de *intelligence* sunt strâns conectate la societate, dacă ne raportăm numai la faptul că cea mai mare parte a informațiilor sunt colectate prin surse secrete umane ce activează în colectivități umane, iar pe de altă parte produsele de *intelligence* sunt distribuite decidenților legali pentru a adopta decizii strategice în interesul societății. Vechile practici care cultivau secretomania excesivă și învăluiau activitățile de *intelligence* într-o aureolă de misticism au fost de natură să genereze ignoranța societății civile, cu consecințe negative asupra performanței și credibilității instituțiilor. Transparentizarea într-o manieră rezonabilă, cu limitările impuse de specificitățile instituțiilor de *intelligence*, poate fi de natură a contribui la credibilizarea și legitimarea acestora, familiarizând cetățenii cu privire la funcționarea, rolul și necesitatea lor în societatea democratică.

Subsumat acestui deziderat, instituțiile de *intelligence* au conceptualizat și implementat programe de dezvoltare a culturii de securitate și au inițiat parteneriate cu societatea civilă, militând pentru translatarea abordărilor specifice de la nevoia de a ști („*the need to know*”), către nevoia de a împărtăși („*the need to share*”), chiar dacă rezistența la schimbare este adânc înrădăcinată, dat fiind caracterul secret al activităților desfășurate. Această nouă abordare a fost posibilă și datorită evoluțiilor noilor tehnologii care au permis

²⁸ Remus Ștefureac, *Serviciile de informații și etosul democratic în secolul XXI*, pp. 337-338, în George, Cristian, Maior, (coordonator), *Un Război al Minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică*, Editura RAO, București, 2010.

accesul mult mai facil al cetățeanului la informație, mai ales în ultimul an când întreaga societate a fost dominată de o migrație bruscă spre comunicarea și munca în online. Situația geopolitică actuală, caracterizată de potențarea amenințărilor asimetrice, a evidențiat că noțiunea de cultură de securitate nu mai este o chestiune opțională, ci este esențială pentru a orienta decizii corecte, într-o lume a vulnerabilităților latente și permanente, iar fără o astfel de componentă orice carieră publică rămâne cu slabe șanse de reușită, pentru simplul motiv că decidenții au nevoie stringentă de cunoștințe, informații și abilități de operare cu noțiunile și cu teoriile moderne din domeniul securității.

Un rol esențial în „răspândirea” culturii de securitate revine relaționării instituțiilor de *intelligence* cu mediul academic, multe dintre universități devenind un adevărat generator de securitate în care sunt educați cursanți la cel mai înalt nivel, prin programe aparținând trunchiului de discipline ale științelor sociale orientate spre strategiile de securitate. Pe de altă parte, o provocare majoră pentru instituțiile de *intelligence* o reprezintă conștientizarea cetățeanului cu privire la „asigurarea propriei securități”, printr-o conduită activă care să recalibreze elementele ecuației „consumator”/„generator” de securitate, astfel încât acesta să înțeleagă că instituțiile „lucrează în folosul său și să le sprijine”.²⁹

În contextul comportamentului activ al societății civile circumscris preocupărilor de a fi parte la deciziile în stat, justificat de eliminarea derapajelor autorităților statului (având în vedere că democrația se află încă în proces de consolidare), instituțiile de *intelligence* au manifestat disponibilitate de dialog și cooperare, inclusiv în procesul de conceptualizare, elaborare și implementare a politicii de securitate națională. Creșterea rolului societății civile, dublată de eficientizarea dialogului cu instituțiile de *intelligence*, poate fi de natură să contribuie atât la coagularea unei societăți competitive, cât și la consolidarea culturii de securitate.

Nu în ultimul rând, comunicarea publică realizată de comisiile parlamentare specializate însărcinate cu supravegherea activității instituțiilor de *intelligence* este de natură a elucida multe dintre necunoscutele din acest domeniu, fiind de o reală importanță din perspectiva apărării drepturilor

²⁹ Sergiu Medar, *Serviciile române de informații în secolul XXI*, p. 319, în George Cristian Maior, (coordonator), *Op. Cit.*

cetățenilor și a libertăților fundamentale sau pentru sporirea gradului de siguranță al acestora. Rapoartele publice ale comisiilor menționate pot aduce clarificări cu privire la modalitatea de utilizare a fondurilor alocate, respectarea stării de legalitate a acțiunilor întreprinse prin mijloace și metode specifice instituțiilor de informații, sau referitor la modalitatea de îndeplinire a misiunii asumate, chiar dacă între comisii și instituțiile de *intelligence* există diferențe conceptuale, primele fiind caracterizate pe cultura democratică, iar celelalte fiind orientate spre cultivarea secretului. În aceste circumstanțe, rolul comisiilor menționate este deosebit de delicat și foarte complex, întrucât ele trebuie să asigure un grad rezonabil de transparență a unor instituții care tradițional acționează în mod secret și generează produse secrete, în contextul în care doar o parte a activităților comisiilor sunt aduse la cunoștința opiniei publice.³⁰

6. În loc de concluzii

Dincolo de retorica publică prin care se clamează necesitatea transparentizării activităților instituțiilor de *intelligence* și a demersurilor acestora din ultimii ani de a se deschide spre societatea civilă, se impune a se reaminti o afirmație cu valoare de axiomă: *dintotdeauna, cultura de intelligence a fost caracterizată printr-un nivel ridicat de confidențialitate, a cultivat secretul și a fost orientată spre asigurarea securității*, concept care trebuie, însă, privit ca asigurător al necesităților de siguranță și stabilitate, dar și al aspirațiilor cetățeanului spre o evoluție liberă și neîngrădită.

Col. (r) dr. ing. Cătălin PEPTAN

Directorul Institutului de Politici Publice, Administrație și Științele Educației, Universitatea „Constantin Brâncuși”, Târgu-Jiu

³⁰ Valentin, Filip, *Concordia discors: Dilemele relației legislative-intelligence în societatea democratică*, pp. 355-366, în George Cristian Maior (coordonator), *Op. Cit.*

DESPRE TRĂDARE ȘI SPIONAJ ÎN INTELLIGENCE

DE LA BRIAN REGAN, SPIONUL UITAT, LA BRADLEY EDWARD MANNING

Recent dezvăluitele fisuri din sistemul de securitate a informațiilor probabil că au surprins guvernul SUA însă, după cum sublinia recent ziarul *The New York Times*, șefii *intelligence*-ului american nu au nicio scuză pentru a fi șocați. Ei fuseseră avertizați în legătură cu vulnerabilitatea păstrării secretelor în sisteme digitale în urmă cu 16 ani, din cauza acțiunilor unui trădător mai puțin cunoscut, pe nume Brian P. Regan, apoi în 2013, prin cazul Bradley Manning.

Brian Regan, spionul uitat

Specialist în *intelligence*, Regan a lucrat, din iulie 1995 până în august 2000, ca asistent la Oficiul Național de Recunoaștere (*National Reconnaissance Office* – *NRO*, agenție responsabilă pentru coordonarea spionajului prin sateliți) din Chantilly, Virginia.¹ În august 2001, Regan a fost arestat de FBI pe aeroportul internațional Dulles, pe când se pregătea să plece spre Zürich. Avea asupra lui documente clasificate și informații de contact pentru ambasadele irakiene, libiene și chineze din Elveția.

Procesul său a început în ianuarie 2003, iar procurorii au cerut pedeapsa cu moartea (prima dată când ar fi fost folosită pentru trădare după executarea soților Iulius și Ethel Rosenberg în 1953). Regan a fost găsit vinovat în două cazuri de tentativă de spionaj și una de colectare a informațiilor naționale de apărare, dar juriul a refuzat să impună pedeapsa cu moartea, vinovatul fiind condamnat la închisoare pe viață, fără posibilitate de eliberare condiționată, în luna martie a acelui an. În prezent este încarcerat la penitenciarul din Lee, Virginia.²

Având acces la informații secrete obținute din interceptări de către *NRO*, Regan a sustras peste 20.000 de rapoarte și documente conținând imagini strict secrete realizate de sateliți, pe care a încercat să le vândă Irakului și Libiei. Întrucât a fost prins înainte de a putea să transfere inamicilor datele secrete, cazul său a fost repede uitat, iar până în prezent numele său a rămas

¹ *Life Sentence For Bid to Sell Secrets to Iraq*, *New York Times*, 21 March 2003, Retrieved 15 February 2010.

² *American Spy Cuts Deal, Gets Life*". CBS News, 13 January 2003. Retrieved 15 February 2010.

aproape necunoscut celor mai mulți din comunitatea spionajului. Dar au fost luate în considerare lecțiile cazului Regan pentru a se asigura o deplină securitate a informațiilor secrete?

Regan era analist specializat în informații obținute prin mijloace de supraveghere electronice și fusese apreciat pentru activitatea sa din timpul războiului din Golful Persic din 1991, ulterior fiind transferat la NRO (1995).³

Confruntat cu o mulțime de datorii – potrivit procurorilor, el avea datorii pe card de 117.000 de dolari – Regan și-a făcut un plan de extragere a unor date secrete ce puteau fi valorificate, întrucât dispunea de un certificat de securitate pentru acces la *Intelink*, o rețea secretă de servere care funcționa ca un Internet propriu al comunității de informații.

Regan a început să navigheze pe această rețea, depășind cu mult responsabilitățile cu care fusese investit. În anul 1999 și la începutul lui 2000, el a efectuat o selecție de imagini și rapoarte informative, precum profilul unui general libian, posibilitățile Statelor Unite de a distruge capacități militare ascunse adânc în subteran, un manual al inamicului de conducere a războiului biologic etc.

Deși episoadele sale de navigare deveniseră tot mai îndelungate și mai frecvente, ele au trecut neobservate de factorii de securitate din NRO. În plus, folosindu-se de ecusonul său de acces, el făcea numeroase deplasări în camera cu printere și copiatoare, având asupra lui înregistrări electronice suspecte, fără ca cineva să observe acest comportament. Astfel, într-o vară, a scos în mod clandestin din clădirea unde lucra câteva mii de pagini cu informații clasificate.

Regan a trimis apoi scrisori codificate guvernelor Irakului, Libiei și Chinei, oferindu-le documente secrete pentru suma de 13 milioane dolari, dar nu a găsit cumpărători.

În pofida precauțiilor pe care le luase pentru a rămâne în anonimat, FBI-ul a descoperit una din aceste scrisori, iar greșelile de ortografie au dus la identificarea lui Regan, care suferea de dislexie.

Agenții FBI l-au identificat în primăvara anului 2001, arestându-l cu două săptămâni înainte de atacurile teroriste din 9/11.

De atunci nu a mai existat vreun eveniment referitor la securitatea națională, aceasta și pentru că arestarea și condamnarea lui Regan au avut loc într-o perioadă când Statele Unite erau intens concentrate pe lupta cu terorismul global și nu pe spionajul intern, guvernul părând să treacă cu vederea lecțiile pe

³ vezi și https://en.wikipedia.org/wiki/Brian_Patrick_Regan

care ar fi trebuit să le desprindă din acest succes parțial al activității de contrainformații.

NRO a tratat însă cu seriozitate acest eveniment, îmbunătățind sistemul său de securitate, restricționând accesul angajaților la *Intelink* în conformitate cu cerințele specifice posturilor acestora și întărind monitorizarea generală a activității rețelei.

Chelsea Elizabeth Manning (Bradley Edward Manning)⁴

Un alt caz de încălcare majoră a securității datelor clasificate a avut loc în 2013, când Bradley Edward Manning, soldat din armata americană, a fost condamnat pentru încălcarea legilor privind spionajul și pentru alte delicate, după ce a difuzat cel mai mare set de informații comunicat vreodată publicului. Cazul a fost considerat foarte grav din cauza sensibilității documentelor dar și a volumului acestora, peste 250.000 de telegrame diplomatice americane și 500.000 de rapoarte militare, majoritatea fiind publicate de Julian Assange pe *WikiLeaks*, precum și în *New York Times*, *The Guardian* și *Der Spiegel*. Luate laolaltă sunt cunoscute sub numele de „Jurnalele Războiului Afgan” și „Jurnalele Războiului Irakian”.

În calitate de analist de informații aflat într-o zonă de război, Manning a observat că putea avea acces aproape la orice. Motivul parțial pentru care nimeni nu a observat, a spus el, era programul: se lucra 14 ore pe zi șapte zile pe săptămână, iar după trei săptămâni oamenii nu le-a mai păsat de nimic.⁵

În iunie 2010 a fost acuzat de divulgarea unor informații clasificate. În martie 2011 au urmat alte acuzații printre care și ajutorul dat inamicului, deoarece informațiile transmise fuseseră accesibile organizației al-Qaeda. De asemenea, a fost acuzat că fără motiv, a determinat publicarea pe Internet a unor informații aparținând guvernului american, cunoscând faptul că aceste informații deveneau accesibile inamicului.⁶

Pe 21 august 2013 a fost găsit vinovat pentru 20 de capete de acuzare, inclusiv spionaj, furt și fraudă informatică, fiind condamnat la 35 de ani de

⁴ Londoño, Ernesto, *Convicted leaker Bradley Manning changes legal name to Chelsea Elizabeth Manning*, The Washington Post, Retrieved April 27, 2014.

⁵ John Hughes-Wilson, *Serviciile secrete*, titlul original *On Intelligence*, editura Meteor Publishing, 2017, p 299.

⁶ *Ibidem* p. 300.

închisoare, pedeapsă comutată la aproximativ 7 ani de închisoare, numărați de la data arestării, 27 mai 2010.⁷

Ulterior au ieșit la iveală și alte probleme: Manning fusese diagnosticat cu tulburări de identitate sexuală. Un psihiatru a confirmat faptul că soldatul Manning voia să devină femeie, schimbându-și numele în Chelsea Manning în timp ce își executa pedeapsa la Fort Leavenworth.

Guvernul american a susținut tot timpul că sursele militare și diplomatice au fost serios periclitare de scurgerile de informații cauzate de Manning, idee împărtășită de mulți dintre specialiștii în contrainformații. Cu toate acestea, pentru unii Manning a fost doar un informator martirizat, fiind chiar nominalizat, împreună cu Edward Snowden, pentru premiul Nobel pentru pace în 2014!

În loc de concluzii

Că protecția datelor secrete nu s-a îmbunătățit a dovedit-o și cazul lui Harold Martin, în vârstă de 52 de ani, angajat al *National Security Agency* (NSA), arestat în august 2016 și acuzat de furtul unei mari cantități de date. Timp de 20 de ani, acesta a copiat și subtilizat informații confidențiale al căror volum e estimat la 50.000 GB. Conform datelor dezvăluite la momentul respectiv, în toți acești ani autoritățile nu au observat și nici nu au reacționat la o serie de aspecte din comportarea acestuia ce puteau indica o activitate ilegală.

Documentele au fost recuperate de la domiciliul suspectului și din mașina personală a acestuia. Polițiștii au capturat și zece arme de foc, dintre care o pușcă de asalt. În 2019, Harold Martin a fost condamnat la nouă ani de închisoare. Afacerea a fost stânjenitoare pentru NSA, amintind de precedentul Edward Snowden, care a dezvăluit lumii întregi amploarea programelor de supraveghere ale agenției.⁸

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Chelsea_Manning

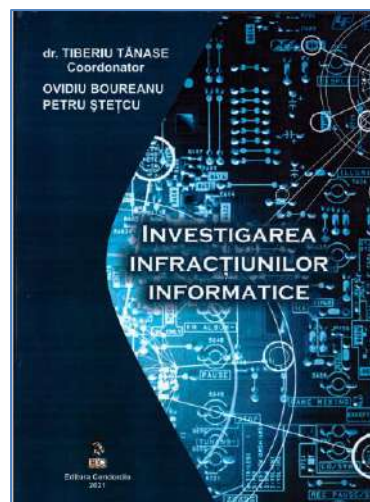
⁸ Biroul Federal de Investigații, *Plângerea FBI împotriva Harold Martin, contractor NSA* (PDF) . DocumentCloud . Adus 29 decembrie 2016 .

NOTE DE LECTURĂ

TIBERIU TĂNASE, (COORDONATOR), OVIDIU BOUREANU, PETRU ȘTEȚCU:
INVESTIGAREA INFRAȚIUNILOR INFORMATICE, EDITURA CONCORDIA, 2021

Lucrarea, întinsă pe 760 de pagini, tratează întregul spectru de teme, fapte și problematică judiciară extrase din plaja largă a infracțiunilor informatice, astăzi tot mai întinsă, din cauza extinderii globale a tehnologiei digitale.

Sunt abordate teme precum sistemul informațional și sistemul informatic, istoria și evoluția mediilor de stocare a informațiilor, a cardurilor de credit, a bancomatelor, rețelelor informatice, a virusilor și antivirusilor informatici. Este tratată, din perspectivă normativă, criminalitatea informatică, cercetarea științifică a criminalității informatice, evoluția normelor juridice naționale și internaționale în domeniul infracțiunilor informatice. Autorii se apleacă atent către raportul dintre criminalitatea informatică și criminalitatea organizată, cu derivatele sale, extrem de periculoase, în planul social și cel al apărării, securității și ordinii publice și anume: pornografia infantilă prin internet, pirateria digitală în mediul on-line, spionajul, tehnologia informatică utilizată în serviciile de *intelligence*, spațiul cibernetic - zonă de acțiune pentru spionaj și sabotaj. Pe măsură ce ne aplecăm mai adânc în lectura cărții, luăm contact cu unele abordări extrem de interesante, captivante chiar, pentru că intrăm pe tărâmul confruntărilor asimetrice, unele dintre aceste confruntări desfășurate în vecinătatea frontierelor românești, așa cum a fost agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei, căreia i s-a luat Crimeea, cu șapte ani în urmă (2014): terorismul cibernetic, războiul asimetric și disimetric. Autorii continuă să ne introducă, subtil, în lumea unor fapte infracționale grave, care au deschis capitole întregi, noi, în investigația polițienească a infracțiunilor informatice: criminalistica digitală, metodele criminalistice în cercetarea infracțiunilor informatice, tehnica criminalistică întrebuințată în cercetarea infracțiunilor, psihologia infractorului informatic, incriminarea legală a infracțiunilor informatice, incriminarea infracțiunilor informatice în dreptul

comparat, investigarea infracțiunilor informatice, prevenirea și combaterea criminalității informatice, cooperarea instituțională în prevenirea și combaterea criminalității informatice, cooperarea internațională privind criminalitatea informatică. De asemenea, cartea cuprinde exemple din practica judiciară relevantă în materia infracțiunilor din zona comerțului electronic, reglementate de Legea nr. 365/2002 privind comerțul electronic, precum și în materia infracțiunilor contra confidențialității și integrității datelor și sistemelor informatice, precum și a infracțiunilor informatice prevăzute de Titlul III al Legii nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.

Cartea, care abundă în informație de specialitate, pe direcția infracționalității informatice, a combaterii acesteia, ne dezvăluie acele spețe care subliniază faptul că în cazul infracțiunilor informatice, jurisprudența se îmbogățește cu noi cazuri, în ceea ce privește unele chestiuni de drept, de acum unitare, referitoare la încadrarea juridică a faptelor.

Problemele prezentate, descrise și analizate pe linia investigării infracționalității informatice sunt destul de variate și sunt legate de falsificarea, punerea în circulație și deținerea de echipamente în vederea falsificării, precum și a utilizării instrumentelor de plată electronică falsificate, efectuarea de operațiuni financiare frauduloase și acceptarea la plată a acestora, interferența fără drept cu un sistem informatic, alterarea sau transferul, neautorizat, de date dintr-un sistem informatic într-un alt sistem informatic, falsul informatic în vederea realizării de fraudă informatică, pornografia infantilă prin rețele sociale și sisteme informatice, precum și unele aspecte procesuale privitor la competență, administrarea de probatoriu, latura civilă, elementele de individualizare, descrierea pericolului social al faptei. Sub lupa autorilor ni se dezvăluie modul cum sunt incriminate unele fapte comise împotriva confidențialității, integrității și disponibilității datelor și sistemelor informatice, sau acelea referitoare la atingerile aduse proprietății intelectuale și drepturilor conexe.

O atenție deosebită este acordată prevenirii și combaterii criminalității informatice, prin cooperare și conlucrarea instituțională strânsă, atât în plan intern, cât și extern, întrucât criminalitatea informatică a depășit de mult granițele politice ale statelor. Este evidențiat faptul că o politică penală de succes, în prevenirea criminalității informatice, trebuie să țină seama de legislația penală în vigoare, privind sistemul de sancțiuni aplicate

delincvenților, întărirea instituțiilor specializate de prevenire și control social specializat împotriva criminalității, și de o puternică reacție a societății față de crimă și criminalitate. Orice măsură întreprinsă în sensul limitării viitoare a acestui fenomen este necesară și binevenită.

Din lectura ultimelor capitole desprindem faptul că România și-a creat un cadru normativ destul de încheiat, cu multe prevederi legale, menționate în legi speciale, care reglementează fapte antisociale legate de sistemele informatice ori societatea informațională în întregul ei. Dispozițiile cu caracter penal ne arată că exista un cadru legal ferm, coerent și armonizat cu dispozițiile internaționale în domeniu. Constatăm că s-au creat suficiente mijloace legale de a se asigura o protecție efectivă și fermă a valorilor sociale din acest domeniu al informaticii, realizându-se scopul prevenției generale și al stopării săvârșirii oricăror infracțiuni.

Din analiza datelor referitoare la criminalitatea informatică, lucrarea de față, excepțională și, repet, plină de informații de mare valoare documentară, ne evidențiază, în același timp, unele tendințe de evoluție.

În primul rând, infracțiunile informatice sunt pe un trend crescător, s-au internaționalizat, produc pagube inimaginabile, în plan financiar și pot fi săvârșite oricând, în orice timp și anotimp, în orice regiune a globului și de către orice persoană, putând să atingă toate persoanele care lucrează în sistemele informatice sau dețin aparatură informatică. Deținerea de sistemele informatice nu mai constituie apanajul doar a mediilor științifice, militare, informativ-operative și guvernamentale, ci sunt disponibile tuturor, ca urmare a creșterii performanțelor sistemelor, corelată cu accesul unei cantități enorme de cumpărători datorită reducerii prețurilor de achiziționare a acestora.

În al doilea rând, infracțiunile informatice au un caracter tot mai dinamic, tot mai mobil, tot mai internaționalizat. Noua tehnologie 5G deține cel mai avansat și eficient sistem din punctul de vedere al reducerii interferențelor între stații și al alocării resurselor de spectru. Un singur exemplu, telefoanele mobile și *smartphone*-urile, reprezintă adevărate computere performante de buzunar, ușor manevrabile și accesibile tuturor, adică pentru orice persoană interesată de accesul la informație. Sistemul 5G face saltul la următorul nivel de informare, adică accesul la viteze mai mari de manipulare de date și capacitatea extinsă de a primi mai multe date și informații în același timp. Procesarea electronică a datelor devine tot mai convergentă și mai interferentă cu domeniul telecomunicațiilor din satul global. Infracțiunile informatice vor crește, se vor

perfecționa, vor spori și vor fi comise prin intermediul rețelelor performante de telecomunicații. Vor spori acțiunile și atacurile teroriste din universul digital – cyber terorismul.

În al treilea rând, site-urile de socializare și rețelele aferente, constituie cel mai rapid și eficient mijloc de comunicare, adeseori criptată, pentru grupările crimei organizate și teroriste, care, de la o vreme, au devenit simbiotice și pot acționa, eficient, în orice punct al Planetei, prin acțiuni simultane. Ele vor avea suficientă capacitate de a atrage atenția presei internaționale asupra acțiunilor lor uneori politice, prin același sistem informatic, menținând trează, în spațiul public, panica și frica, pâinea teroriștilor. Teroriștii obțin succese imediate, realizând elementul surpriză, în acțiunile lor, deoarece sistemele moderne informatice permit o mai bună conspirativitate a acțiunilor, o mai mare anonimitate a decidenților acțiunilor, oferită și de rețelele informatice performante, globale, ce permit metode sofisticate de criptare a transmiterii mesajelor prin intermediul acestora, asociate cu imposibilitatea agențiilor de informații antiteroriste și a forțelor de ordine și siguranță publică de a controla fluxul și schimbul de informații operative dintre grupările crimei organizate, inclusiv ale celor cu caracter transnațional.

În al patrulea rând, lucrarea de față ne avertizează că infracțiunile informatice, prezente în universul digital, devin din ce în ce mai periculoase, mai prezente, mai sofisticate și tot mai frecvente. Societatea informațională, în plină evoluție, depinde din ce în ce mai mult de rețelele informatice globale. Existența umană, pornită pe noul drum al viitorului, va fi însoțită, în mod obișnuit, de sisteme informatice superperformante. Ca o consecință, atacurile prin intermediul și asupra acestor sistem, se vor înmulți și se vor perfecționa, obligând specialiștii investigatori ai infracționalității informatice să se înscrie într-o permanentă cursă a upgradării și updatării profesiei lor, una dintre cele mai dificile și mai riscante.

Cartea autorilor Ovidiu Boureanu și Petru Stețcu, coordonată de un cunoscut specialist în *intelligence*, Tiberiu Tănase, merită a fi mai mult studiată decât lecturată, pentru că întreg conținutul bogat al acesteia integrează o multitudine de discipline și domenii de lucru noi, altădată adevărate utopii.

Vorbim de o carte conținând cantități pletorice de informații, o carte de căpătâi pentru un registru larg de cititori obișnuiți, dar, în mod special, lucrarea se adresează instituțiilor de forță ale statului român, precum și tuturor celor

responsabili de combaterea criminalității informatice: polițiști investigatori ai criminalității organizate, magistrați, ofițeri de informații din cadrul comunității informative românești, avocați, psihologi, cercetători științifici, studenți, o carte care deschide o uriașă fereastră către lumea complexă de mâine, complet restructurată, sub toate aspectele: de la economie, la educație, de la contractele sociale, la alte condiții de muncă, de la apărare până la securitate, de la justiția independentă, la ordinea și siguranța publică a cetățeanului.

Această lucrare bine documentată, completează, în chip fericit, o suficientă bază de date a domeniului, adusă la zi, o bază atât de necesară tuturor combatanților, neobosiți, angrenați în lupta contra criminalității informatice naționale și transnaționale, o amenințare, devenită, astăzi, un tot mai evident pericol social greu de stăpânit.

General dr. Stan Petrescu

**IOAN CODRUȚ LUCINESCU: DIN ISTORIA FILAJULUI ROMÂNESC (1918 – 1948)
ÎNDRUMAR, EDITURA ANIMV, BUCUREȘTI, 2021.**

Volumul domnului Ioan Codruț Lucinescu constituie un demers științific original, care și-a propus să aducă în prim-plan aspecte definitorii pentru activitatea curentă a oricărui serviciu de informații, aspecte trecute însă, până acum, pe plan secund de literatura de specialitate.

Ne referim la supravegherea operativă/filaj, o metodă (tehnică) utilizată încă de la apariția primelor forme incipiente de servicii secrete. În perioada care face obiectul lucrării, 1918 – 1948, se înregistrează mutații fundamentale în ceea ce astăzi numim sistemul național de informații, deoarece, pe fondul unor evenimente geopolitice majore (cele două războaie mondiale), România trebuie să își protejeze, la un nivel superior, interesele vitale – suveranitatea națională și integritatea teritorială.

Serviciile de informații, aparținând atât Ministerului de Interne, cât și Armatei se adaptează și se profesionalizează „din mers”, fiind capabile să asigure factorilor de decizie politici și militari suportul informativ adecvat, deși

se confruntă pe „frontul secret” cu adversari ce dispuneau de resurse mult superioare. La acest succes a contribuit, de multe ori într-o manieră determinantă și filajul, prin munca asiduă, profesionistă a echipelor care, indiferent de vreme sau context social, se aflau pe teren.

Lucrarea evidențiază că, deși pe măsura modernizării serviciilor apar structuri speciale care desfășoară activitate de supraveghere/filaj, s-a menținut (până spre sfârșitul perioadei de referință) principiul cunoașterii acestor metode de către cea mai mare parte a angajaților (civili și militari) care lucrau în domeniul informațiilor și contrainformațiilor.

De asemenea, autorul reliefează, pe baza documentelor de arhivă, calitățile ce trebuia să le posede un agent pentru a fi capabil să execute o acțiune de filaj, precum și cerința ca aceia care nu posedau asemenea calități „de la natură” să și le însușească printr-o sârguincioasă pregătire profesională și ridicarea nivelului de cultură generală.

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

TUDOR PĂCURARU, FLORIAN BICHIR: TÂRGU MUREȘ 1990: ZORI ÎNSÂNGERATE – CONFLICTELE INTERETNICE DIN 1989-1990 ÎN ARHIVELE CNSAS, EDITURA EVENIMENTUL ȘI CAPITAL, BUCUREȘTI 2021

Lucrarea – care aduce în atenție conflictele interetnice din 1989-1990, îndeosebi pe baza informărilor făcute de ofițeri ai Biroului „B” Contraspionaj, din cadrul Secției Județene de informații Mureș, păstrate până de curând „la secret”, în taințele Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS) – reprezintă demersul a doi autori români nativi, respectiv Tudor Păcuraru (filolog, editor, scriitor și militar) și Florian Bichir (istoric și scriitor), care și-au asumat dificila sarcină de a înlătura patima legendei de pe amintirile acelei primăveri crunte, când ura și decăderea unor indivizi și grupuri la starea de sălbăcie au făcut să curgă sânge de oameni nevinovați.

Apariția cărții constituie un eveniment editorial de cea mai mare importanță pentru istoriografia românească actuală, întrucât explică cu argumente riguroase, bazate pe informații de prim ordin, un moment incandescent al existenței statului român și, pe cale de consecință, al națiunii

române. Aceasta se adresează tuturor celor interesați de cunoașterea riguroasă a situațiilor-limită ale istoriei naționale, dar mai ales tinerei generații, aflată astăzi într-o derivă generată de presiunea fără precedent a unor forțe ostile, interesate să eludeze sau să mistifice adevărul istoric și să confecționeze pentru români identități străine de spiritul vetrei, neamului și credinței.

Cartea a fost gândită ca analiză cuprinzătoare și subtilă a conexiunilor dintre gândirea bolnavă a celor violenți și cuvântul care exprimă adevărul. Dimensiunile istorică, juridică și sociologică, încorporate organic în analiza acelor „*zori însângerați*” conferă autorilor posibilitatea de a se localiza corect în problematica abordată, de a depăși falsele localizări care decurg din percepții și atitudini superficiale sau din presiuni derutante ale ideologiilor și rețelelor mediatice ideologizate și profund interesate. Pe acest fundament de gândire, autorii au structurat cartea pe capitole și subcapitole, într-o succesiune logică, ce încorporează mesaje bine direcționate și ținute, pline de învățăminte, respectiv:

- Imperiul scăpătat;
- Bacșișul slugilor;
- Cântecul urii;
- Terorism: mod de folosire; Har-Cov;
- Beția zorilor;
- Mahmureala zorilor.

Fiecare capitol al cărții cuprinde elemente de interogare a „*stării de securitate*” a națiunii și statului român în acel context geopolitic nefericit. Atunci, anarhia care a urmat după decembrie 1989, a fost pe cale să genereze un așa-zis „război civil”, plănuț de falși gânditori, rău făcători și netrebnici profitori, care n-au ținut seama că dintr-o astfel de încheștare sângeroasă în inima României, în care sunt împinși sub amenințarea bătei bărbați și femei, tineri și bătrâni, nimeni nu are nimic de câștigat.

Autorii au scris această carte pentru slujirea cauzei naționale prin adevăr științific și pentru a constitui o *filipică* împotriva celor care au tăiat din manualele școlare rădăcinile istoriei reale ale națiunii române, precum și adevărul despre suferințele îndurate de strămoși vreme de secole în lupta lor pentru țară, neam și credință.

Cartea aduce în lumină un crâmpei din tezaurul de informații cu valoare strategică și relevanță socială păstrate în dosarele gestionate de CNSAS. În acel univers de cunoaștere, protejat prin reglementări speciale și exploatat în funcție de interes, au fost descoperite și unele documente referitoare la conflictele interetnice din anii 1989-1990.

Însă, așa cum relevă autorii, acestea nu provin decât în mică măsură de la „serviciile de informații” ale României, întrucât aceasta, imediat după evenimentele din decembrie 1989, nu mai avea armată omogenă, iar serviciile de informații fuseseră distruse cu metodă și ură ideologică, păstrându-se doar, dintr-un interes geopolitic de conjunctură și de moment, frânturi din acestea. De aceea, cele mai multe informații proveneau din așa-zisele „surse deschise”, sub formă de relatări ale martorilor oculari, unii interesați, alții speriați, precum și ale unor ziariști străini, aflați în misiuni de informare, care au falsificat adevărul istoric, au creat din „cazul Cofariu” o psihoză ale cărei frontiere au depășit barierele bunului simț și au transformat, peste noapte, imaginea poporului român, prezentându-l ca pe o gloată condusă de o adunătură de extremiști, incapabil să se integreze într-o Europă democratică.

Despre acel moment însângerat, declanșat cu furie în decembrie 1989, ale cărui resorturi nu sunt nici astăzi lămurite cu rigoare, s-au scris multe tomuri de cărți, articole și studii, de către reprezentanți ai ambelor părți. Autorii cărții demonstrează cu documente veridice că la pregătirea și declanșarea acestuia au lucrat, în devălmășie și tovarășie indivizi și grupuri de pe alte meleaguri, dar și din interiorul țării. Mulți dintre cei implicați în „descifrarea” evenimentelor de la Târgu Mureș din primăvara anului 1990, au numit acele evenimente în felurite chipuri, în comunicarea publică impunându-se două sintagme artificial croite, respectiv „război civil” și „război româno-maghiar”.

Cu legitimă indignare, cei doi autori atrag atenția că până în prezent, cu câteva excepții ne semnificative și nerelevante, în istoriografia românească nu s-a manifestat o preocupare constantă pentru a fi cunoscute cauzele, a se afla declanșatorii violenței extreme, a se descoperi cei implicați, ca participanți direcți sau ca martori, în tribună sau la peluză, precum și ce consecințe nefaste au rezultat din confruntare, atât pentru români, cât și pentru unguri.

De aceea, adevărul despre „zorile însângerate” s-a arătat mereu ca o „*fata morgana*”, întrucât „cai troieni” și „cozi de topor” din interiorul țării l-au interpretat, prin prisma așa-zisei „istorii recente” – un amalgam de geopolitică și sociologie politică, îmbibate cu ideologii extremiste – unde numai „cei chemați” au dreptul să pătrundă în labirintul acesteia și să scoată la lumină adevărul pe care-l recunosc și-l fructifică în beneficiu propriu.

Din motive subiective, care țin și de mentalitatea noastră ca popor, istoricii români, mai ales cei tineri, unii școliți „afară” s-au implicat puțin în cercetarea aceluia moment istoric și scoaterea la lumină a adevărului privind cauzele, desfășurarea și consecințele acestuia. Cei care au reușit, prin cercetare

riguroasă, argumentată și documentată, făcută fără ură și părtinire, mai ales pe cont propriu, să se apropie de adevăr și să-l exprime public, s-au trezit deasupra capului cu o sabie a lui Damocles, a cărei enigmatică apariție și dispariție neexplicabilă a generat teama de a continua să se apropie, prin cercetare istorică, de adevărul acelor „zori însângerați”.

Cei doi autori, în primul rând prin calitatea lor de istorici, n-au elaborat cartea dintr-un interes geopolitic, ci dintr-o mare nevoie socială: aceea de a cunoaște adevărul despre ceea ce s-a întâmplat la Târgu Mureș în decembrie 1989 și în primăvara anului 1990, când ura dezlănțuită a născut monștri din care au rezultat morți și răniți, multe pagube materiale, precum și răni în suflete care nu s-au vindecat nici în ziua de astăzi.

Cartea a ieșit la lumină după trei decenii de la acel „martie apocaliptic”, petrecut pe pământ românesc, în contextul în care misterul în jurul aceluia conflict sângeros părea de nepătruns, iar unii protagoniști, făcători de rău, răsuflau ușurați, gândind că timpul a așternut vâlul uitării veșnice peste faptele lor criminale și nu vor ajunge nici măcar la judecata istoriei. Autorii au observat noul pericol la adresa valorilor naționale, generat de forțe oculte renăscute, de aceeași sorginte, simțindu-se datori să se integreze în mod conștient în frontul apărării identității naționale, începând cu dreptul națiunii române de a trăi, a vieții în liniște și pace împreună cu minoritățile naționale, așezate în vatra străbună în diferite contexte istorice.

Cartea a fost dedicată, după cum declară autorii, *„ofițerilor români, contraspioni și antiteroriști care, năpăstuiți de propriul Guvern, au ales să-și facă datoria față de Patrie, cum au putut mai bine, sub huiduielile gloatei isterizate”*.

Meritul cărții este cu atât mai mare cu cât, pentru prima oară după decembrie 1989, istorici veritabili, reprezentând noua generație de intelectuali români, au avut curajul să scrie „cu adevăr și cu dreptate” despre acei români patrioți, necunoscuți de românul de rând, rămași de bună voie, dar și de nevoie, în structurile informative ale statului român, sleit de vlagă, după dărâmarea violentă și însângeraată a fostului regim. Autorii readuc în memoria socială faptul că în toiul acelor „zori însângerați” în România era în plină desfășurare „vânătoarea de vrăjitoare”, adică prigonirea foștilor ofițeri de informații care scăpaseră cu mare greutate de atributul „terrorist”, primindu-l cu înțelegere pe cel de „securist”, rostit cu voce stridentă de „oameni de bine” și formatori de opinie în adunări publice sau marșuri revoluționare televizate, scris cu litere îngroșate în

gazete de toate felurile și de toate interesele, și despre care copiii școlari aflaseră mai ales de la bunici că înseamnă „*omul cu securea*”.

În pofida umilințelor, acei români patrioți, unii în plină tinerețe, alții pe drumul spre bătrânețe, au trecut cu precauție și înțelegere peste atitudinea ostilă, răzbunătoare, manifestată de unii așa-ziși „revoluționari”, rămânând credincioși jurământului militar, prestat față de țară și nu față de puterea politică. Din experiența muncii lor, aceștia au știut că în România orice minune ține trei zile, că statul român, în noua sa înfățișare, are nevoie de structuri informative pentru a susține deciziile strategice și a supraviețui noului context geopolitic, dar și pentru a-l apăra în fața agresiunii informaționale declanșate de centre de putere străine pentru a-l integra în sfera lor de influență.

Autorii au urmărit firul evenimentelor, în pofida tentațiilor de a aluneca în zona polemicilor, care diminuează rigoarea expunerii faptelor și diluează interesul cititorilor. Din expunerea succintă, dar bine argumentată, ei au scos la lumină fizionomia hidoasă și caracterul diabolic al celor care au declanșat încăierarea „*pe viață*” între români, apoi „*pe viață și pe moarte*” între români și unguri, precum și firele otrăvite ale unei agresiuni minuțios și din timp pregătite împotriva României ca stat, precum și a românilor ca neam.

Autorii:

- au constatat că în acel context geopolitic România a fost prinsă în spirala perpetuă a conspirațiilor, care agresau cu ferocitate simbolurile naționale și puneau sub semnul întrebării atributele existențiale ale națiunii române, respectiv dreptul la existență, dreptul la informație și dreptul la apărare;

- au descifrat, în cuvinte puține, universul urii, făurit de ființe malefice, convingând omul de rând că momentul „martie 1990” a fost o continuare a momentului „decembrie 1989”, când războiul româno-român, un război fără rost dar cu mult cost, a dus la dezagregarea violentă a instituțiilor vechiului regim și la efemera izbândă a „cailor troieni”;

- și-au făcut o datorie de conștiință de a arăta cruzimea cu care indivizi din hoardele dezlănțuite au omorât ofițeri români în secuime, după așa-numita „fugă a lui Ceaușescu” din 22 decembrie 1989 (respectiv lt. colonel de Securitate Dumitru Coman și maiorul de Miliție Aurel Agache), precum și schingiuirile la care au fost supuși alți ofițeri (căpitanul de Securitate Mircea Buie);

- au dezvelit hidoșenia acelor indivizi care au comis atrocități și crime, în mod bestial, arătând cu indignare că nici până astăzi n-au fost descoperiți toți criminalii acelui moment înfricoșător, unii dintre aceștia fugind peste frontierele care fuseseră deschise de ciracii noii puteri politice de la București;

- au abordat de o manieră nouă rolul armatei române din perspectiva implicării în soluționarea prin forța armelor a aceluși moment sângeros, afirmând, în cunoștință de cauză, bine argumentat, că „*de data aceasta*” armata n-a mai intrat în panică, n-a mai ieșit în stradă cu armamentul și muniția aferentă, n-a mai intervenit, precum în decembrie 1989, prevenind astfel măcelul.

- au explicat contextul în care a apărut organizația „Vatra Românească”, pentru a se ști că atunci când statul român nu mai este stat național, națiunea română, chiar înngenuncheată, își adună forțele, își construiește prin forțe proprii structuri de apărare și reformează statul din temelii.

Este și mai important faptul că autorii cărții au reamintit semenilor, fără ură și părtinire, despre participarea la atrocități a unor cetățeni unguri din Ungaria, precum și a unor români refugiați în Ungaria, instruiți în tabere speciale, cum a fost cea de la Bicske, unde au fost instruiți 400 de fugari români pentru acțiuni de guerilă urbană în România, criticând, în același timp, pe bună dreptate, modul succint și evaziv de prezentare a evenimentelor în *Raportul preliminar al SRI*.

Din argumentele aduse de autori, cititorul va reține că:

- incidentul sângeros de la Târgu Mureș n-a apărut din neant, având precedent în așa-numitul plan „*Virradat*” (Aurora zorilor), conceput în perioada interbelică de mințile bolnave ale unor extremiști/horthyști al căror vis ascuns a fost recuperarea Transilvaniei de către Ungaria;

- visul respectiv a avut reverberații în perioada postbelică, neputând fi pus în aplicare, întrucât România, pe atunci stat suveran, a avut atunci capacitatea de a se apăra;

- inițiatorii planului „*Virradat*” au încercat să-l reînvie din cenușă în cursul evenimentelor din decembrie 1989, care l-au avut ca protagonist inițial și declanșator de scânteie revoluționară un pastor reformat cu nume sugestiv, dar aceștia n-au ajuns la scopul proiectat;

- planul respectiv a fost reluat la scurt timp după dărâmarea vechiului regim, prin structuri specializate din Ungaria, folosind „caii troieni” din interiorul țării; astfel, spionajul împotriva României a reintrat în acțiune cu și mai mare forță, au apărut dezinformările specializate și cu ținte precise, au fost diabolizați românii din Ardeal pentru a-i determina să emigreze unde vor vedea cu ochii, și deplânsă soarta ungarilor din România, care, chipurile, erau crunt asupriți de valahii cei sălbatici;

- autorii au scos la iveală, pentru ținere de minte, nume de răufăcători, de criminali, care strigau „*moarte valahilor*”, precum și ale celor care au omorât români, au atacat instituțiile, îndeosebi posturile de Miliție și Securitate, au spart depozite de armament și muniție și s-au înarmat;

- în martie 1990 planul prinsese contururi clare, definindu-și ținta prin lozinca „*Ardealul la Ungaria*”; acesta urma să fie declanșat de cadre din serviciile de informații ale Ungariei, etnici unguri proveniți din România și *levenți* formați în tabăra de la Bicske, care fuseseră infiltrați în România începând din toamna anului 1989; în acțiunile criminale s-au folosit de convoaiele umanitare, de Medicii fără Frontiere, penetrând structurile instituțiilor oficiale din județ și apoi comițând, la vedere, crime demne de vremurile întunecate ale evului mediu.

Autorii au scos în evidență un fapt eludat cu bună știință chiar de „oameni de bine” de pe plaiurile dâmbovițene, care trebuie amintit în orice ocazie, din motive de conștiință civică: în timp ce în Piața Victoriei se striga „*Moarte securiștilor!*”, ofițerii de contrainformații erau la posturi, pentru a apăra valorilor și interesele statului și cetățeanului român de poftele centrelor de putere care începură confruntarea pentru subordonarea și hăcuirea României.

Autorii cărții consideră că momentul sângeros din primăvara anului 1990 a constituit un epilog, vremelnice, al vechiului plan botezat de minți înfierbântate „*Aurora zorilor*”, reușind să combată pretențiile neorevizioniștilor și șoviniștilor de a revendica Ardealul. Românii au asupra Ardealului „dreptul ginților”, parte organică a „dreptului națiunilor”, care este mai vechi și mai puternic decât dreptul istoric sau dreptul roman – dreptul învingătorului – care se predă astăzi în universități.

*

Astăzi, ideologii globaliste și rețele mediatice internaționaliste încearcă să convingă oamenii că apartenența la națiuni este iluzorie, iar, dacă o iau în serios, le este dăunătoare. În noul context geopolitic, pe plaiurile carpatine a apărut, „pe observate” o realitate paralelă, în care, din nou se aud glasuri răzlețe de revizionişti, cu parfum de „*Virradat*”, care strigă lozinci antiromânești și fac plecăciuni în fața forurilor internaționale, pentru a tranșa problema Ardealului în folosul stăpânilor lor.

De aceea, cartea este utilă omului de rând, din „talpa țării”, elitelor sociale, implicate în viața cetății, oamenilor politici, adolescenților, celor dezorientați, dar și celor derutați de evenimente. Îndeosebi tânăra generație, aflată sub presiunea așa-numitului globalism, trebuie să cunoască istoria reală a

vetrei neamului, îndelung agresată prin fapta nevrednică a unor forțe ostile, dar și prin pana unor scribi puși în slujba unor stăpâni hrăpăreți și persuasivi.

Credem că această carte, așa cum a fost concepută și scrisă, este un semnal, constituind nucleul unor viitoare lucrări, care să aducă în fața generației actuale și a celei viitoare consecințele nefaste pe care neomenia și nevolnicia le aduc în sufletele și trupurile semenilor. Mesajul este clar: într-o asemenea încheștare sângeroasă nu există învingători și învinși, ci numai oameni aduși în stare de neoameni.

Col. (r) dr. Aurel V. David

LE FIGARO HISTOIRE: GENERALUL MIHAI CARAMAN ÎNTR-O EDIȚIE DE COLECȚIE DESPRE RĂZBOIUL RECE

Numărul 54 (februarie-martie 2021) al revistei franceze este un adevărat număr de colecție pentru specialiștii și publicul interesat în istoria celei de-a doua jumătăți a secolului XX, dedicând un grupaj de peste 60 de pagini istoriei Războiului Rece, „*conflict politic și ideologic, un război de cincizeci de ani care a avut drept obiectiv subminrea totală a adversarului*”.

Analizele amănunțite și bogate în informații sunt completate de prezentarea unora dintre cazurile care au marcat istoria epocii, precum și a personalităților Războiului Rece. Între acestea se numără și **generalul român Mihai Caraman**, căruia îi este dedicată o rubrică la capitolul „*Șefii de rețea*”, pe care o redăm mai jos:

Mihai Caraman (Oancea, România, 1928)

Născut într-un sătuc moldovenesc, Mihai Caraman a crescut într-o Românie aflată pradă Gărzii de Fier de extremă dreapta, apoi dictaturii comuniste. Elev bun într-o țară francofonă, are rezultate excelente la franceză. La Universitate, DIE („Departamentul de Informații Externe”), serviciul român de spionaj în străinătate, îl reperează pe studentul sclipitor, membru activ al Tineretului Comunist, și îl specializează în domeniul spionajului de nivel înalt. În decembrie

1958, Caraman aterizează la Paris ca șef al rezidenței DIE. Acoperirea sa: diplomat, secretar I al ambasadei. Obiectivul său: NATO, având atunci ca sediu Palatul Chaillot. La începutul anului 1960, Caraman face prima sa pradă importantă, un homosexual bine ancorat în cercurile mondene. Documentarist în cadrul biroului „ordine” al NATO, cel recrutat are acces la dosare clasificate „Cosmic”, cel mai înalt nivel de secretizare. Un alt agent recrutat de Caraman: „Taras Bulba”, care își rotunjește salariul vânzând pate de ficat de gâscă „importat” din ținutul său natal, Quercy!, Seducător, Caraman încearcă de asemenea să atragă o tânără funcționară a NATO, prietenă cu „Nina”, o femeie pe care o recrutase anterior. Dar această tânără va dezvălui cazul la DST (n.t. contraspionajul francez), predecesorul DGSI (n.t. „Direcția Generală de Securitate Internă”). Dat fiind că Parisul încerca să menajeze Bucureștiul, considerat a reprezenta un comunism mai independent, ofițerul DIE, beneficiar de imunitate diplomatică, scapă de arestare. În octombrie 1967, urmare ieșirii Franței din structurile militare integrate ale NATO, dorită de De Gaulle, sediul Alianței este transferat la Bruxelles. Caraman, a cărui rețea se cifra atunci la 11 „cârțițe”, continuă să le „gestioneze” de la Paris. Când unul dintre colegii săi din rezidența de la Paris, căpitanul Ion Iacobescu, dezertează în iulie 1969 și-l denunță, Caraman reușește să plece din Franța. De altfel nu e sigur nici că a fost căutat cu tot efortul necesar, de Gaulle fiind pe atunci în plină epocă de „delicatețuri” cu România. Nu se cunoaște care a fost rolul lui Caraman în răsturnarea și executarea lui Nicolae Ceaușescu în decembrie 1989. Putem totuși considera că a ales să fie de partea bună a baricadei, întrucât Caraman se trezește catapultat în fruntea DIE, înainte de a se retrage la pensie.

Grupajul publicat în *Le Figaro Histoire* este completat cu articole privind reflectarea Războiului Rece în literatură și film, precum și de o bibliografie și o cronologie detaliată și foarte bine documentată. (Maria Ilie)

ECOURI

1. Cercetătoarea Ana-Maria Cătănuș a publicat în revista „*Arhivele totalitarismului*”, nr. 108-109 - 3-4/2020, sub titlul „*Elitele culturale și regimul Ceaușescu: o perspectivă a Securității*”, o amplă prezentare a lucrării colegului nostru, gl. bg. (r) Vasile Mălureanu apărută recent la Editura Rao. Prezentăm mai jos textul acestei recenzii:

„Analiza relației dintre puterea politică comunistă și elitele culturale rămâne unul dintre subiectele care prezintă un interes constant pentru cercetători, dar și pentru societate, în fostele state comuniste din Europa de Est. În acest sens, România nu face excepție, evoluția interacțiunii dintre elita politică și cea intelectuală fiind abordată în lucrări cu caracter memorialistic, în ediții critice de documente, în studii științifice literare, sociologice sau istorice. În seria acestor lucrări se încadrează și literatura produsă de foști ofițeri de informații, care au activat în serviciile Consiliului Securității Statului, devenit Direcția Securității Statului, cu atribuții în supravegherea mediului artistic și literar. O astfel de lucrare este *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964-1989)* (Editura RAO, 2019). Autorul acesteia, Vasile Mălureanu, a desfășurat în perioada 1975-1989 activitate informativ-operativă în cadrul Serviciului 5 din cadrul Direcției I – Informații Interne: din 1975 până în 1982 a îndeplinit atribuții informative în domeniile Arte plastice, Muzee, Patrimoniu cultural și Dramaturgie, iar în perioada 1982-1989 a desfășurat simultan activitate informativă la nivelul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, al Întreprinderii de Comerț Exterior cu Bunuri Culturale ARTEXIM și a condus în cadrul Direcției I colectivul de ofițeri care se ocupa de problematica antisubversivă în sectoarele de artă și cultură.

În acest context, analiza propusă în lucrarea de față este făcută din perspectiva activităților desfășurate de fosta Securitate în scopul identificării, prevenirii, descurajării sau gestionării cazurilor de opoziție din mediul cultural la adresa regimului comunist. Spre deosebire de volumele realizate de alți ofițeri de informații, care se încadrează preponderent în zona lucrărilor memorialistice, lucrarea lui V. Mălureanu se apropie de studiul istoric, atât prin modul în care își construiește analiza, cât și din perspectiva surselor folosite. Chiar dacă este scrisă preponderent din perspectiva memoriei profesionale personale, autorul folosește

pentru documentare o varietate de surse editate, care includ cele mai importante volume de documente privind activitatea Securității, studii de specialitate, precum și memorialistica unora dintre cele mai importante figuri ale exilului românesc (Monica Lovinescu). De asemenea, lucrarea integrează evoluțiile din România ultimelor decenii de comunism în contextul mai larg al istoriei blocului sovietic din Europa de Est și al conflictului Est-Vest.

Din perspectiva bornelor cronologice, este de remarcat faptul că deși lucrarea se concentrează pe evoluțiile din perioada Ceaușescu, 1965-1989, punctul de plecare al analizei este plasat la începutul anilor 1960, cu precădere anul 1964, în contextul în care eliberarea tuturor deținuților politici, precum și afirmarea unei politici de independență față de U.R.S.S., au creat premisele unei relații mai bune între partid și intelectualitate, ajungându-se la o „coabitare acceptabilă pentru toți cei implicați” (p. 33): „Revoluția de sus demarată la începutul anilor '60 a avut, desigur, limitele ei. Partidul Comunist nu și-a părăsit monopolul politic, supravegherea Securității s-a menținut, chiar dacă a devenit mai suplă, cenzura ideologică a continuat să funcționeze” (p. 31).

Din perspectiva tipurilor de răspuns ale elitelor culturale și științifice la adresa politicilor conducerii comuniste, lucrarea inventariază manifestările de opoziție venite din zona intelectualității tehnice, dar și a exponenților minorităților naționale sau a cultelor religioase nerecunoscute sau care erau supuse constrângerilor. Centrul de greutate al analizei este plasat însă pe evoluțiile din mediul cultural, pe care autorul le-a cunoscut îndeaproape. Astfel, în opinia autorului, și în perioada Ceaușescu intelectualitatea creatoare și-a păstrat comportamentul ambivalent dobândit în vremea lui Gheorghiu Dej, în urma aplicării scenariului „recompense pentru colaborare, represiune pentru refuz” (p. 131). În aceste condiții, deși mulți intelectuali au nutrit nemulțumire față politicile partidului, pe care le-au expus în particular sau cel mult în cadrul uniunilor de creație, acestea nu s-au transformat în opoziție deschisă, care ar fi implicat „riscuri de ordin penal, social și profesional, riscuri pe care mulți intelectuali nu și le-au asumat” (p. 131).

Așa cum remarcă autorul, atunci când s-au manifestat atitudini deschise ale omenilor de cultură, acestea au vizat în majoritate „decizii și măsuri politico-administrative și nu fundamentele regimului” (p. 20). Fără a emite judecăți de valoare asupra comportamentului intelectualității creatoare românești, lucrarea înregistrează specificitățile acestui grup socio-profesional, modalitățile de acțiune, precum și impactul manifestărilor de contestare asupra

stabilității regimului. Astfel, în aserțiunea autorului, „în perioada 1964-1989 lumea culturală a fost divizată în grupuri și tabere care au consumat energii însemnate în conflicte interne, deseori alimentate de vanități personale și, nu de puține ori, încurajate de eșalonul politic” (p. 194).

Printre metodele predilecte de manifestare ale oamenilor de cultură față de regimul comunist s-au numărat luările de poziție în cadrul organizațiilor de partid ale uniunilor de creație sau în întrunirile organelor de conducere statutare ale forurilor de creație, refuzul de a realiza creații dedicate unor evenimente politice sau pentru volume omagiale, adresarea de mesaje autorităților române, transmiterea în străinătate de acțiuni de protest public. Aceste supape de eliberare a nemulțumirilor au „satisfăcut apetitul de contestație al multor oameni de cultură importanți, care nu au mai simțit nevoia unor gesturi publice, acțiuni colective, care implicau riscuri mai mari în ceea ce privește statutul socioprofesional” (p. 214).

Concluzia autorului, potrivit căruia „numărul oamenilor de cultură care au făcut abstracție de orientările ideologice și au optat pentru proiecte eminamente culturale a fost considerabil, însă impactul acestei conduite la erodarea sistemului comunist a fost minor” (p. 203), a fost verificată de realitate, în sensul în care aplecarea exclusivă spre operă a produs realizări de certă valoare pentru cultura română, dar nu a permis coagularea unor nuclee de gândire, care să propună o alternativă la comunism și care, după 1989, să poată propulsa o nouă elită politică.

Din perspectiva factorilor care au contribuit la amorsarea cazurilor de opoziție, autorul identifică premise interne „de ordin politic, economic și social, multe și profunde” (p. 189) și strategii externe, ultima fiind o coordonată importantă a acțiunilor externe pentru subminarea și răsturnarea regimului comunist din România. Autorul acordă o atenție deosebită analizei factorilor externi în stimularea opoziției culturale, ca mijloc de erodare din interior a regimurilor comuniste, folosit preponderent de S.U.A. și alte state NATO (Marea Britanie, Franța, Olanda). Din perspectiva mijloacelor și instrumentelor folosite pentru încurajarea pozițiilor contestatate se numără promovarea la emisiunile Radio Europa Liberă, dar și sistemul de burse, stagii în străinătate plătite sau cooptarea în asociații internaționale de profil. Autorul face distincția între strategiile diferite de subminare a regimului de la București exercitate de Occident și cele ale U.R.S.S. Astfel, în vreme ce Occidentul a vizat în special zona culturală, revendicările minorității maghiare (p. 170-171) sau a celor

religioase, U.R.S.S. a urmărit preponderent crearea și încurajarea unor nuclee de opozanți la nivel politic și militar (p. 186).

După 1989, investigarea și analiza trecutului comunist a avut valențe diferite, în funcție de motivațiile celor care au inițiat aceste demersuri. În unele cazuri, reminiscențe psihologice ale primilor ani de democrație au făcut ca documentarea să omită voit contribuțiile venite din mediul foștilor ofițeri ai Securității, considerând că studierea exclusivă a documentelor aflate în arhiva C.N.S.A.S. poate furniza toate informațiile necesare. Însă, cercetarea aplicată a acestor documente nu poate să nu țină cont de faptul că și în redactarea materialelor cuprinse în dosarele fostei Securități se strecura un grad ridicat de subiectivitate, uneori erau omise informații, iar alteori erau prezentate într-o manieră exagerată, pentru a indica îndeplinirea sarcinilor. În aceste condiții, este datoria istoricului profesionist să acorde atenție egală tuturor surselor disponibile, indiferent de autorii lor. Numai așa se poate apropia de dezideratul de aur de a scrie istoria *sine ira et studio*.

*

2. Revistele lunare *Evenimentul Istoric* și *Enigmele Istoriei* continuă să acorde spații generoase activității de informații, făcând în multe cazuri apel la resursele memorialistice ale veteranilor serviciilor de informații românești. Prezentăm mai jos un sumar al acestor materiale:

Evenimentul istoric

- Nr. 36/26 februarie-26 martie 2021: *Securitatea în menghina cenzurii ideologice. Cum au fentat cenzura comunistă Ana Blandiana și Mihai Stănescu* (Vasile Mălureanu, pp.10-15); *Misterul morții lui Sabin Marc, parașutat în România comunistă* (Silviu Moldovan, pp.20-24); *Cazul spionului Pollard - Softul american „Promis” sustras de israelieni și revândut cu o „țepă” în 142 de țări* (gl. SIE (r) Cornel Biriș, pp.45-51).

- Nr. 37/26 martie-30 aprilie 2021: *Securitatea în menghina cenzurii ideologice. Primul ziar clandestin din România a fost făcut de maghiari* (Vasile Mălureanu, pp.11-17); *Mircea Răceanu, erou sau trădător de țară?* (Alice Barbu, pp.28-31); *În The New-York Times (martie 1988), Ion Mihai Pacepa își apără nervii: Să fiu eu «fericita prostituată» a spionajului? Sunt „un defector”* (Mircea-Dorel Suciu, pp.54-57); *Ion Rațiu a fost agent american sau englez?* (Florian Saiu, pp.64-65); *Mareșalul Antonescu negociază un armistițiu cu*

aliații prin intermediul radio-emițătorului clandestin al lui Maniu. Mărturisirile lui Eugen Cristescu (Roland Cătălin Pena, pp.78-82).

- Nr. 38/29 aprilie-22 mai 2021: *Arsenie Boca, un sfânt urmărit (inutil) de Securitate* (Dan Andronic, pp.50); *Spionii spun lucruri trăsnite. Cum a ajuns un agent CIA să creadă că un mason și un țărănist îl vor răsturna pe Gheorghe Gheorghiu-Dej* (Alec Racoviceanu, pp.6-8); *Documente inedite din arhivele Securității. Ceaușescu, negociatorul chemat să-i împace pe artiștii aflați în conflict* (Vasile Mălureanu, pp.16-19); *Arsenie Boca, urmărit timp de 42 de ani de Serviciile Secrete* (Adrian Pătrușcă, pp.27-35); *S-a propus Lucrețiu Pătrășcanu, în secret, regelui Mihai, pentru funcția de premier sau a fost o făcătură a Securității?* (Roland Cătălin Pena, pp.56-65); *Noiembrie 1960. Alexandru Drăghici, șocat de „gulyaskommunizmus”* (Florian Banu, pp.68-73).

Enigmele Istoriei

- Nr. 2 (14)/25 februarie-30 martie 2021: *Acțiunea „Transplant”, lumea medicală și Securitatea* (Luminița Banu, pp.3-9); *Geoffrey Prime, cârțița KGB din GCHQ* (Carol Florea, pp.38-47).

- Nr. 3 (15)/31 martie-28 aprilie 2021: *„Delfinul” lui Andropov, KGB-ul și perestroika* (Constantin Corneanu, pp.3-9); *Securitatea versus intelligence-ul european în 1989* (Florian Banu, pp.10-22); *Serviciul agenților secreți în timpul celui de-al doilea război balcanic (1912-1913)* (Daniel Niculae, pp.36-42).

- Nr. 4 (16)/29 aprilie-26 mai 2021: *Operațiunea „Ryan” și apocalipsa unui atac nuclear* (Florian Banu, pp.3-12); *O naștere controversată: SRI* (Constantin Corneanu, pp.14-20); *Femei și spionajul în România neutră (1914-1916)* (Alin Spânu, pp.28-36).

*

3. Cele două volume de umor intitulate „Să mai râdem”, editate de carismaticul nostru coleg, general de brigadă (r) Vasile Coifescu, frumos primite de cititori, au produs haz și bună-dispoziție în rândul multora dintre ei, apreciind deliciul vorbelor de duh pe care autorul le-a utilizat din belșug.

Râsul, „un serviciu terapeutic împotriva angoasei”, cum se spune în lumea celor care practică anecdota, le-a redat unora dintre cei ce au lecturat cărțile colegului nostru starea de bine, de confort existențial, ei regăsindu-și – chiar dacă pentru scurt timp – un anumit echilibru sufletesc și, mai mult, unii și-au redobândit plăcerea de a citi.

Maxima ce vine din antichitate „*Ridendo castigat mores*” („Râsul îndreaptă moravurile”) certifică, prin timp, acea însușire a râsului de a bine-dispune, de a fi un terapeut al sufletului și, mai mult, un mijloc de a îndrepta stări și tare de comportament.

Unor asemenea adevăruri li se circumscriu ideile și opiniile mai multor membri ai Sucursalei Brăila. Foști colegi de activitate profesională, unii lucrând sub coordonarea generalului de brigadă (r) Vasile Coifescu, îi apreciază, peste timp, frumoasele calități profesionale și morale, spiritul de colegialitate, de muncă în echipă, capacitatea și intuiția sa, precum și implicarea în rezolvarea situațiilor dificile în procesul activității. Cele două cărți, „Să mai râdem” le-au reactivat memoria, amintindu-și nostalgic de multe momente trăite în tensiune, dar și de îndrumările oferite de generalul de brigadă (r) Vasile Coifescu. Le-au fost, de asemenea, reactivate sentimentele de stimă și de apreciere a calităților umane și ostășești manifestate de autor în lunga sa activitate profesională.

Foștii săi colegi din Sucursala Brăila, dar și alți colegi îi subliniază calitățile sufletești, remarcându-i mereu buna dispoziție, mulțimea anecdotelor pe care le „revarsă” în cele mai neașteptate momente, detensionând situații stresante. Toți aceștia apreciază că cele două volume sunt emblema stării de spirit a generalului de brigadă (r) Vasile Coifescu, ajuns la venerabila vârstă de 87 de ani. Îi urăm ani mulți și noi cărți care să bine-dispună cititorul. *Colonel (r) Gheorghe Trifu.*

*

4. Ziarul ***Evenimentul Zilei*** din 19 mai a.c. publică, în ediția cotidiană on-line și în magazinul ***Evenimentul Istoric***, articolul semnat de Alecu Racoviceanu intitulat *Povestea Șeherezadei, spioana care i-a permis lui Ceaușescu să întărească relațiile cu o țară arabă și cu una occidentală*, în care este reluat și comentat articolul „Istoria frumoasei Șeherezade” de col. (r) Hagop Hairabetian, apărut în numărul 13 al revistei *Vitralii – Lumini și umbre* (<https://evz.ro/istoria-secreta-povestea-seherezadei-spioana-care-i-a-permis-lui-ceausescu-sa-intareasca-relatiile-cu-o-tara-araba-si-cu-una-occidentala.html>).

Tot Alecu Racoviceanu este și moderatorul unei dezbatere, apărute în același cotidian și **prezentate de postul EvZ-TV**, în care colegul nostru col. (r) Tudor Păcuraru și istoricul Florian Bichir au abordat detalii în legătură cu recentul lor volum *Târgu Mureș 1990: Zori Însângerate – Conflictul interetnice din 1989-1990 în arhivele CNSAS*.

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

IOAN FLORIAN

VIATA S-A OPRIT (PANDEMIE)

Viața parcă s-a oprit deodată
 Și bucuriile s-au estompat
 Noi ne-am închis cu toții-n casă
 În jurul nostru totul e minat

Și totuși se mai nasc copii
 Din inconștiența dragostei, eternă
 O să le-aducă mama jucării
 Sau vor copilări în beznă ?

O VARĂ

(cu gândul la Topîrceanu)

S-a oprit ploaia, o ploaie de vară
 Pe acoperișuri picură stropii, egal
 Mierla s-a hotărât să cînte iară
 Dar cîntecul ei pare trivial

Un soare fierbinte s-a arătat deodată
 De nu mai știi cum să te-mbraci
 Iar via se vede cum repede saltă
 Plină de roade pe niște araci

Pe drum apar pîraiele ciudate
 Drumurile lor duc spre nicăieri
 Ca și visele noastre uitate
 Deși le-am visat numai ieri

Ziua e mare, noaptea umilită
 Lumina e regina verii care-ți scriu
 Ea mă amăgește ca și o ursită
 Care nu îmi spune ceea ce nu știu.

P
A
G
I
N
I

L
I
T
E
R
A
R
E

CORIN BIANU

TINEREȚE PERPETUĂ

Țara începe de la mine din casă,
Un început temeinic are
Și în ograda ta,
Aceași țară a noastră,
Începe și de la unealta lui

Țara
Începe din toate izvoadele tandre
Deodată
Și tot așa mereu,
Într-un prezent continuu

Precum nasc mamele copii,
Iar copiii devin la rândul lor părinți,
Țara renaște mereu din ea însăși
Într-o tinerețe perpetuă

Semne de marcaj îi suntem,
Devotate repere,
Pe calea-i înspicată de raze.

EMIL DREPTATE

PE MARI COLOANE

Pe mari coloane se sprijină
Amiezile
În aerul dens și fierbinte
Porumbelii par
Un pumn de pământ
Plutind peste piatra statuiilor

Foșnet abia deslușit
Lumina invadează
Cer după cer
Și apune în calendarele pietrelor

GEORGE VLAICU

DE-A PURURI...

... să mângâi
chiar numai cu-n zâmbet
tristețea florilor
la trecerea furtunii
să simt zbuciumul
de noapte al ierbii
în așteptarea zorilor
pășesc cu grijă. să
nu fiu acela
care irumpe liniștea culorii
revărsate prin lacrimă
de la flori
peste tâmpla anotimpului

niciodată
nu voi osteni
să mă minunez
că roua îmi inundă freamătul privirii

THEODOR BORCAN

ADORATĂ MARE

Te slăvesc pe tine -
Frumoasa mea Mare!
Ești, pentru oricine,
O desfătare.

Pe-ale tale întinsuri
Se plimbă o lume
Legănată de valuri
Și de gânduri anume.

Pe-ntregu-ți cuprins
Dorul plutește,
Iar Soarele-aprins
Cu drag te privește.

Se-oglindește-n tine
Și tu te alinți,

În zile senine
Și foarte fierbinți.

Adorată Mare,
Cu-al tău Litoral
Ești o desfătare...
În estival.

GHEORGHE MICLE

LA REVEDERE, DOAMNĂ

La revedere, doamnă, și mâine e o zi...
Mai fermecat în clipa aceasta parfumată
Cu zâmbetul seismic de umbră colorată,
În zori îți voi depune un coș de fantezii.

Le meriți prin prezență, nu vin dintr-un trecut,
Vor înverzi în visuri perfect echilibrate,
În brațele iubirii din noi vor fi udate
Să crească, să-nflorească într-un firesc ținut

Cu mitice și curbe cetăți de fericire
Să-ți poți șopti în forme curate și depline
Alcătuiești de fraze și versuri pe patine,
În seara asta, doamnă, voebește-mi de iubire.
La revedere, doamnă, în fiecare zi
Vom fi iubirii noastre parteneri cu viața,
Cu noaptea de odihnă, cu ruga și speranța,
Și mugurilor noștri ce ne vor însoți,

La revedere, doamnă, de mâine zi-de-zi.

MIRCEA DORIN ISTRATE

PĂCATELE LUMII

Din vremuri trecute, mereu adunate,
Păcatele lumii le ducem în spate,
Sunt pietre de moară ce umerii-apasă
Și cele pe care clăditu-ne-am casă.

De om sunt făcute în scursele timpuri,
Voite, știute în feluri și chipuri,
Lăsate cu-averea, mereu moștenite,
În urmă-mplnite de cei dinainte.

Din toate mai greuă e aspra sclavie,
Când omul pe care l-a pus în robie.
Ființa supremă cu inima gheață
S-a pus să împartă și dreptul la viață.

Călcatu-s-a astfel porunca divină,
Din ceea trufie făcutu-s-a vină,
Că numai El, Domnul, cea viață ne-o da
Și tot numai Dânsul ne-o poate lua.

În falsă oglindă privind cu mândrie
La cei ce noroade mi-au pus în robie,
Uitând că viața e darul ceresc
Și nu judecată, la cel pământesc.

Rămase ca fapte mereu neiertate
De-acuma-s istorii, poveri judecate,
La cei ce-or să vină, aminte le fie
Să nu se îmbete cu-aceeași trufie.

GHEORGHE TRIFU

EPIGRAMA

În justiție

Procesele sunt la fel
Se luptă dintotdeauna
Două săbii în duel:
Adevărul și Minciuna

Coloana vertebrală

Și-a arcuit-o, el adept
Al servilismului în toate,
Mult și-ar dori să steie drept
Dar s-o îndrepte nu mai poate.

VERNISAJ BUCUREȘTEAN AL ARTISTEI STELA BUNGĂU

Luni, 17 mai a.c., în prezența unui numeros public iubitor al artelor vizuale, la Galeria Calderon Art Studio a Centrului Cultural UNESCO Mihai Eminescu din București a fost vernisată **Expoziția „Flori de mai” a pictoriței Stela Bungău** din Oradea (n.n. membră a secțiunii artistice a Cenaclului ACMRR-SRI).

După decenii în care a slujit, cu toată dăruirea, activitatea informativ-operativă din unitatea în care a purtat cu cinste haina militară, artista s-a dedicat cu aceeași dăruire picturii, realizând opere valoroase, apreciate ca atare oriunde au fost așezate pe simeze, în țară sau peste hotare. Creațiile expuse la Galeria amintită au fost prezentate de personalități ale vieții cultural-artistice, amintim doar pe Vergil Cojocaru-Cover, Daniel Chelaru, Doina Ghițescu, Ina Tin, Julian Radu. De o atenție cu totul deosebită (și nu doar pentru că în sală erau multe cadre active sau în rezervă ale unor structuri militare) s-a bucurat scurta expunere a domnului general de brigadă (r) Vasile Mălureanu, vicepreședinte al Asociației

Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul Român de Informații, în care s-a referit, printre altele, la interesul pe care această Asociație îl acordă permanent activităților de creație literară, culturală, artistică, educativă ori de altă natură, pe care le desfășoară în București și în țară. Fiind prima manifestare de o asemenea amploare găzduită de Galeria Calderon Art Studio după îndelungata perioadă de pandemie, publicul prezent a apreciat foarte buna organizare a evenimentului, de care s-a ocupat personal colonelul (r) George Vlaicu, scriitor și avocat al Baroului București, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

George Șt. Șavu
publicist independent

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: FEBRUARIE – MAI 2021

- Asociația și Sucursalele și-au continuat activitățile, respectând regulile stabilite de autorități pentru combaterea pandemiei provocate de virusul SARS-COV 2 (Noul Coronavirus), beneficiind în acest context de sistemele de comunicare elaborate și implementate la începutul acestui an.
- În aceste condiții, la **26 martie 2021**, ACMRR-SRI a marcat **aniversarea a 31 de ani de la crearea Serviciului Român de Informații** prin decernarea unor *Diplome de Excelență* colegilor activi și în rezervă care au sprijinit activitățile asociației și care au contribuit la soluționarea problemelor cu care s-au confruntat membrii acesteia în contextul pandemiei de COVID 19.
Cu aceeași ocazie au fost primite mesaje de felicitare din partea asociațiilor rezerviștilor militari parteneri din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională.
- În cursul zilei de **27 aprilie a.c.** a fost organizată o **ședință a Comitetului Executiv al ACMRR-SRI în sistem de videoconferință**, în cursul căreia au fost analizate, avizate și supuse aprobării Consiliului Director: *Raportul de activitate pentru perioada iulie 2020 – aprilie 2021, Proiectul principalelor acțiuni pe anul 2021, Raportul privind execuția financiară pe anul 2020, Raportul privind bugetul de venituri și cheltuieli preconizat pentru anul 2021, Raportul Comisiei de Cenzori*. Totodată, au fost discutate probleme organizatorice între care stadiul demersurilor întreprinse, împreună cu celelalte structuri ale rezerviștilor din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională, inclusiv pentru eliminarea inechităților din legea pensiilor militare, precum și **prelungirea mandatului actualelor structuri de conducere ale ACMRR-SRI alese la nivel central și local până când situația pandemică va permite organizarea de alegeri**.

Documentele analizate au fost aprobate de Consiliul Director al ACMRR-SRI, prin intermediul grupului de comunicare al acestui for.

- **Președintele Sucursalei Alba, gl. bg. (r) Victor Cristea**, a primit, la 22 aprilie, o Diplomă aniversară ce a marcat împlinirea a 30 de ani de existență a Filialei „Gemina” Alba a Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră „Alexandru Ioan Cuza”.
- **Membri ai sucursalei Argeș** au participat, în cursul lunii aprilie, la **simpozionul „200 de ani de la revoluția lui Tudor Vladimirescu”** organizat la Muzeul Județean Argeș, ocazie cu care Sucursalei Argeș i-a fost conferită o medalie aniversară *„pentru activitatea desfășurată având ca obiectiv apărarea valorilor istorice ale neamului românesc”*.

La începutul lunii mai, aceeași Sucursală a organizat, în colaborare cu Asociația „Basarab I” Pitești a MapN, **simpozionul „9 Mai – triplă semnificație”**, ce a avut loc la Cercul Militar Pitești. Cu acest prilej, col. (r) Constantin Mândruță, membru al Sucursalei, a citit mai multe poezii din creația proprie dedicate zilei aniversate.

Cele două evenimente s-au derulat cu respectarea condițiilor impuse de starea de alertă anti-covid 19.

- **Postul național de televiziune TVR1 a difuzat** la data de 9 mai a.c. un nou episod al documentarelor referitoare la Departamentul Securității Statului **din cadrul serialului „Adevăruri despre trecut”**, cuprinzând interviuri cu colegii noștri gl. mr. (r) Dumitru Bădescu și gl. bg. (r) Vasile Mălureanu.

IN MEMORIAM

GENERAL MIHAI STAN, FOST PRIM-ADJUNCT AL DIRECTORULUI SRI

Ne-a părăsit, în primăvara acestui an, generalul Mihai Stan, fost prim-adjunct al Directorului SRI, ofițer cu o bogată și complexă carieră în structurile informative românești.

Ofițerul și-a început cariera în deceniile 1960-1970 ale veacului trecut, ca ziarist la publicația săptămânală a Ministerului Afacerilor Interne, *„În Slujba Patriei”*, ulterior punând în valoare această experiență în cadrul Departamentului Securității Statului, dar mai ales ca scriitor – adesea în colaborare cu specialiști în domeniul contrainformațiilor – al unor romane de succes inspirate din activitatea de contraspionaj.

Împreună cu generalul Neagu Cosma, fost șef al contraspionajului românesc, a fost angrenat activ, la începutul anului 1990, în procesul de constituire a Serviciului Român de Informații, fiind numit, la 26 martie 1990 ca prim adjunct al directorului Serviciului Român de Informații.

Potrivit generalului Aurel I. Rogojan¹, deciziile luate în acea dificilă perioadă de Mihai Stan au arătat că acesta s-a dovedit a fi omul potrivit la conducerea noului serviciu, iar legile cadru ale domeniului securității și a activității Serviciului Român de Informații, în a căror inițiere a avut un rol determinant, sunt încă în vigoare.

Patriotismul lui Mihai Stan a fost confirmat, între altele, prin temeritatea poziției asumate, urmate de mărturiile sale prestate sub jurământ, referitor la destinația arhivei microfilmate a Unității Speciale 0110 („Anti-KGB”)², despre care s-a afirmat că au constituit pretextul demiterii sale din funcție (în primăvara anului 1991) și numirea ca șef al Direcției Relații Internaționale din Fondul Proprietății Private.

În 1996, Mihai Stan a fost reactivat și numit șef al Inspectoratului Operativ al Serviciului de Protecție și Pază, iar după trecerea în rezervă (1999) a devenit activist al Organizației pentru Apărarea Drepturilor Omului din România.

Prin trecerea în veșnicie a generalului Mihai Stan dispare dintre noi unul dintre principalii artizani ai Serviciului Român de Informații, a cărei memorie va rămâne în istoria activității acestei instituții.

Odihnească-se în pace!

ÎNTRU CINSTIREA MEMORIEI EROILOR

1. În cursul lunii aprilie, **col. (r) Voicu Șichet, președintele Sucursalei Satu Mare, și col. (r) Ștefan Coșarcă, fost șef al DJI Satu Mare**, s-au implicat în organizarea de evenimente menite a marca, pe teritoriul județului, „unirea *de facto*” a ținuturilor sătmărene cu România. Astfel de evenimente au

¹ A se vedea *Factorul intern. România în spirala conspirațiilor*, Editura Compania, București, 2016, p.96-97

² în Dosarul nr. 11/P/2014 (*Rechizitoriu, Cap. XI - Ascunderea filo-sovietismului noii puteri, pag. 434 - 435*) privind cercetarea crimelor împotriva umanității puse în sarcina lui Ion Iliescu, fost președinte al României și a altor inculpați. Potrivit declarației de martor din 12.07. 2017, a generalului în retragere Mihai Stan, tezaurul de arhivă micro-filmat privind coloana a V-a sovietică din România s-ar afla la Moscova, fiind predat de Virgil Măgureanu.

avut loc la Monumentul ridicat în onoarea celor 20 de ostași români căzuți la Hodod, respectiv în satul Lelei unde sunt îngropați 3 eroi români căzuți în cel de-al doilea război mondial (16 aprilie), la Catedrala ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare, ctitorie a Aramatei române (18 aprilie), la Monumentul „Eroului Necunoscut” din Piața Libertății din Satu Mare (19 aprilie). Activități de comemorare și cinstire a eroilor căzuți în cel de-al doilea război mondial au fost organizate și la data de 7 mai a.c. în localitățile Ardud, Mădăras și Gerăușa.

Activitățile se înscriu într-un **proiect** elaborat în vara anului 2020, în plină pandemie, la **inițiativa colonelului (r) Ștefan Coșarca**, la care s-au alăturat cele trei asociații ale rezerviștilor militari sătmăreni (din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I.) și Consiliul Județean pentru Problemele Persoanelor Vârstnice, care au propus Instituției Prefectului implementarea unui program **de cinstire a eroilor neamului la mormintele și cimitirele acestora din localitățile sătmărene, măcar odată pe an**. Scopul acestui program este acela de a întreține locurile de veci ale militarilor români căzuți în cele două războaie mondiale și păstrarea memoriei sacrificiului acestora în mentalul colectiv, inclusiv al tinerei generații.

2. Colegul nostru **Alexandru Ene**, din **Sucursala Brăila**, membru fondator al Cenaclului ACMRR-SRI, publică la Editura Lucas volumul **„Eroii noștri – de la Burebista la Constantin Brâncoveanu”**. În realitate, „eroii” aparțin multor domenii, de la literatură la inventatori și personalități științifice de renume, selectați tocmai din dorința autorului de a releva bogăția de valori și talente ale neamului românesc.

3. Sub îngrijirea **col. (r) Sorin Ioan Boldea**, din **Sucursala București**, la Editura Nora au fost publicate memoriile lui Gavril Boldea, personalitate a învățământului românesc care și-a desfășurat activitatea didactică în nordul Transilvaniei (județele Sălaj și Satu Mare).

În acest număr marcăm sosirea verii și a vacanței cu câteva din lucrările recente prin care colegul nostru **Marian Chirea**, din **Sucursala Constanța**, omagiază Marea.

oooOOOooo